

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΚΑ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ

Η αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας: Ο προσδιορισμός της ποσοτικής διάστασης του φαινομένου και η αποτελεσματικότητα των θεσμικών παρεμβάσεων.

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ: Κοινωνική Φροντίδα

Επιβλέπων:

Απόστολος Καψάλης

Σπουδάστρια:

Ευφροσύνη Κολλητήρη

ΑΘΗΝΑ - 2017

Η αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας: Ο προσδιορισμός της ποσοτικής διάστασης του φαινομένου και η αποτελεσματικότητα των θεσμικών παρεμβάσεων.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει το φαινόμενο της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας, με έμφαση στην αδήλωτη εργασία, καθώς και το κατά πόσο οι θεσμικές παρεμβάσεις που έλαβαν χώρα την τελευταία επταετία σε εθνικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο ΕΕ, οδηγούν σε μία ολοκληρωμένη στρατηγική αντιμετώπισής της.

Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα αυτό απαιτείται αρχικά ο προσδιορισμός των εννοιών *παραβατικότητα* και *αδήλωτη εργασία*. Κατόπιν, είναι απαραίτητη η ποσοτική αποτύπωση ώστε να γίνουν αντιληπτές οι πραγματικές διαστάσεις του φαινομένου. Ακολουθεί συνοπτική παρουσίαση των θεσμικών παρεμβάσεων που υιοθετήθηκαν την περίοδο 2010-2017 και, τέλος, η αξιολόγησή τους και η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την πιθανή ύπαρξη σημείου τομής τους.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας περιλαμβάνει τόσο πρωτογενή όσο και δευτερογενή έρευνα. Η πρωτογενής έρευνα συνίσταται στη διεξαγωγή συνεντεύξεων με τον Ειδικό Γραμματέα του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας, ο οποίος προΐσταται του Σώματος, και την εκπρόσωπο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας. Η δευτερογενής έρευνα στηρίζεται σε βιβλιογραφική ανασκόπηση, μελέτη εκθέσεων και επιστημονικών άρθρων, καθώς και σε δημοσιεύματα και διαδικτυακές πηγές.

Λέξεις Κλειδιά

αδήλωτη εργασία, παραβατικότητα, εισφοροδιαφυγή, επιθεώρηση εργασίας, οδικός χάρτης, Ευρωπαϊκή πλατφόρμα

Abstract

The purpose of the present paper is to examine the phenomenon of fraud behavior in the labor market, with particular emphasis on the undeclared work, as well as the effectiveness of the measures implemented against it during the past seven years.

In order to answer the previous question, we first need to define the terms *fraud behavior* and *undeclared work*. Then, it is necessary that we quantify it, so as to have a better understanding of the phenomenon's real dimensions. Following is a brief presentation of the institutional interventions adopted between 2010 and 2017, and, finally, their critical evaluation, as well as conclusions regarding their effectiveness and a possible intersection point between them.

The methodology adopted for this paper includes both primary and secondary research. The primary research consists of interviews with the Executive Secretary of Labor Inspection (SEPE), who is the head of SEPE, and the representative of Greece in the European Platform tackling undeclared work. The secondary research is based on literature review, scientific articles and reports study, as well as press articles and online sources.

Key Words

undeclared work, non-compliance, social fraud, labour inspection, roadmap, European platform

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
Abstract.....	3
Περιεχόμενα	4
Πίνακας Εικονογράφησης	7
Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών.....	8
Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο 1 ^ο Ορισμοί	14
1.1. Η παραβατικότητα στην αγορά εργασίας.....	14
1.2. Ορισμοί της αδήλωτης εργασίας	16
1.3. Μορφές της αδήλωτης εργασίας	18
1.4. Αιτίες της αδήλωτης εργασίας.....	20
1.5. Συνέπειες της Αδήλωτης Εργασίας	21
Κεφάλαιο 2 ^ο Ποσοτικές διαστάσεις	23
2.1. Διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για την αδήλωτη εργασία.....	23
2.1.1. Εθνικά στοιχεία	23
2.1.2. Στοιχεία από πηγές της ΕΕ	26
2.2 Ζητήματα αξιοπιστίας των στατιστικών δεδομένων	30
Κεφάλαιο 3 ^ο Θεσμικές παρεμβάσεις.....	33
3.1 Μέτρα για την αδήλωτη εργασία πριν από το 2010.....	33
3.2. Το σύγχρονο εθνικό νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας.....	35
3.2.1. Το εργόσημο.....	35
3.2.2. Αναμόρφωση ΣΕΠΕ με τον Ν. 3996/2011	37
3.2.3. Διοικητικές κυρώσεις για την Αδήλωτη Εργασία	38
3.2.4. Το Πληροφοριακό Σύστημα «Εργάνη».....	39
3.2.5. Κάρτα Εργασίας	40
3.2.6. Πιστοποιητικό Ασφαλιστικής Συμμόρφωσης και Μητρώο Περσέας	41
3.2.7. Σχέδιο «ARTEMIS»	42
3.2.8. ΑΣΕ – Τμήμα για την αντιμετώπιση της Αδήλωτης Εργασίας.....	42
3.2.9. Νόμος 4488/2017	44
3.3. ΔΟΕ: «Διαγνωστική Έκθεση για την Αδήλωτη Εργασία στην Ελλάδα»	46

3.4. Οδικός Χάρτης Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας.....	48
3.5. Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας.....	51
Κεφάλαιο 4° Η αξιολόγηση των θεσμικών παρεμβάσεων	57
4.1. Αξιολόγηση της εθνικής νομοθεσίας για την αδήλωτη εργασία.....	57
4.1.1. Το εργόσημο.....	57
4.1.2. Αναμόρφωση ΣΕΠΕ.....	58
4.1.3. Διοικητικές κυρώσεις για την αδήλωτη εργασία.....	59
4.1.4. Πληροφοριακό Σύστημα «Εργάνη»	61
4.1.5. Κάρτα Εργασίας	61
4.1.6. Πιστοποιητικό ασφαλιστικής συμμόρφωσης και Μητρώο ΠΕΡΣΕΑΣ	61
4.1.7. Σχέδιο «Άρτεμις»	62
4.1.8. Ν. 4488/2017	62
4.2. Αξιολόγηση της συνεργασίας ΔΟΕ, κυβέρνησης, κοινωνικών εταίρων.....	63
4.3. Αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για την αδήλωτη εργασία.....	65
Επίλογος	67
Βιβλιογραφία.....	68

Πνευματικά Δικαιώματα

ΕΣΔΔΑ, Ευφροσύνη Κολλητήρη, ©, 2017 – Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 27/10/2017

Υπογραφή

Κολλητήρη Ευφροσύνη

Πίνακας Εικονογράφησης

Πίνακας 1: Απόψεις Ελλήνων συμμετεχόντων σχετικά με τους παράγοντες που καθορίζουν την αδήλωτη και την ατελώς δηλωμένη εργασία	21
Πίνακας 2: Πρόστιμο για αδήλωτο υπάλληλο βάσει του Ν. 4144/2013	25
Πίνακας 3: Πρόστιμο για αδήλωτο εργατοτεχνίτη βάσει του Ν. 4144/2013	25
Πίνακας 4: Ποσοστά ανασφάλιστης εργασίας για τα έτη 2010 – 2015	25
Πίνακας 5: Επιχειρησιακό Σχέδιο «ARTEMIS»	26
Πίνακας 6: Μέγεθος της σκιώδους οικονομίας ως ποσοστό του ΑΕγχΠ	29
Πίνακας 7: Μέγεθος σκιώδους οικονομίας ως ποσοστό του ΑΕγχΠ για τα κράτη μέλη της ΕΕ	30
Πίνακας 8: Δράσεις Οδικού Χάρτη και στάδιο υλοποίησης	49

Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών

ΑΔΕΔΥ	Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων
ΑΕγχΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
ΑΠΔ	Αναλυτική Περιοδική Δήλωση
ΑΣΕ	Ανώτατο Συμβούλιο Εργασίας
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
ΓΓΔΕ	Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων
ΓΣΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΟΕ	Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
ΕΓΣΕΕ	Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΛΤΑ	Ελληνικά Ταχυδρομεία
ΕΜΣ	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΕΠΑΛ	Επαγγελματικά Λύκεια
ΕΥΠΕΑ	Ειδική Υπηρεσία Ελέγχου Ασφάλισης
ΕΦΚΑ	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΙΚΑ ΕΤΑΜ	Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών
ΙΝΕ ΓΣΕΕ	Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ
ΙΟΒΕ	Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
ΚΑΕ	Καλαθοσφαιρική Ανώνυμη Εταιρία

κλπ	Και λοιπά
ΚΕΠ	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΓΑ	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΟΚΕ	Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΠΣ	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα
ΠΑΕ	Ποδοσφαιρική Ανώνυμη Εταιρία
ΠΑ	Προεδρικό Διάταγμα
ΣΔΟΕ	Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
ΣΕΒ	Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων
ΣΕΠΕ	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
ΣΚΕΕ	Συμβούλιο Κοινωνικού Ελέγχου Επιθεώρησης Εργασίας
ΣΣΕ	Συλλογική Σύμβαση Εργασίας
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣΥΑΕ	Συμβούλιο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας
ΣΥΔ	Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης
Υα	Υπουργική απόφαση
ΥΠΟΑΔΗΕ	Υπηρεσία Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
ERUW	European Platform Undeclared Work
EU OSHA	European Agency for Safety and Health at Work

ILO	International Labor Organization
IMF	International Monetary Fund
IMI	Internal Market Information System
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development

Εισαγωγή

Η εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών στην αγορά εργασίας είναι ένα φαινόμενο που απασχολεί τους επίσημους φορείς τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ΕΕ. Ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδας, η έξαρση του φαινομένου συνέπεσε με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και την υπογραφή προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής τα οποία, μεταξύ άλλων, οδήγησαν στην κατάρρευση του εργατικού δικαίου και των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, καθώς και στην απώλεια σημαντικών εργασιακών δικαιωμάτων.

Συνέπεια της κατάστασης αυτής υπήρξε η αύξηση της αδήλωτης εργασίας σε όλες τις μορφές της, η ψευδής αυτοαπασχόληση και η επικράτηση των ελαστικών μορφών απασχόλησης έναντι της πλήρους απασχόλησης.

Καθώς την περίοδο πριν το 2010 η κατάσταση στην αγορά εργασίας ήταν πιο ομαλή και σταθερή, οι έλεγχοι που γίνονταν από το ΣΕΠΕ και την ΕΥΠΕΑ του ΙΚΑ είχαν ως βασική επιδίωξη την τήρηση της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας, αντίστοιχα. Στην πορεία, αναγνωρίζοντας τις δυσμενείς αλλαγές στην αγορά εργασίας, ξεκίνησε η ψήφιση νομοθετικών διατάξεων που, μεταξύ άλλων, είχαν ως στόχο την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας.

Η πλειονότητα των μέτρων που υιοθετήθηκαν είχε αποτρεπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα, ενώ λίγα ήταν εκείνα που προέβλεπαν την παροχή κινήτρων για την οικειοθελή συμμόρφωση από τους εργοδότες και τους εργαζόμενους.

Το 2015, ανάμεσα στους όρους του τρίτου μνημονίου που υπέγραψε η ελληνική κυβέρνηση ήταν και η υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της αδήλωτης και της μερικώς δηλωμένης εργασίας. Στη βάση αυτού του όρου ξεκίνησε τριμερής διάλογος ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση, τους κοινωνικούς εταίρους και τη ΔΟΕ. Ο τριμερής διάλογος κατέληξε στην εκπόνηση μίας Διαγνωστικής Έκθεσης για την Αδήλωτη Εργασία στην Ελλάδα, σε έναν Οδικό Χάρτη Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας και στη λήψη νομοθετικών μέτρων στο πνεύμα της Διαγνωστικής Έκθεσης και του Οδικού Χάρτη. Την ίδια περίπου περίοδο συστάθηκε η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την Καταπολέμηση της Αδήλωτης Εργασίας στην οποία συμμετέχουν όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ και η οποία εκπόνησε διετές πρόγραμμα εργασίας.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, το βασικό ερώτημα της παρούσας εργασίας είναι εάν το σύνολο των θεσμικών παρεμβάσεων που έλαβαν χώρα την τελευταία

επταετία βρίσκεται σε αλληλεπίδραση και κοινή στόχευση ή εάν πρόκειται για διαφοροποιημένα και αποσπασματικά μέτρα που οδεύουν σε παράλληλους δρόμους.

Για την απάντηση στο ερώτημα αυτό διεξήχθη πρωτογενής και δευτερογενής έρευνα. Η πρωτογενής αφορά στις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με τον Ειδικό Γραμματέα του ΣΕΠΕ στις 20/9/2017 και την εκπρόσωπο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την Καταπολέμηση της Αδήλωτης Εργασίας στις 21/9/2017 στο χώρο εργασίας τους, καθώς και στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε με την Προϊσταμένη της Δ/σης Κοινωνικής Επιθεώρησης Αθηνών του ΣΕΠΕ στο πλαίσιο του μαθήματος «Εφαρμογή εργατικής νομοθεσίας – Ελεγκτική και συμβουλευτική διαδικασία». Η δευτερογενής έρευνα αφορά στην εξέταση πληθώρας νομοθετικών διατάξεων, επιστημονικών άρθρων, εκθέσεων και διαδικτυακών πηγών.

Βάσει της παραπάνω έρευνας εκπονήθηκε η παρούσα εργασία με την ακόλουθη δομή:

Το πρώτο κεφάλαιο εστιάζει σε ορισμούς. Ο όρος της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας απουσιάζει από την ελληνική βιβλιογραφία. Η περιγραφή του όρου στην παρούσα εργασία προκύπτει από τις παραδόσεις του μαθήματος «Εφαρμογή εργατικής νομοθεσίας – Ελεγκτική και συμβουλευτική διαδικασία», και από την επίσκεψη που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος στο ΣΕΠΕ, και συγκεκριμένα στην κα Χαραλαμπία Γαλανοπούλου, Διευθύντρια Κοινωνικής Επιθεώρησης Αθηνών. Ωστόσο, υπάρχει μια σειρά άλλων συναφών ορισμών που εντάσσονται στον όρο-ομπρέλα *παραβατικότητα*. Λόγω αυτής της απουσίας και της επικέντρωσης των θεσμικών παρεμβάσεων στον όρο της αδήλωτης εργασίας, ο όρος αυτός είναι ο πιο συχνά χρησιμοποιούμενος και αναλυόμενος. Επομένως, στο παρόν κεφάλαιο ορίζεται η παραβατικότητα και η αδήλωτη εργασία, οι μορφές της, οι αιτίες και οι συνέπειές της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται η στατιστική αποτύπωση της αδήλωτης εργασίας. Παρατηρείται ότι εξαιτίας της απουσίας ενιαίου ορισμού της, κάθε ερευνητής χρησιμοποιεί διαφορετικές μονάδες μέτρησης και διαφορετικό ερευνητικό πλαίσιο. Άλλοι στηρίζονται σε άμεσες μεθόδους μέτρησης, ενώ άλλοι χρησιμοποιούν έμμεσες μεθόδους. Αυτή η διαφοροποίηση συναντάται τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ΕΕ. Στη δεύτερη ενότητα του κεφαλαίου εξετάζεται κατά πόσο τα στοιχεία για την αδήλωτη εργασία μπορούν να θεωρηθούν αξιόπιστα βάσει των ακολουθούμενων μεθόδων και του δείγματος που χρησιμοποιείται στις μετρήσεις.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε όλες τις παρεμβάσεις και τα μέτρα που στοχεύουν στην αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας και έχουν υιοθετηθεί από το 2010 και μετά. Η αναφορά βασίζεται σε τριμερή διάκριση. Εξετάζονται με τη σειρά: τα εθνικά νομοθετικά μέτρα που έχουν υιοθετηθεί, οι θεσμικές παρεμβάσεις που εφαρμόστηκαν ως αποτέλεσμα της συνεργασίας με τη ΔΟΕ και τους κοινωνικούς εταίρους, και η παρέμβαση σε επίπεδο ΕΕ με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για την Καταπολέμηση της Αδήλωτης Εργασίας το 2016.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αξιολογούνται οι θεσμικές παρεμβάσεις του προηγούμενου κεφαλαίου. Γίνεται αναφορά στα αδύναμα σημεία, στις πιθανές ή υφιστάμενες συνέπειες των μέτρων και τονίζονται τα σημεία αλληλεπίδρασης και κοινής στόχευσης.

Στον επίλογο συνοψίζονται τα συμπεράσματα από την προηγούμενη ανάλυση.

Κεφάλαιο 1^ο Ορισμοί

1.1. Η παραβατικότητα στην αγορά εργασίας

Η έννοια παραβατικότητα χρησιμοποιείται συχνά σε κείμενα της επικαιρότητας όταν, για παράδειγμα, γίνεται αναφορά¹ σε παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας ή σε περιπτώσεις αδήλωτης εργασίας.

Ωστόσο, η παραβατικότητα δεν περιορίζεται μόνο στις άνωθεν περιπτώσεις. Είναι μία έννοια-ομπρέλα που εντός της περικλείονται πολλές άλλες έννοιες οι οποίες, αν και ως ένα βαθμό συναφείς, δεν είναι σε καμία περίπτωση ταυτόσημες.

Καθώς η ελληνική βιβλιογραφία δεν έχει περιγράψει τον όρο παραβατικότητα, δεν μπορεί να δοθεί ένας σαφής ορισμός της. Αυτό που μπορεί όμως να γίνει είναι αναφορά και καταγραφή όρων και περιπτώσεων που εμπίπτουν στην έννοια της παραβατικότητας.

Η αγορά εργασίας είναι ένα πλαίσιο, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα νόμιμες και παράτυπες δραστηριότητες², με τις δεύτερες να συνθέτουν στο σύνολό τους το παζλ της παραβατικότητας. Διότι παραβατικότητα δεν είναι μόνο η ανασφάλιστη εργασία, δηλαδή η πλήρως αδήλωτη εργασία (INE-ΓΣΕΕ, 2016), αλλά και όλες εκείνες οι συμπεριφορές που στοχεύουν σε εισφοροδιαφυγή³, φοροαποφυγή⁴ και φοροδιαφυγή⁵ (ILO, 2013), καθώς και σε αποδοχή αδήλωτων αγαθών/υπηρεσιών (Eurobarometer, 2013).

Στον όρο παραβατικότητα εντάσσεται, επίσης, και η έννοια της *ψευδούς αυτοαπασχόλησης*. Το φαινόμενο προκύπτει όταν ένας εργαζόμενος δηλώνεται επίσημα στις Αρχές ως αυτοαπασχολούμενος υπογράφοντας σύμβαση παροχής υπηρεσιών, ενώ στην πραγματικότητα η εργασία που εκτελεί πληροί όλα τα κριτήρια που προβλέπονται

¹Γ. Βρούτσος: *Μεγάλη "πληγή" η παραβατικότητα στην αγορά εργασίας*, 9/10/2014, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/AkdRBy>, [πρόσβαση 27/9/2017]

²Για παράδειγμα: αδήλωτος μετανάστης σε μεταποιητικές εργασίες, υπάλληλος ασφαλισμένος στον ΟΓΑ αντί για το ΙΚΑ, μηχανικός ασφαλισμένος ως υπάλληλος γραφείου, πλήρης απασχόληση δηλωμένη ως μερική, καθηγητής σε φροντιστήριο ασφαλισμένος ως ελεύθερος επαγγελματίας κ.α.

³Με τον όρο εισφοροδιαφυγή νοείται το ύψος των εισφορών που δεν καταβάλλονται στα ασφαλιστικά ιδρύματα ούτε εμφανίζονται στα μισθολόγια που τηρούν για το σκοπό αυτό οι επιχειρήσεις, και αφορούν είτε ανασφάλιστους εργαζόμενους είτε πλημμελή ασφάλιση των ήδη ασφαλισμένων (Τάτσος, 2001).

⁴Στην περίπτωση της φοροαποφυγής, οι φορολογούμενοι αποφεύγουν την καταβολή του φόρου με μέσα και διαδικασίες που δε συνεπάγονται ποινές για αυτούς και δεν επιφέρουν νομικές συνέπειες. Υπάρχει εκμετάλλευση περιοχών που ο νομοθέτης είχε πρόθεση να καλύψει, αλλά για κάποιο λόγο δεν το έπραξε (Τάτσος, 2001).

⁵Ως φοροδιαφυγή νοείται κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη των φορολογούμενων, που έχει σκοπό τη μείωση της νόμιμης φορολογικής υποχρέωσης και την αποφυγή καταβολής του φόρου. Ως τέτοιες παράνομες ενέργειες μπορούν να αναφερθούν η απόκρυψη από τις επιχειρήσεις των πωλήσεων τους, η απόκρυψη ή η υποεκτίμηση από τους φορολογούμενους των εισοδημάτων τους, η λαθραία εισαγωγή εμπορευμάτων, η μη δήλωση περιουσιακών στοιχείων κλπ. (Τάτσος, 2001).

στη νομοθεσία και στην πρακτική για να χαρακτηριστεί ως εξαρτημένη εργασία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014). Για τον προσδιορισμό της ψευδούς αυτοαπασχόλησης υπάρχουν δύο απόψεις (Karatzoyiannis et al., 2008). Σύμφωνα με την πρώτη άποψη, πρόκειται για τα άτομα που αν και λαμβάνουν μισθό, στα εξωτερικά γνωρίσματα της εργασίας τους εμφανίζουν παρόμοια χαρακτηριστικά με τους ανεξάρτητα απασχολούμενους. Συχνά, αυτή η κατηγορία αποτελεί τη «γκρίζα ζώνη» ανάμεσα στην αμειβόμενη εργασία και τη γνήσια αυτοαπασχόληση. Κατά τη δεύτερη άποψη, αυτή η γκρίζα ζώνη περιορίζεται στα άτομα που είναι μεν αυτοαπασχολούμενα αλλά παρουσιάζουν χαρακτηριστικά εξαρτημένης εργασίας. Σε κάθε περίπτωση, γεγονός παραμένει ότι η ψευδής αυτοαπασχόληση λειτουργεί ως υποκατάστατο της μισθωτής απασχόλησης.

Στην έννοια παραβατικότητα εντάσσονται και οι περιπτώσεις όπου κάποιος έχει δηλωθεί στις Αρχές με άλλη επαγγελματική ειδικότητα (πχ. υπάλληλος γραφείου αντί για γραμματέας επιχείρησης) ή έχει δηλωθεί σε άλλο ασφαλιστικό φορέα σε σχέση με το επάγγελμα που ασκεί (π.χ. ΟΓΑ αντί για ΙΚΑ). Σε αυτές τις περιπτώσεις, παραβατικότητα συνιστά το γεγονός ότι αν και ο εργαζόμενος δηλώνεται στις Αρχές, δηλώνεται κατά τρόπο τέτοιο ώστε ο εργοδότης να καταβάλλει χαμηλότερες ασφαλιστικές εισφορές σε σχέση με αυτές που θα αντιστοιχούσαν στη σωστή καταχώριση του εργαζόμενου. Επομένως, ο εργαζόμενος εμφανίζεται ζημιωμένος, καθώς δεν απολαμβάνει τα πλήρη ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά του δικαιώματα.

Μια άλλη μορφή παραβατικότητας στην αγορά εργασίας είναι η κατάχρηση του καθεστώτος μετάκλησης εποχικών εργατών γης. Ιδιοκτήτες αγροτεμαχίων χρησιμοποιούσαν το καθεστώς αυτό προκειμένου να απασχολούν παράτυπους μετανάστες χωρίς να τους ασφαλίζουν, εισφοροδιαφεύγοντας από τον ΟΓΑ, καθώς οι μετανάστες αυτοί αν και εισέρχονταν στη χώρα βάσει της σχετικής ΚΥΑ δεν διέθεταν τα απαραίτητα στοιχεία (ΑΦΜ, ΑΜΚΑ) για να δηλωθούν ασφαλιστικά⁶.

Εκτός από τις παραπάνω έννοιες και περιπτώσεις που συναντούμε κάτω από την ομπρέλα του όρου *παραβατικότητα*, στη διεθνή βιβλιογραφία χρησιμοποιούνται και άλλοι συναφείς όροι. Η ΔΟΕ χρησιμοποιεί τον όρο «*κρυμμένη εργασία της οικονομίας*» (hidden labor economy) ως συνώνυμο της παραβατικότητας (ILO, 2013). Χρησιμοποιείται, επίσης, ο όρος *σκιάδης οικονομία* (shadow economy) ο οποίος

⁶«Πως μπορούν οι αγρότες να απασχολήσουν νόμιμα, παράτυπους μετανάστες», 20/5/2016, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/tLYjqE>. [πρόσβαση 29/9/2017]

ορίζεται ποικιλοτρόπως (Schneider and Williams, 2013), με τον πιο περιεκτικό ορισμό να είναι *Εκείνες οι οικονομικές δραστηριότητες και το εισόδημα που προέρχεται από αυτές, τα οποία παρακάμπτουν ή αποφεύγουν την κυβερνητική ρύθμιση, φορολογία ή παρατήρηση*. Παρεμφερής είναι και η έννοια της *παραοικονομίας* (Βαβούρας και Μανωλάς, 2004), η οποία αναφέρεται στις *οικονομικές δραστηριότητες που ενώ δημιουργούν εισοδήματα συντελεστών παραγωγής και επομένως θα έπρεπε να καταγράφονται στις στατιστικές εκτιμήσεις της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας, όπως είναι το ΑΕΠ, εξαιτίας της μερικής ή ολικής απόκρυψης τους από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες ή εξαιτίας αδυναμιών των τελευταίων, είναι δυνατό να μην περιλαμβάνονται στις επίσημες εκτιμήσεις της*.

Παρά τις διάφορες έννοιες που περικλείονται στον όρο παραβατικότητα στην αγορά εργασίας, η ΕΕ και τα κράτη-μέλη αντιλαμβάνονται την έννοια της παραβατικότητας κυρίως υπό τη μορφή της αδήλωτης εργασίας (ILO, 2013) και οι περισσότερες θεσμικές παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο και επίπεδο ΕΕ γίνονται προς την κατεύθυνση της καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας. Συνεπακόλουθα, η παρούσα εργασία θα εστιάσει στην αδήλωτη εργασία, ούσα η βασική έκφανση παραβατικότητας, αλλά δε θα σταθεί μόνο σε αυτή.

1.2. Ορισμοί της αδήλωτης εργασίας

Οι ιδιαιτερότητες που υπάρχουν στις οικονομίες των κρατών-μελών της ΕΕ και ο τρόπος οργάνωσης του κάθε κράτους, οδηγούν σε ετερογένεια ορισμού και απόδοσης του όρου αδήλωτη εργασία (ILO, 2013).

Κατά καιρούς, η αδήλωτη εργασία έχει αντιμετωπιστεί ως έννοια συνώνυμη της *παράνομης εργασίας* (illegal work), της *παράνομης απασχόλησης* (illegal employment), της *κρυφής απασχόλησης* (hidden employment) και της *«μαύρης» εργασίας* (“black” labour), συνδεδεμένη έτσι μόνο με ορολογία της αγοράς εργασίας. Οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο σε βιομηχανοποιημένες χώρες και αναφέρονται σε θέσεις εργασίας, οι δραστηριότητες των οποίων καλύπτονται από την εργατική νομοθεσία, αλλά δεν συμμορφώνονται με τις διοικητικές απαιτήσεις της (ILO, 2009). Μια ακόμη έννοια που προσπαθεί να περιγράψει παραβατικές συμπεριφορές στην αγορά εργασίας είναι η *«ανεπίσημη απασχόληση»* (informal employment). Πρόκειται για τον αριθμό των ατόμων που εργάζονται στην ανεπίσημη αγορά εργασίας, όπως είναι η παράνομη αγορά και πώληση της εργατικής δύναμης χωρίς σύμβαση απασχόλησης και αγνοώντας την εργατική νομοθεσία (ILO, 2013).

Στην Ευρώπη ο ορισμός της αδήλωτης εργασίας γίνεται βάσει δραστηριότητας, κι όχι βάσει των άλλων δυο διακρίσεων, την επιχείρηση και την απασχόληση (Williams et al, 2008). Επομένως, αντί να γίνεται διάκριση ανάμεσα σε δηλωμένες και αδήλωτες επιχειρήσεις, η τάση είναι να υπάρξει διάκριση ανάμεσα σε δηλωμένες και αδήλωτες δραστηριότητες. Ακολουθούν ορισμοί της αδήλωτης εργασίας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τον ΟΟΣΑ, τη ΔΟΕ και, τέλος, παρατηρήσεις για την περίπτωση της Ελλάδας.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Επιτροπής (European Commission, 2007), με τον όρο αδήλωτη εργασία νοούνται *«όλες οι αμειβόμενες δραστηριότητες που είναι νόμιμες ως προς τη φύση τους αλλά δεν δηλώνονται στις δημόσιες Αρχές, λαμβανομένων υπόψη βεβαίως των διαφορετικών κανονιστικών ρυθμίσεων που εφαρμόζονται στα διάφορα κράτη μέλη»*. Συνδέεται, επομένως, η αδήλωτη εργασία με τη φοροδιαφυγή και την εισφοροδιαφυγή και καλύπτεται ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, εκτός των δραστηριοτήτων εγκληματικού χαρακτήρα. Πρόκειται για φαινόμενο που αγγίζει οικονομικές, δημοσιονομικές και κοινωνικές πολιτικές. Σαφής είναι η έμφαση της Επιτροπής στις δραστηριότητες, παρά στην επιχείρηση ή την απασχόληση (Αργυριάδης, 2016).

Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)

Παρόμοιο είναι και το σκεπτικό του ΟΟΣΑ. Σε βιβλίο του για την απασχόληση (OECD, 2004), ορίζεται η *συγκεκαλυμμένη απασχόληση (concealed employment)* ως *«η απασχόληση (υπό την έννοια που χρησιμοποιείται στις σύγχρονες διεθνείς οδηγίες για τα στατιστικά της απασχόλησης) η οποία αν και δεν είναι παράνομη από μόνη της, δεν έχει δηλωθεί σε μία ή περισσότερες διοικητικές Αρχές»*.

Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ)

Ο ορισμός που δίνεται από τη ΔΟΕ, σε έκθεση του 2009 για την αδήλωτη εργασία, εντάσσεται στο πλαίσιο της ευρύτερης αντίληψης για την *άτυπη οικονομία* την οποία ορίζει ως εξής: *«όλες οι οικονομικές δραστηριότητες των εργαζομένων και των οικονομικών μονάδων οι οποίες – είτε βάσει νόμου είτε βάσει πρακτικής – δεν καλύπτονται ή καλύπτονται ανεπαρκώς από επίσημες ρυθμίσεις»* (ILO, 2009). Ο εν λόγω

ορισμός εμπεριέχει την έννοια της αδήλωτης εργασίας όπως την αντιλαμβάνεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ παράλληλα προσπαθεί να καλύψει και τους εργαζόμενους που συχνά δεν καλύπτονται από την εργατική νομοθεσία, όπως είναι τα άτομα που απασχολούνται σε οικιακές ή αγροτικές εργασίες.

Σε άλλο σημείο της ίδιας έκθεσης υπογραμμίζεται ότι ο ακριβής νομικός ορισμός της αδήλωτης εργασίας διαφέρει από χώρα σε χώρα. Το δεδομένο αυτό με τη σειρά του θέτει εμπόδια στην επιβολή κανόνων για την αδήλωτη εργασία από τους επιθεωρητές εργασίας. Αυτή η διαφοροποίηση ορισμών και προσεγγίσεων ανάμεσα στα κράτη της ΕΕ απορρέει εν μέρει από τις διαφορές στην άσκηση πολιτικής, αλλά και από τη φύση της αδήλωτης εργασίας και των διαφορετικών συμμετεχόντων σε αυτή, καθώς η αδήλωτη εργασία συναντάται σε διάφορους εργασιακούς χώρους (από μικρού μέχρι μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεις), σε πληθώρα τομέων (γεωργία, κατασκευαστικός τομέας, παροχή υπηρεσιών, τουρισμός) και περιλαμβάνει ημεδαπούς και μετανάστες εργαζόμενους με διαφορετικά μορφωτικά και ηλικιακά προφίλ.

Η αδήλωτη εργασία στο πλαίσιο της Ελλάδας

Εν αντιθέσει με τους παραπάνω σχετικά περιεκτικούς ορισμούς για την αδήλωτη εργασία, η ελληνική εργατική νομοθεσία δεν διαθέτει ορισμό για το συγκεκριμένο ζήτημα (Karatzoyiannis et al., 2008). Άμεση συνέπεια αυτής της έλλειψης είναι οι καταγραφές και αναφορές για την αδήλωτη εργασία να εστιάζουν στην πλήρως αδήλωτη εργασία και να μην καλύπτουν τις υπόλοιπες μορφές της. Για το λόγο αυτό, η αδήλωτη εργασία ταυτιζόταν μέχρι προσφάτως με την ανασφάλιστη εργασία, δυσχεραίνοντας τη δυνατότητα εντοπισμού και καταπολέμησης των υπόλοιπων πτυχών της (Καψάλης, 2015).

1.3. Μορφές της αδήλωτης εργασίας

Οι μορφές αδήλωτης εργασίας που εντοπίζονται στην Ελλάδα είναι κυρίως η *πλήρως αδήλωτη εργασία*, η *μερικώς δηλωμένη εργασία* (Williams, κ.α., 2016) και η *πλημμειλώς ή μη καταλλήλως δηλωμένη εργασία* (Καψάλης, 2012). Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της ΔΟΕ, η επικράτησή τους οφείλεται εν πολλοίς στον τρόπο δόμησης της απασχόλησης στην Ελλάδα, στο υψηλό επίπεδο αυτοαπασχόλησης και στο μεγάλο ποσοστό πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων (Williams, κ.α., 2016).

Στην ίδια έκθεση, αναλύεται ο όρος *πλήρως αδήλωτη εργασία*. Αφορά στις περιπτώσεις όπου η εργασία δεν δηλώνεται καθόλου στο κράτος και ως εκ τούτου δεν

εκπληρώνονται οι φορολογικές υποχρεώσεις, υπάρχει εισφοροδιαφυγή και δεν τηρούνται οι αντίστοιχες προβλέψεις της εργατικής νομοθεσίας. Πρόκειται για μη εγγεγραμμένους εργαζόμενους οι οποίοι μπορεί να απασχολούνται σε διάφορους τομείς, όπως για παράδειγμα σε μία επιχείρηση, σε κατ' οίκον μαθήματα, σε αγροτικές εργασίες, να είναι συμβοηθούντα μέλη σε οικογενειακή επιχείρηση. Μπορεί να είναι Έλληνες ή μετανάστες, παράτυποι ή νόμιμοι. Στην ίδια μορφή εμπίπτουν και όσοι έχουν ήδη μια κύρια απασχόληση με ασφαλιστική κάλυψη και αναλαμβάνουν και δεύτερη αδήλωτη απασχόληση, αλλά και συνταξιούχοι ή φοιτητές που εργάζονται χωρίς να δηλώνεται αυτό σε επίσημη διοικητική Αρχή.

Σε άλλο σημείο της έκθεσης αναλύεται η *μερικώς δηλωμένη εργασία*. Δύο είναι οι πιο χαρακτηριστικές υπο-περιπτώσεις της συγκεκριμένης μορφής απασχόλησης. Η πρώτη είναι εκείνη όπου ο εργοδότης καταβάλλει στον εργαζόμενο έναν «επίσημο» μισθό και τις αντίστοιχες εργοδοτικές εισφορές, ενώ το υπόλοιπο της αμοιβής καταβάλλεται χωρίς να δηλώνεται. Είναι τα αποκαλούμενα «μαύρα χρήματα» ή χρήματα «κάτω από το τραπέζι». Η δεύτερη υπο-περίπτωση είναι εκείνη κατά την οποία επιχειρήσεις δηλώνουν τους εργαζόμενους στις Αρχές για 3-4 ώρες εργασίας, ενώ στην πραγματικότητα τους απασχολούν 7-8 ώρες. Η μορφή αυτή δύσκολα εντοπίζεται από τις ελεγκτικές Αρχές (Williams κ.α., 2016). Πρόκειται, δηλαδή, για περιπτώσεις όπου μέρος κάποιου ποσοτικού στοιχείου της απασχόλησης δεν είναι δηλωμένο (Καψάλης, 2012).

Τέλος, υπάρχει και η *πλημμελώς ή μη κατάλληλως δηλωμένη εργασία*. Η μορφή αυτή συνδέεται με τη διοικητική διάσταση της δήλωσης της εργασίας και πάλι διακρίνονται υπο-περιπτώσεις (Καψάλης, 2012). Στην πρώτη υπο-περίπτωση, η εργασία δεν δηλώνεται στον αρμόδιο ασφαλιστικό φορέα ή φορολογική αρχή. Για παράδειγμα, ένας εργαζόμενος δηλώνεται στον ΟΓΑ αντί στο ΙΚΑ ή υπογράφεται σύμβαση ανεξάρτητων υπηρεσιών αντί για σύμβαση εξαρτημένης εργασίας. Στη δεύτερη, ο εργαζόμενος δηλώνεται μεν στον κατάλληλο ασφαλιστικό φορέα, αλλά όχι με βάση τις πραγματικές διαστάσεις της απασχόλησης ή ειδικότητάς του. Για παράδειγμα, υπάλληλος γραφείου αντί για γραμματέας επιχείρησης ή υπογραφή σύμβασης ορισμένου χρόνου αντί για αορίστου. Η τρίτη υπο-περίπτωση είναι εκείνη κατά την οποία ο εργαζόμενος δηλώνεται στον αρμόδιο ασφαλιστικό φορέα, αλλά όχι από τον νόμιμο υπόχρεο (π.χ. από τον ίδιο τον εργαζόμενο και όχι από τον εργοδότη).

1.4. Αιτίες της αδήλωτης εργασίας

Αρχικά, μια από τις κύριες αιτίες για την έκρηξη του φαινομένου είναι οι οικονομικοί λόγοι (Αργυριάδης, 2016). Από την πλευρά των εργοδοτών, σημαντικό ρόλο παίζει η δυνατότητά τους να εξασφαλίζουν χαμηλό εργατικό κόστος μέσω της αδήλωτης εργασίας. Από την πλευρά των εργαζομένων, η αδήλωτη εργασία εξασφαλίζει ένα πιο αυξημένο καθαρό εισόδημα, μειωμένη φορολογία εισοδήματος ή και μείωση του παρακρατούμενου εισοδήματος ως συνέπεια των χαμηλότερων ασφαλιστικών εισφορών. Στους ίδιους λόγους εντάσσονται τόσο το υψηλό επίπεδο φορολογίας⁷ και οι υψηλές ασφαλιστικές εισφορές που βαραίνουν τους εργοδότες (IOBE, 2012), όσο και η χαμηλή ανταγωνιστικότητα η οποία ωθεί τις επιχειρήσεις να χρησιμοποιούν την αδήλωτη εργασία ως μέσο επιβίωσής τους, ιδίως στα χρόνια της οικονομικής κρίσης (Αργυριάδης, 2016).

Επιπλέον, η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων ως απόρροια των μνημονιακών δεσμεύσεων της χώρας, και άρα η υποβάθμιση της προστασίας των εργαζομένων, οδηγούν στη λύση της αδήλωτης εργασίας. Η κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων εργασίας (ΣΣΕ), οι οποίες λειτουργούσαν ως πλέγμα ασφαλείας για τα δικαιώματα των εργαζομένων, οδήγησε στον κοινωνικό αποκλεισμό τους και στην διάγκωση της αδήλωτης εργασίας (INE–ΓΣΕΕ, 2017).

Επιπροσθέτως, η σποραδικότητα των ελέγχων σε συνδυασμό με τα χαμηλά πρόστιμα που επιβάλλονταν στους εργοδότες αποτελούσαν, έως το 2013, μια αιτία για την επικράτηση της αδήλωτης εργασίας (INE–ΓΣΕΕ, 2016).

Τέλος, οι θεσμικοί παράγοντες συντελούν στην ύπαρξη της αδήλωτης εργασίας (IOBE, 2012). Ανάμεσα σε αυτούς συγκαταλέγονται η χαμηλή εμπιστοσύνη προς το κράτος και το ευρύτερο πολιτικό σύστημα, οι ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί, αλλά και η αντίληψη ότι η ανασφάλιστη εργασία δεν είναι κάτι κακό. Ειδικά για την Ελλάδα, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, το υψηλό ποσοστό αυτοαπασχόλησης και οι μετανάστες διογκώνουν το μέγεθος της αδήλωτης εργασίας.

Έμφαση στην έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και πολιτών δίνεται και από τη Διαγνωστική Έκθεση για την Αδήλωτη Εργασία στην Ελλάδα (Williams κ.α., 2016). Η έλλειψη εμπιστοσύνης εμφανίζεται τόσο οριζόντια - μεταξύ πολιτών - όσο και κάθετα - ανάμεσα στους πολίτες και το κράτος. Στην ίδια έκθεση, η έλλειψη

⁷ Η Διαγνωστική Έκθεση για την Αδήλωτη Εργασία στην Ελλάδα της ΔΟΕ (Williams κ.α., 2016), διαφωνεί για το ύψος των φορολογικών συντελεστών ως αιτία εκδήλωσης της αδήλωτης εργασίας. Επικαλούμενοι άλλες πηγές και έρευνες, οι συντάκτες της έκθεσης αναφέρουν ότι οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές ελάχιστα επηρεάζουν το ποσοστό εμφάνισης ή αύξησης της αδήλωτης εργασίας.

ευθυγράμμισης της ηθικής του κράτους με αυτή των πολιτών αναφέρεται ως μια ακόμη αιτία εμφάνισης της αδήλωτης εργασίας. Εντοπίζεται, κατεξοχήν, σε κράτη που εμφανίζουν χαρακτηριστικά όπως: χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, υψηλά ποσοστά διαφθοράς και χαμηλή ποιότητα διακυβέρνησης, χαμηλές κοινωνικές δαπάνες και συστήματα κοινωνικών μεταβιβάσεων που αποτυγχάνουν να οδηγήσουν στην επιθυμητή κοινωνική ισότητα. Τα περισσότερα από αυτά τα χαρακτηριστικά εντοπίζονται και στην Ελλάδα.

Στον Πίνακα 1 αναφέρονται οι αιτίες της αδήλωτης εργασίας όπως τις αντιλαμβάνονται οι Έλληνες συμμετέχοντες στις έρευνες για τη σύνταξη της έκθεσης της ΔΟΕ.

Πίνακας 1: Απόψεις Ελλήνων συμμετεχόντων σχετικά με τους παράγοντες που καθορίζουν την αδήλωτη και την ατελώς δηλωμένη εργασία

Στη διάρκεια της διαγνωστικής αποστολής, οι Έλληνες συμμετέχοντες ανέδειξαν μια σειρά από διαρθρωτικούς και μη παράγοντες που καθορίζουν την αδήλωτη και την ατελώς δηλωμένη εργασία:

- υψηλά επίπεδα μη μισθωτής δραστηριότητας και μικρός αριθμός επιχειρήσεων και οικογενειακών επιχειρήσεων
- υψηλά ποσοστά ανεργίας, ειδικά στους νέους
- εποχικότητα και διάχυση των εργασιών, ειδικά στους τομείς της γεωργίας και της φιλοξενίας
- μεταναστευτική ροή στην ελληνική αγορά εργασίας
- υψηλά επίπεδα μη εργατικού κόστους - εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, τόσο για τους εργοδότες όσο και για τους εργαζόμενους
- υψηλοί φορολογικοί συντελεστές
- αλλαγές στον υπολογισμό των μισθών με νομοθετικά μέσα, και όχι μέσω κοινωνικού διαλόγου
- μείωση των πραγματικών μισθών
- έλλειψη εμπιστοσύνης στους κρατικούς μηχανισμούς και τον τρόπο σκέψης που αναπτύσσεται λόγω αυτών των παραγόντων

Πηγή: (Williams κ.α., 2016)

1.5. Συνέπειες της Αδήλωτης Εργασίας

Το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας επηρεάζει τους εργαζόμενους, την οικονομία και την ύπαρξη και διατήρηση του κοινωνικού κράτους.

Αρχικά, οι εργαζόμενοι έρχονται αντιμέτωποι με την υποβάθμιση των όρων και των συνθηκών εργασίας τους. Όπου υπάρχει αδήλωτη εργασία υφίσταται το λεγόμενο «έλλειμμα αξιοπρεπούς εργασίας» (decent work deficit). Στο έλλειμμα αξιοπρεπούς εργασίας συμπεριλαμβάνονται η απουσία επαρκών ευκαιριών απασχόλησης, η

πλημμελής κοινωνική προστασία, η καταστρατήγηση του δικαιώματος στην εργασία και ο αποκλεισμός από τον κοινωνικό διάλογο (ILO, 2005). Οι συγκεκριμένοι εργαζόμενοι δεν υπάγονται στις προστατευτικές διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας και, ως εκ τούτου, στερούνται βασικών κοινωνικών και ατομικών δικαιωμάτων που απορρέουν από την δηλωμένη εργασία. Δεν μπορούν να έχουν ασφαλιστική κάλυψη για την περίθαλψη, τη σύνταξη, ή πιθανό εργατικό ατύχημα (ΟΚΕ, 2015). Συν τοις άλλοις, η μη δήλωσή τους στις Αρχές, τους αποστερεί το δικαίωμα συμμετοχής σε εργατικά σωματεία, καθώς και τη δυνατότητα εκπροσώπησης και διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους και καλύτερων συνθηκών εργασίας από αυτά. Συνεπώς, αναγκάζονται να διαπραγματευτούν σε ατομικό επίπεδο με τους εργοδότες τους (INE – ΓΣΕΕ, 2016).

Σε δημοσιονομικό επίπεδο, οι συνέπειες από την αδήλωτη εργασία είναι εξίσου σημαντικές (ΟΚΕ, 2015). Οι εργοδότες δεν καταβάλλουν εισφορές, τα ασφαλιστικά ταμεία, και κατ' επέκταση το κράτος, χάνουν έσοδα, τα οποία θα μπορούσαν να επιστραφούν στους πολίτες μέσω κοινωνικών παροχών και μεταβιβάσεων (IOBE, 2012). Αποτέλεσμα της προηγούμενης αλυσίδας είναι ο περιορισμός του κοινωνικού κράτους και η αύξηση των φόρων από το κράτος προκειμένου να συγκεντρώσει τα απαραίτητα έσοδα. Οι αυξημένοι φόροι, ωστόσο, οδηγούν τους εργοδότες σε περαιτέρω εισφοροδιαφυγή και φοροδιαφυγή και χρήση της αδήλωτης εργασίας με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος (Αργυριάδης, 2016).

Επιπτώσεις υπάρχουν και για την οικονομία. Από τη μία μεριά, υπάρχουν οι επιχειρήσεις που τηρούν την εργατική νομοθεσία και από την άλλη, εκείνες που χρησιμοποιούν την αδήλωτη εργασία προκειμένου να μειώσουν το εργατικό κόστος και να αυξήσουν τα κέρδη τους. Δημιουργείται έτσι ένας αθέμιτος ανταγωνισμός που πλήττει την υγιή ανταγωνιστικότητα (IOBE, 2012) και που συχνά συνεπάγεται το κλείσιμο επιχειρήσεων οι οποίες αδυνατούν να αντεπεξέλθουν σε αυτή την άνιση μάχη. Αν και παροδικά οι επιχειρήσεις που κάνουν χρήση της αδήλωτης εργασίας φαίνεται να επωφελούνται, μακροπρόθεσμα οδηγούν σε μειωμένη ποιότητα εργασίας και παραγόμενου προϊόντος, καθώς και σε μειωμένη ανταγωνιστικότητα του κράτους εν γένει (Αργυριάδης, 2016).

Κεφάλαιο 2^ο Ποσοτικές διαστάσεις

2.1. Διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για την αδήλωτη εργασία

2.1.1.Εθνικά στοιχεία

Στοιχεία για την αδήλωτη εργασία αντλούνται κυρίως από τους ελέγχους που διεξάγουν το ΣΕΠΕ⁸ και η ΕΥΠΕΑ⁹ του ΕΦΚΑ (πρώην ΙΚΑ). Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνονται στην Έκθεση Πεπραγμένων του ΣΕΠΕ και στην έκθεση του Επιχειρησιακού Σχεδίου «ARTEMIS¹⁰». Με το Ν. 4144/2013 προβλέφθηκε η δυνατότητα διενέργειας ελέγχων που αφορούν την τήρηση της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας και από την ΥΠΟΑΔΗΕ, παράλληλα με τους ελέγχους που πραγματοποιούσαν ήδη ΣΕΠΕ και ΕΥΠΕΑ (Καψάλης, 2015).

Όπως προκύπτει από την Έκθεση Πεπραγμένων του ΣΕΠΕ για το 2010, το ποσοστό ανασφάλιστης εργασίας στο σύνολο των επιχειρήσεων που ελέγχθηκαν από το ΣΕΠΕ και την ΕΥΠΕΑ ανέρχεται στο 25% (ΣΕΠΕ, 2011). Στην αντίστοιχη έκθεση για το έτος 2012 αναφέρεται ότι το ποσοστό ανασφάλιστης εργασίας για το 2011 είναι 30% και για το 2012 36,2% (ΣΕΠΕ, 2012).

Με την Υ.Α Υπ. Αριθμ. 27397/122/19.8.2013 θεσπίζεται υψηλό πρόστιμο για κάθε αδήλωτο εργαζόμενο (ΣΕΠΕ, 2013). Στους Πίνακες 2 και 3 αναφέρονται τα πρόστιμα που ισχύουν για κάθε αδήλωτο υπάλληλο και εργατοτεχνίτη.

⁸ Ο Ν. 3996/2011(ΦΕΚ Α' 170/5-8-2011) «Αναμόρφωση του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, ρυθμίσεις θεμάτων Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις», στο άρθρο 2 «Έργο και αρμοδιότητες-Ελεγκτική και υποστηρικτική δράση» προβλέπει μεταξύ άλλων τα εξής :

Έργο του ΣΕΠΕ είναι: Η επίβλεψη και ο έλεγχος της εφαρμογής των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας, η έρευνα της ασφαλιστικής κάλυψης και παράνομης απασχόλησης των εργαζομένων, η συμφιλίωση και επίλυση των εργατικών διαφορών, καθώς και η παροχή πληροφοριών σε εργαζομένους και εργοδότες σχετικά με τα πλέον αποτελεσματικά μέσα για την τήρηση των κειμένων διατάξεων.

⁹Η ΕΥΠΕΑ συστήνεται με το Ν. 2566/1997. Στο Άρθρο 1 του νόμου αναφέρονται τα σχετικά με τη σύσταση και αρμοδιότητες της υπηρεσίας. Αρμοδιότητες των Τμημάτων Ελέγχου είναι: Διενέργεια τακτικών, έκτακτων και ειδικών ελέγχων, είτε αυτεπάγγελτα είτε κατόπιν υπηρεσιακής αναφοράς, καταγγελίας ή εντολής, για τον εντοπισμό των απασχολούμενων και μη ασφαλισμένων στο Ι.Κ.Α. και τον εντοπισμό της εισφοροδιαφυγής γενικότερα. Διενέργεια επιτόπιων ελέγχων σε επιχειρήσεις για τη διαπίστωση της τήρησης και ενημέρωσης του Ειδικού Βιβλίου νεοπροσλαμβανόμενου προσωπικού και την ορθή εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας του Ι.Κ.Α. Επιβολή των προστίμων του άρθρου 2 του παρόντος νομού, σε βάρος των υπευθύνων εργοδοτών και αποστολή των σχετικών πράξεων στις αρμόδιες κατά τόπους μονάδες του Ι.Κ.Α., για τη βεβαίωση και είσπραξη αυτών. Διενέργεια ουσιαστικών ελέγχων σε επιχειρήσεις, κατόπιν ειδικής εντολής της Διοίκησης του Ι.Κ.Α., για τη συνδρομή και υποβοήθηση του έργου των κατά τόπους υποκαταστημάτων του Ι.Κ.Α. Καταλογισμός των αναλογουσών ασφαλιστικών εισφορών σε βάρος των επιχειρήσεων, σε εξαιρετικές περιπτώσεις οι οποίες ορίζονται με την παραπάνω σχετική εντολή της Διοίκησης του Ι.Κ.Α., <https://goo.gl/whD4jz>, [πρόσβαση 27/9/2017]

¹⁰Η έκθεση του επιχειρησιακού σχεδίου «ARTEMIS» αποτυπώνει τη δράση των ελεγκτικών μηχανισμών του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, σε όλη τη χώρα για το διάστημα 15 Σεπτεμβρίου 2013 – 30 Ιουνίου 2014 και παράλληλα εμπεριέχει στατιστικά στοιχεία της κοινής ελεγκτικής δράσης του ΣΕΠΕ και της ΕΥΠΕΑ για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας από 1.6.2014 έως 30.6.2014 (ΣΕΠΕ, 2015)

Πίνακας 2: Πρόστιμο για αδήλωτο υπάλληλο βάσει της Υ.Α Υπ. Αριθμ. 27397/122/19.8.2013

	Μισθός	Επί μήνες εργασία	Επιβαλλόμενο πρόστιμο
Υπάλληλος > 25 ετών	586,08€	18	10.549,44€
Υπάλληλος < 25 ετών	510,95€	18	9.197,10€

Πίνακας 3: Πρόστιμο για αδήλωτο εργατοτεχνίτη βάσει της Υ.Α Υπ. Αριθμ. 27397/122/19.8.2013

	Ημερομίσθιο	Επί ημέρες εργασία	Επιβαλλόμενο πρόστιμο
Εργατοτεχνίτης > 25 ετών	26,18€	403	10.550,54€
Εργατοτεχνίτης < 25 ετών	22,83€	403	9.200,49€

Πηγή: (ΣΕΠΕ, 2013)

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της Υ.Α Υπ. Αριθμ. 27397/122/19.8.2013 αποτυπώθηκαν με σαφήνεια στην έκθεση του επιχειρησιακού σχεδίου «ARTEMIS». Έτσι, ενώ στα τέλη του 2013 το ποσοστό αδήλωτης εργασίας είναι στα ύψη και αγγίζει το 40,5% (INE-ΓΣΕΕ, 2016), το 2014 σημειώνει σημαντική πτώση και φτάνει στο 25% (ΔΟΕ, 2014).

Σύμφωνα με την έκθεση του επιχειρησιακού σχεδίου «ARTEMIS», κατά την περίοδο 15 Σεπτεμβρίου 2013 – 30 Νοεμβρίου 2015 διενεργήθηκαν έλεγχοι σε 65.503 επιχειρήσεις. Στο σύνολο των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές, οι αδήλωτοι αντιστοιχούσαν σε ποσοστό 5,32% (ΣΕΠΕ, 2015).

Στον πίνακα 4 επιχειρείται συνοπτική παρουσίαση των ποσοστών ανασφάλιστης εργασίας για τα έτη 2010–2015 βασισμένη στις Εκθέσεις Πεπραγμένων του ΣΕΠΕ (ΣΕΠΕ, 2011, 2012, 2013) και στο επιχειρησιακό σχέδιο «ARTEMIS» (ΣΕΠΕ, 2015).

Πίνακας 4: Ποσοστά ανασφάλιστης εργασίας για τα έτη 2010 – 2015

Έτος	Ποσοστό ανασφάλιστης εργασίας
2010	25%
2011	30%
2012	36,2%
2013	40,5%
2014	25%
2015	5,32%

Πηγή: (ΣΕΠΕ 2011, 2012, 2013, 2015), επεξεργασία από Κολλητήρη Ευφροσύνη

Πίνακας 5: Επιχειρησιακό Σχέδιο «ARTEMIS»

	Περίοδος 15.9.2013 έως 30.11.2015	Περίοδος 01.11.2015 έως 30.11.2015	Περίοδος Α' Ενδεκάμηνο 2015
Αριθμός Ελεγχθεισών Επιχειρήσεων	65.503	3.328	31.348
Αριθμός Επιχειρήσεων με Αδήλωτους Εργαζομένους	9.577	491	5.173
Ποσοστό % Παραβατικών Επιχειρήσεων	14,62%	14,75%	16,50%
Αριθμός Εργαζομένων	308.066	14.233	132.874
Αριθμός Αδήλων Εργαζομένων	16.376	819	9.293
Ποσοστό % Αδήλων Εργαζομένων σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων	5,32%	5,75%	6,99%
Ποσά Προστίμων σε (€)	171.656.820 €	8.705.994 €	97.847.111 €

Πηγή: (ΣΕΠΕ, 2015)

Τέλος, σύμφωνα με το ΣΕΠΕ, την τελευταία διετία το ποσοστό της αδήλωτης απασχόλησης στους κλάδους υψηλής παραβατικότητας μειώθηκε από 19,17% το 2014 σε 13,58% το 2016 (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

Σε μια προσπάθεια καλύτερης εκτίμησης του φαινομένου, το ΣΕΠΕ ανέθεσε το 2012 σε συμβουλευτική εταιρία τη διεξαγωγή έρευνας για την αδήλωτη εργασία (ΣΕΠΕ, 2012b).

Στην έρευνα συμμετείχαν νοικοκυριά (3000 άτομα) και επιχειρήσεις (600). Προέκυψαν στοιχεία όχι μόνο για το ύψος της αδήλωτης εργασίας, αλλά και για τους λόγους επιλογής της, τη διάρκειά της, το προφίλ των ατόμων που την επέλεξαν. Στην κατηγορία «Νοικοκυριά», το 92% που είχε αναζητήσει εργασία τα δυο τελευταία χρόνια είχε εργαστεί χωρίς να δηλωθεί. Η επιλογή αυτή αφορούσε κυρίως άτομα νεαρής ηλικίας (18-24 ετών) και η εργασία ήταν συνήθως περιστασιακή και αποτελούσε πρόταση του εργοδότη. Στην ίδια κατηγορία, όσοι εμφανίζονταν ως εργοδότες υποστήριζαν ότι η αδήλωτη εργασία ήταν επιλογή των εργαζομένων κυρίως

για οικονομικούς λόγους και ότι η διάρκειά της ήταν περιστασιακή. Οι ίδιοι, ως κίνητρα για την καταπολέμηση του φαινομένου ανέφεραν τους πιο συχνούς και αποτελεσματικούς ελέγχους και τη μείωση των εισφορών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, πολλοί εξ αυτών δήλωναν άγνοια για τις νέες ρυθμίσεις στα εργασιακά. Από τη μεριά των επιχειρήσεων, οι εκτιμήσεις για το ύψος της αδήλωτης εργασίας ήταν στο 32% και ανέμεναν αύξηση αυτού του ποσοστού για τα επόμενα χρόνια λόγω ανεπάρκειας των ελέγχων.

Άλλες μελέτες που διεξήχθησαν μεταξύ των ετών 2008 – 2013 και προσπαθούσαν να μετρήσουν το μέγεθος της αδήλωτης οικονομίας στην Ελλάδα, κατέληγαν σε διαφορετικά συμπεράσματα κάθε φορά, καθώς χρησιμοποιούνταν διαφορετικά μεγέθη μέτρησης (Williams κ.α., 2016). Για παράδειγμα, μία μελέτη (Matsaganis and Flevotou, 2010) εξέτασε τις επιχειρήσεις που ελέγχθηκαν το 2008 και διαπίστωσε εισφοροδιαφυγή της τάξεως του 10% και το ποσοστό των πλήρως αδήλωτων εργαζομένων να αντιστοιχεί στο 27%. Μια άλλη μελέτη (Artavanis et al., 2012) προσπάθησε να προβεί σε εκτίμηση του μεγέθους της αδήλωτης οικονομίας βάσει του ύψους των εσόδων που χάνονταν λόγω φοροδιαφυγής. Υπολογίστηκε ότι για το έτος 2009 τα διαφυγόντα έσοδα λόγω φοροδιαφυγής ανήλθαν στο 31% του ελλείμματος.

2.1.2. Στοιχεία από πηγές της ΕΕ

Το ζήτημα της αδήλωτης εργασίας είχε ήδη ενσωματωθεί στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, ενώ από το 2001 εντάσσεται στις κατευθυντήριες γραμμές που εκδίδει η Επιτροπή για τα κράτη – μέλη. Το 2007 η Επιτροπή εξέδωσε την ανακοίνωση “Stepping up the fight against undeclared work”, ενώ το 2008 το Eurofound σε έκθεσή του (Williams et al., 2008) κατέληξε σε δύο γενικής προσέγγισης πολιτικές για την αδήλωτη απασχόληση: στην επικέντρωση σε αποτρεπτικά μέτρα και στη μετατροπή της αδήλωτης εργασίας σε δηλωμένη.

Δεδομένης της βαρύτητας του ζητήματος, το Ευρωβαρόμετρο πραγματοποίησε έρευνα για την αδήλωτη εργασία το 2007 όπου μόλις το 11% των πολιτών της ΕΕ παραδέχτηκε την αγορά αγαθών ή υπηρεσιών που περιελάμβαναν αδήλωτη εργασία, ενώ μικρότερο ήταν το ποσοστό (5%) των ατόμων που παραδέχτηκαν ότι είχαν εργαστεί χωρίς να δηλωθούν τους δώδεκα προηγούμενους μήνες (Eurobarometer, 2007).

Το 2013 το Ευρωβαρόμετρο επανήλθε με νέα ειδική έρευνα για την αδήλωτη εργασία (Eurobarometer, 2013). Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν 26.563 άτομα από διαφορετικές κοινωνικές και δημογραφικές ομάδες. Η έρευνα έλαβε χώρα στην κατοικία τους, στη μητρική τους γλώσσα. Στην Ελλάδα, όπως και στα λοιπά κράτη – μέλη, λήφθηκαν προσωπικές συνεντεύξεις από 1.000 ερωτώμενους χρησιμοποιώντας την μέθοδο της πολυσταδιακής τυχαίας δειγματοληψίας, η οποία διασφάλισε ότι το δείγμα ήταν αναλογικό και αντιπροσωπευτικό ως προς το φύλο, την ηλικία, την περιφέρεια και το μέγεθος οικισμού (Williams κ.α., 2016).

Η έρευνα ακολούθησε μια πιο σφαιρική προσέγγιση, καθώς δεν αφορούσε μόνο τους πλήρως αδήλωτους εργαζόμενους αλλά και τους μερικώς απασχολούμενους, τους ψευδώς αυτοαπασχολούμενους, καθώς και όσους αγόραζαν αδήλωτα αγαθά και υπηρεσίες. Επιπλέον, εξετάστηκαν οι πιο διαδεδομένοι κλάδοι στην παροχή/λήψη αδήλωτης εργασίας, η άποψη των ευρωπαίων πολιτών σχετικά με όσους φοροδιαφεύγουν και εισφοροδιαφεύγουν, σχετικά με τις συνέπειες που θεωρούν ότι θα αντιμετωπίσουν εάν ανακαλυφθούν, και άλλα συναφή ευρήματα σχετικά με την ηθική αντιμετώπιση του ζητήματος.

Με βάση τα παραπάνω, προέκυψε ότι η Ελλάδα ανήκει στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά αγοράς αδήλωτων αγαθών/υπηρεσιών (30%), με την πλειονότητα εξ αυτών να αφορά υπηρεσίες περίθαλψης και άλλα αγαθά. Επιπλέον, η Ελλάδα συγκαταλέγεται ανάμεσα στα κράτη με τα μεγαλύτερα ποσοστά πληρωμής της εξαρτημένης απασχόλησης «στο χέρι» και όχι με κατάθεση σε τραπεζικό λογαριασμό. Το φαινόμενο εμφανίζεται κατεξοχήν στις μικρότερες επιχειρήσεις, αυτές που απασχολούν λιγότερα από 20 άτομα (56%).

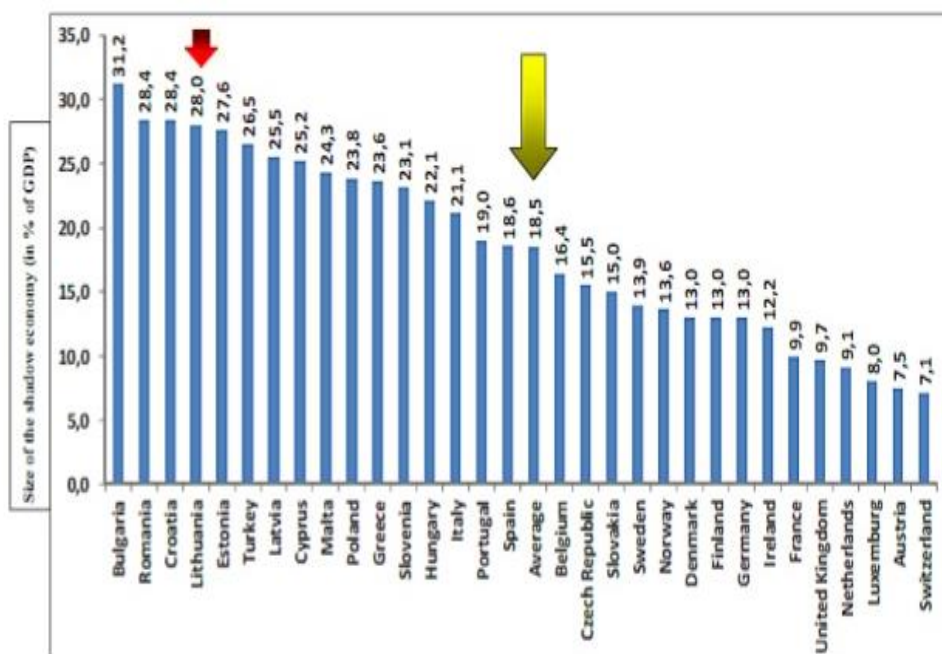
Οι κλάδοι στους οποίους εμφανίζεται κυρίως η αδήλωτη εργασία είναι ο επισκευαστικός (19%), οι κηπουρικές εργασίες (14%), οι υπηρεσίες καθαριότητας (13%), η φύλαξη παιδιών (12%) και οι υπηρεσίες υποδοχής (11%), ενώ πιο διαδεδομένη αιτία για την αποδοχή αδήλωτης εργασίας αποτελεί η ωφέλεια και για τα δύο μέρη (50%). Η πλειονότητα των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα (58%), και οι οποίοι δούλευαν χωρίς να είναι δηλωμένοι, δεν ανέφεραν κάποια ιδιαίτερη επίπτωση για την αδήλωτη δραστηριότητά τους.

Η πλειονότητα των ευρωπαίων πολιτών πιστεύει ότι τα άτομα που εργάζονται χωρίς να δηλώνονται στις διοικητικές Αρχές κινδυνεύουν ελάχιστα να εντοπιστούν από τις ελεγκτικές Αρχές.

Το προφίλ όσων έχουν περισσότερες πιθανότητες να παρέχουν αδήλωτη εργασία είναι οι νέοι 15-34 ετών, άτομα που δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στην πληρωμή των οικιακών λογαριασμών, άνεργοι και μαθητές. Επιπλέον, εκείνοι οι οποίοι αγοράζουν αγαθά/υπηρεσίες που αποτελούν προϊόν αδήλωτης εργασίας είναι πιο πιθανό να έχουν εργαστεί και οι ίδιοι χωρίς να έχουν δηλωθεί στις επίσημες διοικητικές Αρχές. Τέλος, άτομα που έχουν εμπειρία παραβατικών συμπεριφορών δείχνουν περισσότερη ανοχή σε τέτοια φαινόμενα.

Προσπάθειες για την στατιστική αποτύπωση της αδήλωτης εργασίας στην ΕΕ κατέβαλλαν κι άλλοι ερευνητές (Williams κ.α., 2016). Με τη μέθοδο MIMIC (Schneider and Buehn, 2016), υπολογίστηκε το μέγεθος της αδήλωτης οικονομίας ως συνάρτηση του ΑΕγχΠ για τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ από το 2003 έως το 2015 (Schneider, 2015). Το ποσοστό της Ελλάδας, αν και υψηλό, εμφανιζόταν σταθερά πτωτικό. Η αδήλωτη οικονομία στην Ελλάδα το 2015 αντιστοιχούσε στο 22,4% του ΑΕγχΠ της. Στον Πίνακα 6 αποτυπώνεται το μέγεθος της αδήλωτης οικονομίας ως συνάρτηση του ΑΕΠ για 31 ευρωπαϊκά κράτη κατά το έτος 2013, ενώ ο Πίνακας 7 απεικονίζει την εξέλιξη της αδήλωτης οικονομίας για τις 28 χώρες της ΕΕ τα έτη 2003–2015.

Πίνακας 6: Μέγεθος της σκιάδους οικονομίας ως ποσοστό του ΑΕγχΠ

Πηγή: <https://goo.gl/jpOdMd>

Πίνακας 7: Μέγεθος σκιάδους οικονομίας ως ποσοστό του ΑΕγχΠ για τα κράτη μέλη της ΕΕ

Country / Year	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Austria	10.8	11.0	10.3	9.7	9.4	8.1	8.5	8.2	7.9	7.6	7.5	7.8	8.2
Belgium	21.4	20.7	20.1	19.2	18.3	17.5	17.8	17.4	17.1	16.8	16.4	16.1	16.2
Bulgaria	35.9	35.3	34.4	34.0	32.7	32.1	32.5	32.6	32.3	31.9	31.2	31.0	30.6
Croatia	32.3	32.3	31.5	31.2	30.4	29.6	30.1	29.8	29.5	29.0	28.4	28.0	27.7
Czech Republic	19.5	19.1	18.5	18.1	17.0	16.6	16.9	16.7	16.4	16.0	15.5	15.3	15.1
Denmark	17.4	17.1	16.5	15.4	14.8	13.9	14.3	14.0	13.8	13.4	13.0	12.8	12.0
Estonia	30.7	30.8	30.2	29.6	29.5	29.0	29.6	29.3	28.6	28.2	27.6	27.1	26.2
Finland	17.6	17.2	16.6	15.3	14.5	13.8	14.2	14.0	13.7	13.3	13.0	12.9	12.4
France	14.7	14.3	13.8	12.4	11.8	11.1	11.6	11.3	11.0	10.8	9.9	10.8	12.3
Germany	17.1	16.1	15.4	15.0	14.7	14.2	14.6	13.9	13.2	12.9	12.4	12.2	12.2
Greece	28.2	28.1	27.6	26.2	25.1	24.3	25.0	25.4	24.3	24.0	23.6	23.3	22.4
Hungary	25.0	24.7	24.5	24.4	23.7	23.0	23.5	23.3	22.8	22.5	22.1	21.6	21.9
Ireland	15.4	15.2	14.8	13.4	12.7	12.2	13.1	13.0	12.8	12.7	12.2	11.8	11.3
Italy	26.1	25.2	24.4	23.2	22.3	21.4	22.0	21.8	21.2	21.6	21.1	20.8	20.6
Latvia	30.4	30.0	29.5	29.0	27.5	26.5	27.1	27.3	26.5	26.1	25.5	24.7	23.6
Lithuania	32.0	31.7	31.1	30.6	29.7	29.1	29.6	29.7	29.0	28.5	28.0	27.1	25.8
Luxembourg (Grand-Duché)	9.8	9.8	9.9	10.0	9.4	8.5	8.8	8.4	8.2	8.2	8.0	8.1	8.3
Malta	26.7	26.7	26.9	27.2	26.4	25.8	25.9	26.0	25.8	25.3	24.3	24.0	24.3
Netherlands	12.7	12.5	12.0	10.9	10.1	9.6	10.2	10.0	9.8	9.5	9.1	9.2	9.0
Poland	27.7	27.4	27.1	26.8	26.0	25.3	25.9	25.4	25.0	24.4	23.8	23.5	23.3
Portugal	22.2	21.7	21.2	20.1	19.2	18.7	19.5	19.2	19.4	19.4	19.0	18.7	17.6
Romania	33.6	32.5	32.2	31.4	30.2	29.4	29.4	29.8	29.6	29.1	28.4	28.1	28.0
Slovenia	26.7	26.5	26.0	25.8	24.7	24.0	24.6	24.3	24.1	23.6	23.1	23.5	23.3
South-Cyprus	28.7	28.3	28.1	27.9	26.5	26.0	26.5	26.2	26.0	25.6	25.2	25.7	24.8
Spain	22.2	21.9	21.3	20.2	19.3	18.4	19.5	19.4	19.2	19.2	18.6	18.5	18.2
Slovakia	18.4	18.2	17.6	17.3	16.8	16.0	16.8	16.4	16.0	15.5	15.0	14.6	14.1
Sweden	18.6	18.1	17.5	16.2	15.6	14.9	15.4	15.0	14.7	14.3	13.9	13.6	13.2
United Kingdom	12.2	12.3	12.0	11.1	10.6	10.1	10.9	10.7	10.5	10.1	9.7	9.6	9.4
28 EU-Countries / Average (unweighted)	22.6	22.3	21.8	21.1	20.3	19.6	20.1	19.9	19.6	19.3	18.8	18.6	18.3

Πηγή: <https://goo.gl/qas9qC>

Το Eurofound σε κείμενό του για την αδήλωτη εργασία (Williams and Renooy, 2013) βασίστηκε σε μετρήσεις του Schneider και ανέφερε ότι η αδήλωτη οικονομία στην Ελλάδα για το 2012 ανήλθε στο 24% του ΑΕγχΠ της.

Μια άλλη έρευνα (Hazans, 2011) υποστηρίζει ότι το 46,7% του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας για την περίοδο 2008–2009 απασχολούταν ανεπίσημα.

2.2 Ζητήματα αξιοπιστίας των στατιστικών δεδομένων

Οι προσπάθειες για τη μελέτη της αδήλωτης εργασίας εστιάζουν σε 2 βασικούς τρόπους μέτρησης: τις άμεσες και έμμεσες μεθόδους μέτρησης (Eurobarometer, 2013). Κάθε μέθοδος παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα¹¹.

- ❖ Οι άμεσες μέθοδοι μέτρησης έχουν ως βάση τους έρευνες και στηρίζονται στην πληροφορία που παρέχεται απευθείας από τον πληθυσμό. Όπως, για παράδειγμα, η ειδική έρευνα του Ευρωβαρομέτρου το 2013. Βασικό τους πλεονέκτημα είναι ότι εκτός από την έκταση της αδήλωτης εργασίας, προκύπτουν στοιχεία σχετικά με το πώς αυτή δομείται και ποια κίνητρα έχουν οι συμμετέχοντες.
- ❖ Οι έμμεσες μέθοδοι στοχεύουν κυρίως στην μέτρηση ή εκτίμηση του μεγέθους της αδήλωτης εργασίας. Χρησιμοποιούν παρατηρούμενα φαινόμενα ως σημάδια της αδήλωτης οικονομίας, όπως για παράδειγμα τα διαφυγόντα έσοδα. Η πιο κοινά χρησιμοποιούμενη μέθοδος είναι αυτή των αποκλίσεων μέσω της σύγκρισης δεδομένων από διάφορες πηγές.

Στην περίπτωση του ΣΕΠΕ και της ΕΥΠΕΑ τα προβλήματα ακριβούς μέτρησης της αδήλωτης εργασίας εντοπίζει το ίδιο το ΣΕΠΕ στην έκθεση πεπραγμένων του 2013 (ΣΕΠΕ, 2013). Όπως υπογραμμίζεται στην έκθεση, οι έλεγχοι γίνονται σε συγκεκριμένους οικονομικούς κλάδους¹² που παρουσιάζουν υψηλή παραβατικότητα. Δεν αντιπροσωπεύουν

¹¹Η κριτική για τις έμμεσες μεθόδους αφορά στην τάση τους να καταγράφουν υψηλότερα ποσοστά αδήλωτης εργασίας σε σχέση με την πραγματικότητα. Από την άλλη μεριά, οι άμεσες μέθοδοι τείνουν να υποτιμούν τα ποσοστά αυτά, καθώς πολλοί άνθρωποι δεν φανερώνουν την αλήθεια σχετικά με την εμπλοκή τους στην αδήλωτη εργασία στις προσωπικές συνεντεύξεις. Ο βαθμός ειλικρίνειας τους σχετίζεται με το γενικότερο βαθμό αποδοχής του φαινομένου, αλλά και με τη γενικότερη εμπιστοσύνη που επιδεικνύουν στις έρευνες (Eurobarometer, 2013).

¹²Όπως αναφέρεται σε άλλο σημείο της ίδιας έκθεσης, οι κλάδοι που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά ανασφάλιστης και αδήλωτης εργασίας είναι: Επισιτιστικά επαγγέλματα (εστιατόρια-ταβέρνες, αίθουσες δεξιώσεων, μεζεδοπωλεία, καφετέριες μπαρ, κέντρα διασκέδασης), Βιοτεχνικά πάρκα, Βιομηχανικές ζώνες,

το σύνολο των κλάδων, κι επιπλέον αφορούν ένα μικρό κομμάτι των κλάδων υψηλής παραβατικότητας. Συνεπώς, τα ποσοστά ανασφάλιστης εργασίας που καταγράφονται σε καμία περίπτωση δεν αποτυπώνουν την πραγματική διάσταση του φαινομένου της ανασφάλιστης εργασίας στην Ελλάδα.

Θα πρέπει να προστεθεί ότι το ΣΕΠΕ και η ΕΥΠΕΑ καταγράφουν περιπτώσεις πλήρως αδήλωτης εργασίας. Περιπτώσεις μερικώς δηλωμένης εργασίας, πλημμελώς δηλωμένης εργασίας ή ψευδούς αυτοαπασχόλησης δεν συμπεριλαμβάνονται στα ανωτέρω ποσοστά¹³ (Αργυριάδης, 2016).

Επιπλέον, καθώς η Ελλάδα δεν έχει επικυρώσει την 129η Διεθνή Σύμβαση Εργασίας η οποία αφορά στους ελέγχους στις αγροτικές εργασίες, πολλοί αδήλωτοι απασχολούμενοι δεν μπόρεσαν να εντοπιστούν λόγω αναρμοδιότητας του ΣΕΠΕ (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

Σημαντικό ρόλο παίζει και η εποχή κατά την οποία διεξάγονται οι έλεγχοι (Αργυριάδης, 2016). Για παράδειγμα, στον κλάδο του τουρισμού, η παραβατικότητα κυριαρχεί τους καλοκαιρινούς μήνες. Ωστόσο, δεν μπορεί να αντλήσει κανείς ασφαλή συμπεράσματα για το σύνολο της αδήλωτης εργασίας κρίνοντας μόνο από τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, διότι τους υπόλοιπους μήνες τα ποσοστά θα εμφανίζονται σαφώς μειωμένα.

Το πρόβλημα της μέτρησης εντοπίζεται και από τη ΔΟΕ (Williams κ.α., 2016). Στο προοίμιο της ενότητας που αναφέρεται στο μέγεθος της αδήλωτης εργασίας, τονίζεται ότι τα στοιχεία αυτά δεν είναι αδιάσειστα, αλλά πρόκειται για εκτιμήσεις που προκύπτουν από τις προαναφερόμενες άμεσες και έμμεσες μεθόδους μέτρησης τις οποίες χρησιμοποίησαν οι ερευνητές και ακαδημαϊκοί.

Τέλος, ούτε τα στοιχεία από την ειδική έκθεση του Ευρωβαρομέτρου 2013 μπορούν να θεωρηθούν 100% αξιόπιστα. Πρώτον, διότι οι συνεντεύξεις ήταν προσωπικές και είναι πολύ πιθανό ορισμένοι ερωτώμενοι να δίστασαν να παραδεχτούν τη συμμετοχή τους στην αδήλωτη οικονομία¹⁴. Δεύτερον, στην έρευνα αυτή επιχειρήθηκε μια σφαιρική προσέγγιση

Κομμωτήρια, Πρατήρια βενζίνης, Συνεργεία αυτοκινήτων, Μεταφορικές επιχειρήσεις, Λιανικό εμπόριο, Καθαριότητα, Κατασκευές, Φιλοξενία, Υπηρεσίες ασφαλείας (Security), Επιχειρήσεις φασόν.

¹³Σύμφωνα με εκτίμηση του ΣΕΠΕ, τα ποσοστά ανασφάλιστης εργασίας είναι κατά πολύ χαμηλότερα και στόχος είναι η εντατικοποίηση των ελέγχων με σκοπό την καταπολέμηση της ανασφάλιστης εργασίας και η επέκταση των ελέγχων για ανασφάλιστη εργασία σε όλους τους επαγγελματικούς κλάδους. Έτσι, βάσει ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος, θα μπορέσει να εξαχθεί ασφαλές συμπέρασμα για την έκταση του φαινομένου (ΣΕΠΕ, 2013)

¹⁴Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το στοιχείο αυτό είναι βασικό μειονέκτημα των άμεσων μεθόδων μέτρησης.

της αδήλωτης οικονομίας, η οποία δεν ήταν εστιασμένη στο θέμα της αδήλωτης εργασίας. Το πλεονέκτημά της ήταν, ωστόσο, η τυχαία δειγματοληψία ατόμων.

Συμπερασματικά, αφού η αδήλωτη εργασία δεν καταγράφεται από τις επίσημες διοικητικές Αρχές, είναι λογικό οι οποίες μετρήσεις είχαν γίνει να περιέχουν και σημαντική πιθανότητα σφάλματος. Οι εθνικές και ευρωπαϊκές Αρχές αναγνωρίζουν αυτή την αδυναμία και προσπαθούν με θεσμικές πρωτοβουλίες να κάνουν καλύτερες μετρήσεις προκειμένου να λάβουν πιο αποτελεσματικά μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Κεφάλαιο 3^ο Θεσμικές παρεμβάσεις

3.1 Μέτρα για την αδήλωτη εργασία πριν από το 2010

Μέχρι και το 2010, με την υπογραφή του πρώτου μνημονίου και τις πρώτες αλλαγές στο εργατικό δίκαιο, η κατάσταση που επικρατούσε στην αγορά εργασίας εμφάνιζε μια σταθερότητα και μία ασφάλεια: υπήρχαν ακόμη οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας, οι περισσότεροι εργαζόμενοι απασχολούνταν με πλήρες ωράριο και η μερική απασχόληση δεν ήταν σε πολύ υψηλά επίπεδα (Αργυριάδης, 2016).

Το ΣΕΠΕ και η ΕΥΠΕΑ ήταν οι δύο κύριοι φορείς που ασχολούνταν με τις παραβατικές συμπεριφορές στην αγορά εργασίας, τις παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας και την εισφοροδιαφυγή.

Ο βασικός ελεγκτικός μηχανισμός για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας, το ΣΕΠΕ, ιδρύθηκε με τον Ν. 2639/1998, ενώ με το Π.Δ. 136/1999 ορίστηκαν τα σχετικά με την οργάνωση των υπηρεσιών του (Σφυρή, 2011). Το 2011 με τον Ν. 3996 αναβαθμίστηκε ο ρόλος του και ορίστηκε η απευθείας υπαγωγή του στον Υπουργό Εργασίας και η καθιέρωση Ειδικού Γραμματέα που προΐσταται του ΣΕΠΕ (Αργυριάδης, 2016).

Τα πρώτα βήματα είχαν γίνει από τη δεκαετία του 1910 και πιο συγκεκριμένα από το 1911 όπου το Υπουργείο Γεωργίας, Εμπορίου και Βιομηχανίας μετονομάστηκε σε Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Ανάμεσα στους στόχους ήταν και ο διακανονισμός των σχέσεων εργοδότη – εργαζομένου, η ασφάλεια και υγιεινή στους χώρους εργασίας και ο έλεγχος τήρησης της εργατικής νομοθεσίας. Το 1912¹⁵ συστήθηκε επιθεώρηση εργασίας αρμόδια για την τήρηση της εργατικής νομοθεσίας σε συνεργασία με τις αστυνομικές αρχές. Το 1930¹⁶ ενισχύθηκε η δομή του φορέα και αναδιαρθρώθηκε. Από το 1994 έως το 1999 η επιθεώρηση εργασίας λειτουργούσε σε επίπεδο Νομαρχίας, ώσπου με τον Ν. 2639/1998 απέκτησε τη μορφή και λειτουργία που γνωρίζουμε σήμερα. Στην όλη πορεία προς την αναβάθμιση του ΣΕΠΕ σημαντικό ρόλο είχε παίξει και η κύρωση της 81^{ης} Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας από την Ελλάδα το 1955 (Σφυρή, 2011). Αντιθέτως, εμπόδια στους ελέγχους του ΣΕΠΕ στις άμεσες γεωργικές εργασίες θέτει η μη κύρωση της 129^{ης} Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας το 1969 για την οργάνωση της επιθεώρησης εργασίας στη γεωργία (Αργυριάδης, 2016).

Τα άρθρα 6 και 7 του Ν. 2639/1998 περιγράφουν τη σύσταση, το έργο και τις αρμοδιότητες του ΣΕΠΕ. Το έργο του επικεντρώνεται κυρίως:

¹⁵ Ν. ΔΚΘ 4029/1912 (ΦΕΚ 46/Α' /7-2-1912)

¹⁶ Ν. 4819/1930 (ΦΕΚ 243/Α' / 16-7-1930)

- ❖ Στη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων και των συνθηκών ασφάλειας και υγείας στην εργασία μέσω ελέγχων εφαρμογής των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας.
- ❖ Στη δημιουργία πνεύματος συμφιλίωσης μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων.
- ❖ Στην παροχή πληροφοριών προς εργαζόμενους και εργοδότες σχετικά με τα πλέον αποτελεσματικά μέσα για την τήρηση των κείμενων διατάξεων.
- ❖ Στη διενέργεια ελέγχων σχετικών με την ασφαλιστική κάλυψη και τη νομιμότητα της απασχόλησης των εργαζομένων.
- ❖ Στην επιβολή των προβλεπόμενων κυρώσεων στο πλαίσιο της κατασταλτικής του δράσης¹⁷.

Υποστηρίζεται ότι μέχρι το 2010 είχε δοθεί βαρύτητα από το ΣΕΠΕ κυρίως στην τήρηση της εργατικής νομοθεσίας κι όχι τόσο στην καταπολέμηση της ανασφάλιστης εργασίας, παρόλο που η ανασφάλιστη εργασία ανερχόταν στο 20% του ΑΕΠ (Αργυριάδης, 2016).

Μετά από επισκόπηση των Εκθέσεων Πεπραγμένων του ΣΕΠΕ για την περίοδο 2003–2009, τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι τα εξής (Σφυρή, 2011):

- ❖ Πτωτική τάση της πορείας των ελέγχων μεταξύ 2003–2009.
- ❖ Μικρός αριθμός ανασφάλιστων εργαζόμενων κατά τους πραγματοποιούμενους ελέγχους.
- ❖ Χαμηλά πρόστιμα.

Ένα δεύτερο ελεγκτικό σώμα είναι και η ΕΥΠΕΑ η οποία πραγματοποιεί ελέγχους για τον εντοπισμό ανασφάλιστων εργαζομένων. Συστάθηκε με τον Ν. 2556/1997 και βασική της αποστολή είναι η διενέργεια ελέγχων σε επιχειρήσεις για την εφαρμογή της νομοθεσίας του ΙΚΑ, η καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής και η διασφάλιση των εσόδων του ΙΚΑ¹⁸. Αρμοδιότητα των Τμημάτων Ελέγχου μεταξύ άλλων είναι και η «...Διενέργεια τακτικών, έκτακτων και ειδικών ελέγχων είτε αυτεπάγγελα είτε κατόπιν υπηρεσιακής αναφοράς, καταγγελίας ή εντολής, για τον εντοπισμό των απασχολουμένων και μη ασφαλισμένων στο Ι.Κ.Α. και τον εντοπισμό της εισφοροδιαφυγής γενικότερα»¹⁹.

¹⁷Σ.Ε.Π.Ε. Αποστολή, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/AY5dm9>, [πρόσβαση 4/10/2017]

¹⁸ΓΓΚΑ - Νόμοι, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/eNLgNY>, [πρόσβαση 4/10/2017]

¹⁹Ν. 2556/1997 (ΦΕΚ 270/Α'24.12.1997) άρθρο 1

Άρα, και αυτή η υπηρεσία συμβάλλει ήδη από το 1997 στην καταπολέμηση της ανασφάλιστης εργασίας.

Φαίνεται, επομένως, ότι μέχρι το 2010 πέρα από τους καθιερωμένους ελέγχους του ΣΕΠΕ και της ΕΥΠΕΑ δεν είχαν ληφθεί περαιτέρω μέτρα σε εθνικό επίπεδο για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας.

3.2. Το σύγχρονο εθνικό νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστούν όλες οι νομοθετικές παρεμβάσεις της περιόδου 2010–2017 οι οποίες έχουν ως βασική επιδίωξη την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας εν γένει.

3.2.1. Το εργόσημο

Ένα από τα πρώτα μέτρα που υιοθετήθηκαν το 2010 για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας ήταν το εργόσημο.

Εισήχθη στην ελληνική νομοθεσία με τα άρθρα 20 και 21 του Ν. 3863/2010, τροποποιήθηκε από το άρθρο 76 του Ν. 3996/2011 και τελικά αντικαταστάθηκε από το άρθρο 74 του Ν. 4144/2013. Θεσπίστηκε ως ένα νέο μέσο πληρωμής μέσω του οποίου όσοι απασχολούνται σε διαφορετικούς ή περισσότερους του ενός εργοδότες είχαν τη δυνατότητα μαζί με την αμοιβή τους να εξασφαλίζουν και ασφαλιστική και συνταξιοδοτική κάλυψη (Παπάς, 2015). Πρόκειται για ένα κατεξοχήν μέτρο αντιμετώπισης της εισφοροδιαφυγής (Καψάλης, 2015).

Αρχικά, προοριζόταν για τους ευκαιριακά απασχολούμενους κατ οίκον μισθωτούς (Παπάς, 2015). Κατόπιν τροποποιήσεων και αντικαταστάσεων πλέον αφορά τις εξής κατηγορίες απασχολούμενων: υπηρεσίες οικογενειακής βοηθητικής φροντίδας, κηπουρικές εργασίες, φύλαξη και μεταφορά παιδιών, νηπίων και βρεφών, υποστήριξη με την παροχή κάθε μορφής βοήθειας και φροντίδας σε ηλικιωμένα άτομα και σε άτομα με ειδικές ανάγκες, υπηρεσίες που παρέχονται σε προγράμματα αποκατάστασης ατόμων σε ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή σε Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρία που χαρακτηρίζονται από νοητική στέρηση (ΣΥΔ), περιποίηση ή νοσηλευτική φροντίδα αρρώστων ή κατάκοιτων ατόμων και βοήθεια σε άτομα με προβλήματα κινητικότητας, μεμονωμένες μικροεπισκευαστικές εργασίες που δεν συνιστούν οικοδομικές εργασίες, παράδοση ιδιαίτερων μαθημάτων, αισθητικές φροντίδες, προσωπικό που παρέχει υπηρεσίες

καθαρισμού και κηπουρικής κοινοχρήστων χώρων πολυκατοικιών, αμειβόμενο με την ώρα ή την ημέρα, σε τακτά ή μη χρονικά διαστήματα, είτε προς έναν είτε προς περισσότερους του ενός εργοδότες, για την ίδια μισθολογική περίοδο, που καλύπτεται από την ασφάλιση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, μη παρέχον την υπηρεσία αυτή ως υπαλληλικό προσωπικό εταιρείας ή ως μέλος εταιρείας, εργάτες γης σε εργασίες καλυπτόμενες από την ασφάλιση του ΟΓΑ, διανομείς διαφημιστικών εντύπων, απασχολούμενοι στην προώθηση προϊόντων προσώπου και σώματος, απασχολούμενοι στην προώθηση καταναλωτικών προϊόντων σε πολυκαταστήματα, καταστήματα τροφίμων και υπεραγορές (supermarket), απασχολούμενο προσωπικό από ΠΑΕ, ΚΑΕ και λοιπά νομικά πρόσωπα επαγγελματικού και ερασιτεχνικού αθλητισμού, κερδοσκοπικά ή μη, αποκλειστικά και μόνο κατά τη διεξαγωγή αθλητικών αγώνων στα γήπεδα παντός είδους αθλητικών αγώνων, αμειβόμενο με την ώρα, την ημέρα, σε τακτά ή μη χρονικά διαστήματα (Καψάλης, 2015).

Εκδίδεται με τη μορφή επιταγής και στο συνολικό ποσό περιλαμβάνονται τόσο η αμοιβή όσο και οι ασφαλιστικές εισφορές του εργαζομένου, ενώ υπεύθυνος για την έκδοσή του είναι ο εργοδότης ο οποίος το προμηθεύεται από τράπεζα, ΕΛΤΑ, υποκαταστήματα του ΕΦΚΑ και ΚΕΠ. Ο εργοδότης δηλώνει το είδος της παρεχόμενης εργασίας και το ποσό. Ο εργαζόμενος αφού ολοκληρώσει την εργασία του, λαμβάνει την επιταγή από τον εργοδότη και την εξαργυρώνει στα ίδια σημεία που εκδίδεται. Το εργόσημο εξαργυρώνεται εντός 4 μηνών. Μετά το πέρας αυτών, το εργόσημο ακυρώνεται και τα χρήματα επιστρέφονται στον εργοδότη. Επίσης, ο ίδιος ο εργοδότης μπορεί να ακυρώσει εκδοθέν εργόσημο εντός 3 μηνών. Δυνατότητα επανέκδοσης εργοσήμου προβλέπεται σε περιπτώσεις απώλειας ή καταστροφής του και γίνεται μόνο από τον εργοδότη (Παπάς, 2015).

Με το άρθρο 24 του Ν. 3863/2010 προβλέπεται ότι σε περίπτωση που ο εργοδότης δεν καταβάλει το προβλεπόμενο εργόσημο, έρχεται αντιμέτωπος με πρόστιμο που αντιστοιχεί στο 50πλάσιο του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη της 31^{ης} Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους σύμφωνα με την ΕΓΣΣΕ.

Σύμφωνα με το άρθρο 74 του Ν. 4144/2013, οι κρατήσεις για ασφαλιστικές εισφορές αντιστοιχούν στο 25% επί της αναγραφόμενης τιμής του εργοσήμου και εμπεριέχονται σε αυτήν. Οι ημέρες ασφάλισης δεν μπορούν να υπερβούν τις 25 ανά μήνα και τις 300 ανά έτος και ανάγονται στο μήνα εξαργύρωσης του εργοσήμου.

Δεν ισχύει το ίδιο καθεστώς για τους εργάτες γης. Στην περίπτωση τους, το ποσοστό παρακράτησης για ασφαλιστικές εισφορές αντιστοιχεί στο 10% επί της αναγραφόμενης τιμής

(Καψάλης, 2015). Οι ημέρες εργασίας τους υπολογίζονται ανά έτος, με βάση τα εργόσημά τους, και προκύπτουν από τη διαίρεση του συνόλου των αμοιβών που έχουν λάβει εντός του έτους διά του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη της 31ης Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους²⁰. Όσοι έχουν εργαστεί από 150 ημέρες και άνω ασφαλίζονται στον ΟΓΑ για ολόκληρο το έτος. Για τους λοιπούς, ο χρόνος ασφάλισής τους υπολογίζεται σε μήνες, οι οποίοι προκύπτουν από τη διαίρεση του συνόλου των ημερών εργασίας του έτους διά του 25. Όταν οι μήνες ασφάλισης δεν ξεπερνούν τους 6 ετησίως, τότε ως μήνες ασφάλισης θεωρούνται μόνο οι εξοφλημένοι. Παρακρατηθέντα ποσά εισφορών δεν επιστρέφονται, ενώ πλεονάζουσες ανά έτος εισφορές ούτε μεταφέρονται σε επόμενο έτος ούτε συμψηφίζονται με άλλες οφειλές ή εισφορές έναντι του ΟΓΑ (Καψάλης, 2015).

Η θέσπιση του εργοσήμου συνοδεύτηκε από δύο κίνητρα (Αργυριάδης, 2016). Πρώτον, οι καταβαλλόμενες εισφορές αντιστοιχούσαν στο 20% (αντί του 25% που ίσχυσε αργότερα), ενώ παρέχονταν φορολογικές εκπτώσεις που αντιστοιχούσαν στα 2/3 από το φορολογητέο εισόδημα του εργοδότη και στο 1/3 από το φορολογητέο εισόδημα του εργαζομένου. Δεύτερον, οι ημέρες ασφάλισης που αναγνωρίζονταν στους εργαζόμενους ήταν διπλάσιες από εκείνες που ίσχυαν μετά τη διαίρεση του ποσού των εισφορών με το ανά ημέρα ή μήνα εργασίας ποσό εισφοράς που αντιστοιχεί στο ημερομίσθιο του ανειδίκευτου εργάτη της 31ης Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους σύμφωνα με την Ε.Γ.Σ.Σ.Ε.

Πλέον, δεν παρέχεται κανένα κίνητρο (Καψάλης, 2015).

3.2.2. Αναμόρφωση ΣΕΠΕ με τον Ν. 3996/2011

Η αιτιολογική έκθεση του Ν. 3996/2011 επισημαίνει τη χειροτέρευση των συνθηκών στην αγορά εργασίας και την ανάγκη αναμόρφωσης και θωράκισης του ΣΕΠΕ προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες των καιρών.

Τονίζεται πως την περίοδο εκείνη σημειώνεται αύξηση των παραβιάσεων της εργατικής νομοθεσίας και το ΣΕΠΕ είναι το εργαλείο για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας, την προάσπιση των εργασιακών δικαιωμάτων, την προστασία της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων και τη διασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού.

Ένα από τα πιο ακανθώδη προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει το ΣΕΠΕ είναι η αδήλωτη εργασία συνέπεια της οποίας είναι η εισφοροδιαφυγή και τα ελλείμματα στους προϋπολογισμούς των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης. Στο πλαίσιο αυτό, και σε

²⁰Εγκύκλιος Ο.Γ.Α. υπ. αριθμ. 9/12.9.2011 με θέμα «Εφαρμογή Εργοσήμου - Ασφάλιση στον ΟΓΑ των αυτοτελώς απασχολούμενων εργατών γης»

συμμόρφωση με την 81^η Διεθνή Σύμβαση Εργασίας που είχε ήδη κυρώσει η Ελλάδα, προβλέπεται η ενίσχυση της ανεξαρτησίας του Επιθεωρητή Εργασίας²¹.

Στο άρθρο 1 του Ν. 3996/2011 αναφέρονται τα σχετικά με τη σύσταση του ΣΕΠΕ και την θεσμοθέτηση του Ειδικού Γραμματέα που προΐσταται του Σώματος, ενώ στο άρθρο 2 παρ. 2 περιγράφονται οι αρμοδιότητες του ΣΕΠΕ. Μεταξύ άλλων, το ΣΕΠΕ είναι αρμόδιο να επιθεωρεί και να ελέγχει τους χώρους εργασίας με κάθε πρόσφορο μέσο, να επιβλέπει την τήρηση και εφαρμογή των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας, τους όρους κάθε είδους ΣΣΕ, τις διατάξεις της ασφαλιστικής νομοθεσίας για την ασφαλιστική κάλυψη των εργαζομένων, την αδήλωτη εργασία και την παράνομη απασχόληση, και τις διατάξεις σχετικά με τη νομιμότητα της απασχόλησης των εργαζομένων υπηκόων τρίτων χωρών²².

Από τα ανωτέρω προκύπτει σαφώς η προσπάθεια διεύρυνσης του ρόλου του ΣΕΠΕ, ώστε να καλύψει και τις περιπτώσεις της αδήλωτης εργασίας.

3.2.3. Διοικητικές κυρώσεις για την Αδήλωτη Εργασία

Η ψήφιση του Ν. 4144/2013 συνοδεύτηκε από την υπουργική απόφαση 27397/122/19.8.2013, η οποία είχε ως βασικό πυρήνα την *επιβολή διοικητικών κυρώσεων για τις ευθέως αποδεικνύομενες παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας, κατά δέσμια αρμοδιότητα του Επιθεωρητή Εργασίας*.

Βάσει της απόφασης, Επιθεωρητής Εργασίας ή Ειδικός Επιθεωρητής Εργασίας που διαπιστώνει τη μη αναγραφή εργαζόμενου στον πίνακα προσωπικού, δύναται να επιβάλει πρόστιμο κατά δέσμια αρμοδιότητα χωρίς προηγούμενη ακρόαση του εργοδότη. Το επιβαλλόμενο πρόστιμο υπολογίζεται ως εξής: ο κατώτατος νόμιμος νομοθετημένος μισθός, μη προσανξημένος για κάθε τριετία προϋπηρεσίας επί (18) δεκαοχτώ μήνες εργασίας για κάθε αδήλωτο εργαζόμενο - υπάλληλο και το κατώτατο νόμιμο νομοθετημένο ημερομίσθιο, μη προσανξημένο για κάθε τριετία προϋπηρεσίας επί τετρακόσιες τρεις (403) ημέρες εργασίας για κάθε αδήλωτο εργαζόμενο - εργατοτεχνίτη, ανάλογα με την ηλικιακή διάκριση που θεσπίζει η υπο-παράγραφος ΙΑ 11 του άρθρου 1 του Ν.4093/2012²³.

Σε περίπτωση διαπίστωσης της ίδιας παράβασης σε νέο έλεγχο, τα άρθρα 23 και 24 του Ν. 3996/2011 προβλέπουν, εκτός από τα παραπάνω πρόστιμα, και προσωρινή ή οριστική

²¹ Αιτιολογική έκθεση Ν. 3996/2011, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/wQW6FR>, [πρόσβαση 9/10/2017]

²² Ν. 3996/2011 (ΦΕΚ 170/Α'/5.8.2011)

²³ Απόφαση του Υπουργού και Υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας υπ. αριθμ. 27397/122/19.8.2013

διακοπή της λειτουργίας συγκεκριμένης παραγωγικής διαδικασίας ή τμήματος ή τμημάτων ή του συνόλου της επιχείρησης ή της εκμετάλλευσης.

Στο άρθρο 2 της ίδιας απόφασης προβλέπονται πρόστιμα 300 – 15.000 ευρώ, ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, και αφορούν τη μη επίδειξη εντύπων σχετικών με την εργασιακή σχέση (π.χ. υπερωρίες, όροι ατομικών συμβάσεων εργασίας) ή νόμιμα πιστοποιητικά.

Στο άρθρο 2 του Ν. 4225/2014 προβλέπεται η επέκταση του παραπάνω μέτρου και στους ελέγχους της ΕΥΠΕΑ.

Στο άρθρο 19 του Ν. 4144/2013, προβλέπονται κυρώσεις για τους εργοδότες που απασχολούν άτομα τα οποία λαμβάνουν ήδη επίδομα ανεργίας. Έτσι, επιβάλλονται στον εργοδότη, πλέον των προβλεπομένων κυρώσεων του άρθρου 25 του Ν. 3996/2011, κυρώσεις που αντιστοιχούν σε πρόστιμο ύψους 3.000 ευρώ για κάθε απασχολούμενο επιδοτούμενο άνεργο ή 5.000 ευρώ για κάθε απασχολούμενο επιδοτούμενο άνεργο, όταν έχει προηγηθεί καταγγελία της σύμβασης εργασίας του από τον ίδιο εργοδότη.

Κυρώσεις, χρηματικές και ποινικές προβλέπονται και στην περίπτωση απασχόλησης παρανόμως διαμένοντος πολίτη τρίτης χώρας με τον Ν. 4052/2012.

Όταν εργοδότης απασχολεί νόμιμα πολίτη τρίτης χώρας χωρίς να έχει τηρήσει το σύνολο των υποχρεώσεων του, προβλέπεται πρόστιμο 500 ευρώ για κάθε παράλειψη τήρησης της νομοθεσίας. Στην περίπτωση που ο εργαζόμενος διαμένει παράνομα στη χώρα, το πρόστιμο ανέρχεται στα 5000 ευρώ/εργαζόμενο, ενώ διπλασιάζεται σε περίπτωση που ο εργοδότης υποπέσει στο ίδιο παράπτωμα μέσα στα επόμενα 4 χρόνια. Άλλες κυρώσεις είναι ο αποκλεισμός από επιδοτήσεις, ο αποκλεισμός από δημόσιες συμβάσεις, η προσωρινή ή οριστική ανάκληση της άδειας λειτουργίας της εγκατάστασης, η προσωρινή ή οριστική διακοπή δραστηριοτήτων και, τέλος, η φυλάκιση έως 5 μήνες σε περίπτωση που ο εργοδότης απασχολεί παράνομα διαμένοντες πολίτες τρίτης χώρας συστηματικά, ή απασχολεί μεγάλο αριθμό ή εφαρμόζει καταναγκαστικούς όρους.

3.2.4. Το Πληροφοριακό Σύστημα «Εργάνη»

Ο Ν. 4152/2013 στο άρθρο 1 παρ. ΙΑ3 προβλέπει τη δημιουργία του Πληροφοριακού Συστήματος «Εργάνη» για τη μέτρηση σε πραγματικό χρόνο των ροών απασχόλησης στον ιδιωτικό μισθωτό τομέα και την αποτύπωση κρίσιμων στοιχείων της αγοράς.

Οι εργοδότες απαλλάσσονται από περιττές γραφειοκρατικές διαδικασίες που εμποδίζουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, ενώ ταυτόχρονα καταπολεμάται η αδήλωτη εργασία και η εισφοροδιαφυγή. Στα οφέλη περιλαμβάνεται η δημιουργία οικονομιών κλίμακας, καθώς μειώνονται τα διοικητικά κόστη για τις επιχειρήσεις και το κόστος συμμόρφωσης των εργοδοτών. Όφελος προκύπτει και για το ΣΕΠΕ, καθώς οι Επιθεωρητές θα μπορούν να επικεντρωθούν στα ελεγκτικά τους καθήκοντα²⁴.

Με την υπουργική απόφαση 5072/6/25.2.2013, ρυθμίζεται η ηλεκτρονική υποβολή των κάτωθι εντύπων του ΣΕΠΕ:

- α) Ε3. Αναγγελία πρόσληψης
- β) Ε4. Πίνακας προσωπικού
- γ) Ε5. Αναγγελία οικειοθελούς αποχώρησης μισθωτού
- δ) Ε6. Καταγγελία σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου
- ε) Ε7. Βεβαίωση - Δήλωση εργοδότη για συμβάσεις ορισμένου χρόνου ή έργου
- στ) Ε8. Αναγγελία υπερωριακής απασχόλησης
- ζ) Ε9. Σύμβαση Εργασίας Μερικής Απασχόλησης και Εκ Περιτροπής Εργασίας και
- η) Ε10. Επιχειρησιακή Συλλογική Σύμβαση Εργασίας.

Λίγο αργότερα εκδόθηκε η νέα υπουργική απόφαση 28153/126/28-8-2013 με σκοπό την αναβάθμιση του «Εργάνη», ενώ μερικές μέρες αργότερα εκδόθηκε νέα εγκύκλιος (31398/05-09-2013) του Υπουργείου που εξειδικεύει περαιτέρω κάποιες διατάξεις. Ανάμεσα στα άλλα, προβλέπεται ότι η υποβολή εντύπων στο «Εργάνη» είναι υποχρεωτική για κάθε εργοδότη που απασχολεί εργαζόμενο με σύμβαση αορίστου ή ορισμένου χρόνου.

Στοιχεία του «Εργάνη» ρυθμίζονται και με το άρθρο 55 του Ν. 4310/2014, όπου αναφέρεται ότι αλλαγή ή τροποποίηση του ωραρίου ή της οργάνωσης του χρόνου εργασίας καταχωρείται στο «Εργάνη» από τον εργοδότη, το αργότερο έως και την ίδια ημέρα και σε κάθε περίπτωση πριν την ανάληψη υπηρεσίας από τους εργαζόμενους.

3.2.5. Κάρτα Εργασίας

Ένα ακόμη μέτρο που είχε θεσπιστεί με τον Ν. 3996/2011 για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας είναι η κάρτα εργασίας.

²⁴«Real time απεικόνιση των ροών απασχόλησης - Νέο πληροφοριακό σύστημα για την παρακολούθηση των προσλήψεων/απολύσεων ανά τύπο σύμβασης και περιφέρεια», 04/04/2013, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/8tgNCZ>, [πρόσβαση 9/10/2017]

Το σύστημα περιελάμβανε την τοποθέτηση ενός ηλεκτρονικού συστήματος καταγραφής του χρόνου εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της ώρας προσέλευσης και αποχώρησης. Τα στοιχεία αυτά κατόπιν θα καταχωρούνταν on line για να έχουν πρόσβαση το ΣΕΠΕ, ο ΟΑΕΔ και το ΙΚΑ διασταυρώνοντας τα όσα δηλώνονται με τις ΑΠΔ των επιχειρήσεων.

Για τις επιχειρήσεις που θα εγκαθιστούσαν την κάρτα εργασίας και θα κατέβαλλαν εμπρόθεσμα τις ασφαλιστικές τους εισφορές προβλεπόταν έκπτωση 10% επί των εισφορών αυτών. Η έκπτωση θα αφορούσε τόσο τις εργοδοτικές όσο και τις εργατικές εισφορές²⁵.

Το μέτρο δεν εφαρμόστηκε, κι έτσι με τον Ν. 4046/2012 επαναπροβλέφθηκε η εφαρμογή του από 1/3/2012. Παρά ταύτα, παραμένει ανενεργό μέχρι και σήμερα (Καψάλης, 2015).

3.2.6. Πιστοποιητικό Ασφαλιστικής Συμμόρφωσης και Μητρώο Περσέας

Το πιστοποιητικό ασφαλιστικής συμμόρφωσης προβλέφθηκε στο άρθρο 17 του Ν. 4144/2013 και εστιάζει στην αντιμετώπιση του προβλήματος της εισφοροδιαφυγής. Στοχεύει στην ενίσχυση της ελεγκτικής δράσης του τότε ΙΚΑ, στη διασφάλιση και στην εισπραξιμότητα των ασφαλιστικών εισφορών.

Αρχικά, ορίζονται οι αρμόδιοι ελεγκτές, εν συνεχεία αναφέρεται ο έλεγχος που προηγείται της έκδοσης του πιστοποιητικού, κατόπιν αναφέρεται ότι όλα τα διαδικαστικά για την έκδοση και χορήγηση του πιστοποιητικού αναμένεται να αποφασιστούν μετά την έναρξη του νόμου και στο τέλος προβλέπονται οι διώξεις των ελεγκτών σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των καθηκόντων τους. Τελικά, παρά τις δηλώσεις υπουργών²⁶, το συγκεκριμένο μέτρο δεν έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα (Καψάλης, 2015).

Το «Λευκό Μητρώο Συνεπών Επιχειρήσεων – ΠΕΡΣΕΑΣ», περιγράφεται στο άρθρο 55 παρ. 5 του Ν. 4310/2014. Στο μητρώο «ΠΕΡΣΕΑΣ» καταχωρούνται οι επιχειρήσεις εκείνες, στις οποίες δεν έχουν διαπιστωθεί συγκεκριμένες παραβάσεις της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας από τα αρμόδια όργανα του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας.

²⁵«Με τη νέα χρονιά έρχεται και η κάρτα εργασίας», 16/12/2011, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/UuyRb3>, [πρόσβαση 9/10/2017]

²⁶«Πιστοποιητικό Ασφαλιστικής Συμμόρφωσης για ΑΕ και ΕΠΕ», 4/6/2013, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/DXSbcZ>, [πρόσβαση 10/10/2017]

Επίσης δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή μέχρι σήμερα, αν και σε επόμενη ενότητα παρόμοιο μέτρο για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας προτείνεται από τη Διαγνωστική Έκθεση της ΔΟΕ.

3.2.7. Σχέδιο «ARTEMIS»

Το σχέδιο «ARTEMIS» εισήχθη με τον Ν. 4144/2013 και προβλέπει τη συνεργασία της Οικονομικής Αστυνομίας με τους ελεγκτικούς μηχανισμούς του Υπουργείου Εργασίας για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας²⁷.

Στο άρθρο 16 του νόμου επεκτείνεται η αρμοδιότητα της Οικονομικής Αστυνομίας στην έρευνα, πρόληψη και καταστολή της αδήλωτης και της ανασφάλιστης εργασίας και της εισφοροδιαφυγής ακόμα και στις περιπτώσεις που δεν συνιστούν αξιόποινες πράξεις. Στο άρθρο 14 προβλέπεται η συνεργασία Οικονομικής Αστυνομίας – ΣΕΠΕ – ΕΥΠΕΑ. Στο άρθρο 15 αναφέρεται ότι όσα στοιχεία επιδεικνύονται σε ΣΕΠΕ και ΕΥΠΕΑ θα πρέπει να επιδεικνύονται και στην Οικονομική Αστυνομία. Επιπλέον, η Οικονομική Αστυνομία θα συντάσσει έκθεση και θα την υποβάλλει στο ΣΕΠΕ προκειμένου να εκδοθούν τα απαραίτητα πρόστιμα. Τέλος, στο ίδιο άρθρο προβλέπεται η συνεργασία των Υπουργών Εργασίας και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη για όλα τα διαδικαστικά ζητήματα που άπτονται του Σχεδίου «ARTEMIS».

3.2.8. ΑΣΕ – Τμήμα για την αντιμετώπιση της Αδήλωτης Εργασίας

Με το ΠΔ 368/1989 ορίστηκε ο Οργανισμός του Υπουργείου Εργασίας. Στο άρθρο 25 του ΠΔ προβλεπόταν η σύσταση του ΑΣΕ, ενός οργάνου με συμβουλευτικό ρόλο για κάθε θέμα σχετικό με τον καθορισμό ή την άσκηση εργατικής και κοινωνικής πολιτικής²⁸.

Τον Απρίλιο του 2017 ψηφίστηκε ο Ν. 4468/2017, το άρθρο 15 του οποίου συμπληρώνει το άρθρο 25 του ΠΔ 368/1989 σχετικά με την αντιμετώπιση της Αδήλωτης Εργασίας.

Στο πρώτο τμήμα του άρθρου γίνεται αναφορά στους φορείς που θα στελεχώνουν το τμήμα και στη συνέχεια περιγράφονται αναλυτικά οι αρμοδιότητές του:

²⁷«Σε εφαρμογή το «ΣΧΕΔΙΟ ARTEMIS» για την καταστολή της αδήλωτης εργασίας», 5/6/2013, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/HYEDLu>, [πρόσβαση 10/10/2017]

²⁸ΠΔ 368 ΦΕΚ 163/Α'/16.6.1989

- ❖ αποτελεσματική εφαρμογή του Οδικού Χάρτη για την Αδήλωτη Εργασία 2017-2019 και των ειδικότερων δράσεων που σχετίζονται με αυτόν, καθώς και την παρακολούθηση της εφαρμογής τους,
- ❖ μελέτη ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών, πρόληψη και καταστολή της αδήλωτης, ανασφάλιστης και πλημμελώς δηλωμένης εργασίας και εισφοροδιαφυγής,
- ❖ ενίσχυση του στελεχιακού δυναμικού και αναβάθμιση του ρόλου, των μέσων και της αρμοδιότητας των ελεγκτικών μηχανισμών για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου,
- ❖ διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων συναρμοδίων υπηρεσιών και Υπουργείων για τον έλεγχο της αδήλωτης εργασίας,
- ❖ διασφάλιση μέσω της νομοθεσίας και των απαιτούμενων κανονιστικών πράξεων, της αποτελεσματικής συνεργασίας των ελεγκτικών μηχανισμών, καθώς και των παραμετρικών αλλαγών σε ρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας που συμβάλλουν στην αύξηση του φαινομένου της αδήλωτης ή/και της μερικά δηλούμενης εργασίας,
- ❖ ανταλλαγή στοιχείων με συναρμόδιους φορείς, αλληλοενημέρωση για επιμέρους υπηρεσιακά σχέδια, καθώς και ανταλλαγή τεχνογνωσίας, μεθόδων και εργαλείων ελέγχου, με στόχο την αύξηση της αποδοτικότητας των ελέγχων,
- ❖ αξιολόγηση των συστημάτων διοικητικών κυρώσεων και εν γένει ποινών, εξέταση παράλληλων ή εναλλακτικών μέσων συμμόρφωσης και δημιουργία πλαισίου άμεσης και επιτόπιας επιβολής κυρώσεων στη βάση αντικειμενικών κριτηρίων,
- ❖ θέσπιση ειδικών αντικειμενικών τεκμηρίων για την αντιμετώπιση της μη δήλωσης ή της πλημμελούς δήλωσης προσωπικού σε κλάδους δραστηριότητας με υψηλά ποσοστά αδήλωτης εργασίας,
- ❖ στρατηγική και αποτελεσματική εστίαση των ελέγχων, καθώς και συνεργασία για την κατάρτιση ειδικών επιχειρησιακών σχεδίων ελέγχων,
- ❖ έγκαιρη και έγκυρη ανατροφοδότηση της πλατφόρμας της ΕΕ για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας²⁹.

Η σύσταση του τμήματος αποτελεί δράση του Οδικού Χάρτη Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας και προέκυψε από τον τριμερή διάλογο ΔΟΕ, ελληνικής κυβέρνησης και

²⁹N. 4468/2017 (ΦΕΚ 61/Α'/28-4-2017)

κοινωνικών εταιρών. Η λειτουργία του είχε ξεκινήσει άτυπα πριν την έκδοση του ΦΕΚ (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

3.2.9. Νόμος 4488/2017

Όπως αναφέρεται και στην αιτιολογική του έκθεση³⁰, με τον Ν. 4488/2017 ενισχύονται τα εργαλεία ελέγχου και επιβολής της εργατικής νομοθεσίας στην προσπάθεια αντιμετώπισης της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας. Ο στόχος των διατάξεων είναι διττός. Αφενός, η ισχυροποίηση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου και αφετέρου, η διευκόλυνση του έργου των ελεγκτικών μηχανισμών. Πέρα από την ενίσχυση του ελεγκτικού ρόλου του ΣΕΠΕ, ο νόμος περιέχει και άρθρο που στοχεύει στην παροχή κινήτρων τήρησης της εργατικής νομοθεσίας.

Άρθρο 31 - Τροποποιήσεις του άρθρου 2 του Ν. 3996/2011: Το άρθρο έχει ως στόχο την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και αμεσότητας των ελέγχων του ΣΕΠΕ πέραν των όσων ήδη προβλέπονται στο άρθρο 2 του Ν. 3996/2011. Οι Επιθεωρητές δύνανται, βάσει του άρθρου, να ζητούν επίδειξη αστυνομικής ταυτότητας ή άλλου συναφούς εγγράφου, προκειμένου να εξακριβωθούν τα στοιχεία των παριστάμενων, να καταγραφούν τα πραγματικά περιστατικά και να ασκηθεί αποτελεσματικός έλεγχος. Επιπλέον, προβλέπεται ότι, πέραν του εργοδότη, διοικητικές κυρώσεις επιβάλλονται και σε οποιοδήποτε τρίτο αρνείται την είσοδο και πρόσβαση ή την παροχή στοιχείων ή πληροφοριών ή παρέχει ανακριβείς πληροφορίες ή στοιχεία.

Άρθρο 35 - Τροποποίηση του άρθρου 15 του Ν. 4144/2013: Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, με το άρθρο αυτό επιχειρείται η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και ο συντονισμός των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων ΣΕΠΕ και Οικονομικής Αστυνομίας. Για την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων, θεσπίζεται η δυνατότητα επιβολής προστίμου από τον Προϊστάμενο του κατά τόπον αρμόδιου ΣΕΠΕ, σε περίπτωση διαβίβασης έκθεσης ελέγχου του αρμόδιου ελεγκτικού οργάνου της Οικονομικής Αστυνομίας με την οποία διαπιστώθηκε παράβαση της υποχρέωσης αναγραφής εργαζομένου στον πίνακα προσωπικού, δίχως την ανάγκη διενέργειας δεύτερου επιτόπιου ελέγχου από το ΣΕΠΕ.

Άρθρο 36 - Καταχώριση αλλαγής ή τροποποίησης ωραρίου στο πληροφοριακό σύστημα «Εργάνη»: Το συγκεκριμένο άρθρο αποσκοπεί στην καταπολέμηση των αδήλων

³⁰Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων, δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες και άλλες διατάξεις», διαθέσιμο στο <https://goo.gl/A8dqsC>. [πρόσβαση 10/10/2017]

ωρών υπερεργασίας και υπερωριακής απασχόλησης – συστατικών στοιχείων της μερικώς δηλωμένης εργασίας και παραγόντων αύξησης της ανεργίας – καθώς με τον Ν. 4310/2014 δεν δηλώνονταν οι υπερωρίες στο «Εργάνη», αλλά στο Ειδικό Βιβλίο που τηρούσαν οι εργοδότες. Θεσμοθετείται ένα ενοποιημένο σύστημα καταχώρισης και ελέγχου. Όλα τα στοιχεία πλέον υποβάλλονται στο «Εργάνη». Με αυτόν τον τρόπο θα διευκολύνεται ο έλεγχος τήρησης της υπέρβασης των ωραρίων εργασίας και θα αποφεύγεται η παραποίηση των αθεώρητων βιβλίων υπερωριών.

Άρθρο 37 - Ηλεκτρονική αναγγελία του απασχολούμενου προσωπικού επί εκτέλεσης οικοδομικής εργασίας ή τεχνικού έργου: Η μέχρι πρότινος εξαίρεση του κλάδου των οικοδομικών και τεχνικών έργων από την υποχρέωση ανάρτησης πίνακα προσωπικού και τις σχετικές καταχωρίσεις στο ΟΠΣ ΣΕΠΕ, είχε σαν αποτέλεσμα την έκρηξη του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας στον εν λόγω κλάδο. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο, οι εργοδότες οφείλουν να αναγγείλουν ηλεκτρονικά στο ΟΠΣ ΣΕΠΕ το προσωπικό τους πριν από την έναρξη της ημερήσιας απασχόλησης, διαφορετικά θα υποστούν τις διοικητικές κυρώσεις που προβλέπει η υπουργική απόφαση 27397/122/2013. Πρέπει να τηρείται αντίγραφο της αναγγελίας απασχόλησης και να τίθεται στη διάθεση των ελεγκτικών οργάνων. Μη τήρηση της υποχρέωσης αυτής επισύρει διοικητικές κυρώσεις. Ως εργοδότης θεωρείται τόσο ο εργολάβος όσο και ο υπεργολάβος που είναι υπεύθυνοι για την οικοδομική εργασία ή το τεχνικό έργο και όχι ο κύριος του έργου που δεν απασχολεί ο ίδιος τους εργαζόμενους.

Άρθρο 38 - Ηλεκτρονική αναγγελία οικειοθελούς αποχώρησης μισθωτού: Με τη συγκεκριμένη διάταξη, πέραν των περιπτώσεων όπου μία καταγγελία σύμβασης αναγγέλλεται ψευδώς ως οικειοθελής αποχώρηση, αντιμετωπίζονται και περιπτώσεις όπου ο εργοδότης μπορεί να απασχολεί χωρίς να δηλώνει τον εργαζόμενο του έως και 8 ημέρες – χρονικό περιθώριο κατά το οποίο ο εργοδότης οφείλει να δηλώσει στον ΟΑΕΔ την καταγγελία της σύμβασης αόριστου χρόνου ή την οικειοθελή αποχώρηση του εργαζομένου ή τη λήξη της σύμβασης ορισμένου χρόνου ή έργου.

Επιπλέον, μειώνεται η αναγγελία οικειοθελούς αποχώρησης μισθωτού ή καταγγελίας σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου ή λήξης σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου ή έργου σε 4 εργάσιμες ημέρες από την ημέρα αποχώρησης, καταγγελίας της σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου ή λήξης της σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου ή έργου.

Το έντυπο της αναγγελίας θα πρέπει να υπογράφεται τόσο από τον εργοδότη όσο και από τον εργαζόμενο, διαφορετικά γίνεται μέσω εξώδικης δήλωσης του εργοδότη προς τον

εργαζόμενο, με την οποία τον ενημερώνει ότι έχει υπάρξει οικειοθελής αποχώρησή του και ότι αυτή θα αναγγελθεί στο «Εργάνη». Στην τελευταία περίπτωση, η εξώδικη δήλωση του εργοδότη επιδίδεται στον εργαζόμενο το αργότερο τέσσερις εργάσιμες ημέρες από την οικειοθελή του αποχώρηση και η αναγγελία γίνεται την επόμενη εργάσιμη ημέρα από την επίδοση της εξώδικης δήλωσης.

Άρθρο 39 - Αποκλεισμός από δημόσιες συμβάσεις και χρηματοδοτήσεις λόγω παραβάσεων της εργατικής νομοθεσίας: Δεδομένης της έξαρσης της αδήλωτης εργασίας και των λοιπών παραβιάσεων της εργατικής νομοθεσίας, το συγκεκριμένο άρθρο αποσκοπεί στην παροχή κινήτρου στους εργοδότες για τήρηση των υποχρεώσεών τους. Ο αποκλεισμός από διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργων, υπηρεσιών και προμηθειών, καθώς και από προγράμματα χρηματοδότησης, ενισχύσεων ή επιδοτήσεων ορίζεται αναλόγως της σοβαρότητας της παράβασης και του αριθμού των παραβάσεων εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο αποκλεισμός προκύπτει βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων τα οποία οι εργοδότες γνωρίζουν εκ των προτέρων.

3.3. ΔΟΕ: «Διαγνωστική Έκθεση για την Αδήλωτη Εργασία στην Ελλάδα»

Το καλοκαίρι του 2015, η ελληνική κυβέρνηση υπέγραψε το τρίτο μνημόνιο με τον ΕΜΣ. Ανάμεσα στους στόχους του προγράμματος ήταν και ο εξής: *«οι αρχές θα υιοθετήσουν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της αδήλωτης και της μερικώς δηλωμένης εργασίας, προκειμένου να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα των νόμιμων εταιρειών, να προστατευτούν οι εργαζόμενοι και να αυξηθούν τα έσοδα από τη φορολογία και την κοινωνική ασφάλιση»* (Williams κ.α., 2016).

Με βάση αυτό το στόχο, η ΔΟΕ, σε συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους – και με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ανέλαβε την εκπόνηση ενός προγράμματος «Υποστήριξης της μετάβασης από την άτυπη στην επίσημη οικονομία και την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα». Απόρροια του προγράμματος υπήρξε η σύνταξη, μέσω τριμερούς συνεργασίας, της «Διαγνωστικής Έκθεσης για την Αδήλωτη Εργασία στην Ελλάδα».

Η Διαγνωστική Έκθεση επικυρώθηκε από την ελληνική κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους τον Ιούλιο του 2016 και περιλαμβάνει μία δέσμη 25 συστάσεων πολιτικής για μια ολιστική προσέγγιση του ζητήματος της αδήλωτης εργασίας με την υιοθέτηση μέτρων συμμόρφωσης αλλά και παροχής κινήτρων.

Στις πρώτες ενότητες της Διαγνωστικής Έκθεσης εξετάζεται η φύση και η έκταση της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα με βάση στοιχεία και μετρήσεις προηγούμενων ετών, καθώς και οι παράγοντες που οδηγούν στην εκδήλωση και διόγκωση του φαινομένου.

Κατόπιν, εξετάζεται το σύνολο των αρμόδιων θεσμών για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας. Τρεις είναι οι βασικοί φορείς: το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τις παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας, το Υπουργείο Οικονομικών για τα φορολογικά ζητήματα και ο ΕΦΚΑ για τα ασφαλιστικά ζητήματα. Επίσης, εξετάζεται ο ρόλος των λοιπών υπουργείων που σχετίζονται με το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας, ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων (ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, ΣΕΒ κλπ.) και ο ρόλος των φορέων κοινωνικού διαλόγου (ΟΚΕ, ΣΥΑΕ, ΣΚΕΕΕ). Ανάμεσα σε αυτούς τους φορείς υφίσταται συνεργασία έως ένα βαθμό, αλλά κυρίως διαπιστώνεται έλλειψη συντονισμού και κοινών και διαμοιρασμένων στόχων. Ως εκ τούτου, κρίθηκε σημαντική η δημιουργία ενός ενιαίου φορέα συνολικά υπεύθυνου για το ζήτημα της αδήλωτης εργασίας. Ο φορέας αυτός συστάθηκε τον Απρίλιο του 2017. Πρόκειται για το Τμήμα Αδήλωτης Εργασίας του ΑΣΕ (Ν. 4468/2017).

Ακολούθως, εξετάζονται τα μέτρα που ήδη εφάρμοζε η Ελλάδα για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας. Όπως διαπιστώθηκε, το βάρος είχε δοθεί κυρίως σε μέτρα αποτροπής παρά σε μέτρα ενθάρρυνσης μετάβασης στη δηλωμένη εργασία, ενώ από το 2013 κι έπειτα οι χρηματικές ποινές έβαιναν αυξανόμενες.

Έμφαση δίνεται και στα συστήματα που χρησιμοποιούνται από τους ελεγκτικούς φορείς για τον εντοπισμό της αδήλωτης εργασίας, της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής και η απουσία δια-λειτουργικότητας των βάσεων δεδομένων αυτών των φορέων. Πρόβλημα θεωρείται η μη γεωγραφική διασπορά των ελέγχων, η αδυναμία ελέγχων στον αγροτικό τομέα και η ελλιπής εκπαίδευση των Επιθεωρητών Εργασίας.

Κατόπιν, υποβάλλονται προτάσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας. Οι προτάσεις συνίστανται σε άμεσα και έμμεσα μέτρα με στόχο τη συμμόρφωση και την παροχή κινήτρων για μετάβαση στη δηλωμένη οικονομία. Πολλές από τις προτάσεις εντάχθηκαν το επόμενο διάστημα ως δράσεις προς υλοποίηση στον Οδικό Χάρτη Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας.

3.4. Οδικός Χάρτης Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας

Επόμενο βήμα της τριμερούς συνεργασίας υπήρξε η εκπόνηση του Οδικού Χάρτη Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας (ΔΟΕ, 2016). Πρόκειται για ένα τριετές σχέδιο καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας το οποίο αρθρώνεται σε πέντε άξονες προτεραιότητας που αναλύονται περαιτέρω σε παραδοτέα και δράσεις

Η όλη αρχιτεκτονική του Οδικού Χάρτη βασίστηκε σε δύο πυλώνες που πρόεκυψαν από τη δέσμη συστάσεων της Διαγνωστικής Έκθεσης της ΔΟΕ. Αρχικά, κατέστη σαφής η ανάγκη θέσπισης – σε μόνιμη βάση – ενός φορέα τριμερούς διαλόγου υπεύθυνου για τη χάραξη της πολιτικής για την ολιστική αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας. Στη συνέχεια, εξίσου σημαντική κρίθηκε η εξασφάλιση της δια-λειτουργικότητας των βάσεων δεδομένων του Υπουργείου Εργασίας, του Υπουργείου Οικονομικών και της ΓΓΔΕ με παράλληλη συνεργασία του προσωπικού που στελεχώνει τους προαναφερθέντες φορείς.

Ακολουθεί ο πίνακας 8 όπου στη μία στήλη περιγράφονται τα παραδοτέα του Οδικού Χάρτη για την επόμενη τριετία και στην άλλη στήλη το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η υλοποίησή τους βάσει των πρόσφατων νομοθετικών ρυθμίσεων, αναρτήσεων σε ενημερωτικές ιστοσελίδες και των συνεντεύξεων που διενεργήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας.

Πίνακας 8 : Δράσεις Οδικού Χάρτη και στάδιο υλοποίησης

Άξονας 1^{ος}: Θεσμικές μεταρρυθμίσεις και δράσεις	
Παραδοτέα	Στάδιο Υλοποίησης
Θεσμικός Φορέας υπεύθυνος για την ολιστική προσέγγιση στην αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας και την εφαρμογή του Οδικού Χάρτη.	Με το άρθρο 15 του Ν. 4468/2017 συστάθηκε το Τμήμα Αδήλωτης Εργασίας του ΑΣΕ, τμήμα υπεύθυνο για τη χάραξη και εφαρμογή της πολιτικής για την αδήλωτη εργασία και για την παρακολούθηση εφαρμογής του Οδικού Χάρτη (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).
Αξιολόγηση βάσης για την έκταση και τη φύση της αδήλωτης εργασίας.	Αναμένεται να γίνει έρευνα από την ΕΛΣΤΑΤ (κατόπιν συμμόρφωσης με τους όρους της Eurostat) για τη στατιστική αποτύπωση των ποσοστών της αδήλωτης εργασίας (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).
Άξονας 2^{ος} : Δια-λειτουργικότητα δεδομένων	
Παραδοτέα	Στάδιο Υλοποίησης
Μνημόνιο Συναντίληψης (MOU) για την ανταλλαγή δεδομένων ανάμεσα στο	Έχει ήδη υπογραφεί (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ). Αναμένεται τροπολογία προς ψήφιση η οποία θα

Υπουργείο Εργασίας, το Υπουργείο Οικονομικών και τη ΓΓΔΕ.	αφορά στην ενίσχυση συνεργασίας ΣΕΠΕ και ΣΔΟΕ κατά την πραγματοποίηση ελέγχων σε επιχειρήσεις ³¹ .
Συγχρονισμός βάσεων δεδομένων της ΓΓΔΕ, του Υπουργείου Εργασίας, ΕΦΚΑ, ΟΑΕΔ και ΣΕΠΕ.	Το ΟΠΣ ΣΕΠΕ είναι ήδη διασυνδεδεμένο με τη βάση δεδομένων του ΟΑΕΔ. Επίσης, έχει επιτευχθεί ένας βαθμός διασύνδεσης με ΕΦΚΑ για τον εντοπισμό ψευδούς αυτοαπασχόλησης, αλλά αναμένεται περαιτέρω διασύνδεση. Η διασύνδεση με ΓΓΔΕ αναμένεται να γίνει μέσα στο 2018 (Συνέντευξη με Ειδικό /Γραμματέα ΣΕΠΕ).
Νέοι κανόνες ανάλυσης κινδύνου για στοχευμένες επιθεωρήσεις.	Εργαλείο risk analysis ΟΠΣ ΣΕΠΕ: βοηθά σημαντικά κατευθύνοντας τους ελέγχους σε χώρους που είναι πιο πιθανό να παραβιάζεται η εργατική νομοθεσία, μέσω του ιστορικού αλλά και μέσω της ανάγνωσης των στοιχείων που κατατίθενται στο σύστημα «Εργάνη» (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).
Ενιαία εισπραξη φόρων και ασφαλιστικών εισφορών.	Αναμένεται αφού ολοκληρωθεί η διασύνδεση των βάσεων δεδομένων.
Άξονας 3⁹⁵: Μέτρα πολιτικής	
Παραδοτέα	Στάδιο Υλοποίησης
Πλαίσιο προστίμου, στη βάση πρόληψης, βιωσιμότητας της επιχείρησης και κινήτρου για τη δήλωση των εργαζομένων	Αναμένεται νομοθετική ρύθμιση μέχρι το τέλος του 2017 για κλιμάκωση των προστίμων ανάλογα με τη σοβαρότητα της παράβασης και την υποτροπή του εργοδότη ³² .
Το πλαίσιο για τα δημόσια έργα καθιστά τον ανάδοχο υπεύθυνο επί παραβίασης της εργατικής νομοθεσίας από τους υπεργολάβους και απαιτεί επίσης οι υπεργολάβοι να προέρχονται από τη «λευκή» λίστα του Υπουργείου Εργασίας.	Για τα δημόσια έργα υπάρχει σχετική πρόβλεψη στον Ν. 4488/2017 με το άρθρο 39 - Αποκλεισμός από δημόσιες συμβάσεις και χρηματοδοτήσεις λόγω παραβάσεων της εργατικής νομοθεσίας. Υπάρχει διστακτικότητα για την κατάρτιση λευκής λίστας, καθώς πριν το ΟΠΣ ΣΕΠΕ δεν υπήρχε αποθηκευμένο προφίλ της κάθε επιχείρησης ώστε να ενταχθούν σε λευκή/μαύρη λίστα (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).
Ηλεκτρονικές πληρωμές.	Ψήφιση του Ν. 4446/2016 ³³ , όπου στο Κεφάλαιο Β' του νόμου προβλέπονται μέτρα για την προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και την καταπολέμηση της απόκρυψης εσόδων ³⁴ .
Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας	Δεν έχει γίνει ακόμη (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα

³¹ «Συνεργασία ΣΔΟΕ - ΣΕΠΕ για την αδήλωτη εργασία», 27/9/2017, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/YTTD1s>, [πρόσβαση 6/10/2017]

³² «Αλλάζουν πρόστιμα για μαύρη εργασία», 16/6/2017, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/vuoTL4>, [πρόσβαση 23/10/2017]

³³ Ν. 4446/2017 (ΦΕΚ 240/Α' /22.12.2016), διαθέσιμο στο <https://goo.gl/TvBdXw>, [πρόσβαση 6/10/2017]

³⁴ «Στη τελική ευθεία τα κίνητρα για την προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, λέει ο Αλεξιάδης», 25/5/2016, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/uKLYvA>, [πρόσβαση 6/10/2017]

129.	ΣΕΠΕ).
Σύστημα επιταγών υπηρεσιών.	Θα επανεξεταστεί και θα ελεγχθεί η αποδοτικότητά του. Το προσεχές διάστημα θα ανατεθεί μια μελέτη η οποία θα πρέπει να παραδοθεί εντός διμήνου. Οι αλλαγές δρομολογούνται για το πρώτο εξάμηνο του 2018 (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).
Επέκταση συλλογικών συμβάσεων εργασίας.	Τον Ιούνιο του 2017 κατατέθηκε τροπολογία για τις συλλογικές συμβάσεις σε υπό ψήφιση νομοσχέδιο ³⁵ . Με το Ν. 4475/2017 άρθρο 5 ³⁶ επανήλθε η αρχή της ευνοϊκότερης ρύθμισης και της επεκτασιμότητας των κλαδικών συμβάσεων (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).
Φορολογικά κίνητρα για μετάβαση στην επίσημη οικονομία.	Αποτελεσματικά ως κίνητρα αναμένεται να λειτουργήσουν το πρόγραμμα για τα μπλοκάκια ³⁷ , αλλά και το άρθρο 39 του Ν. 4488/2017 για τις δημόσιες χρηματοδοτήσεις και συμβάσεις (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ)
Καταπολέμηση της ψευδούς αυτοαπασχόλησης.	Αναμένεται να ξεκινήσει ο τριμερής διάλογος για την ψευδή αυτοαπασχόληση, καθώς και το πρόγραμμα για τα μπλοκάκια μέχρι το τέλος του 2017 (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).
Άξονας 4^{ος}: Εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης	
Παραδοτέα	Στάδιο Υλοποίησης
Έναρξη Εκστρατείας Ευαισθητοποίησης του Κοινού για τα Οφέλη από τη Δηλωμένη Εργασία και τα προβλήματα της παραοικονομίας.	Εκδίδονται δελτία τύπου για τη δράση του ΣΕΠΕ, διεξάγεται καμπάνια για την αδήλωτη εργασία στα ΕΠΑΛ, γίνεται ανακοίνωση των αποτελεσμάτων από κάθε εκστρατεία ελέγχου, ενημερωτική καμπάνια για το 15512 ³⁸ (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

³⁵«Νέα τροπολογία για τις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας», 9/6/2016, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/mfCT4j>, [πρόσβαση 6/10/2017]

³⁶Ν. 4475/2017, Μέρος Γ', Άρθρο 5 - Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις

1. Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 10 του Ν. 1876/1990 (Α' 27) αντικαθίσταται ως εξής:

«Έως το τέλος του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής η επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας υπερισχύει σε περίπτωση Συρροής με κλαδική συλλογική σύμβαση εργασίας και πάντως δεν επιτρέπεται να περιέχει όρους εργασίας δυσμενέστερους για τους εργαζόμενους από τους όρους εργασίας εθνικών συλλογικών συμβάσεων, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 3 του νόμου αυτού.»

2. Η παρ. 6 του άρθρου 37 του Ν. 4024/2011 (Α' 226) αντικαθίσταται ως εξής: «6. Η εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 11 του Ν. 1876/1990 αναστέλλεται έως το τέλος του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής», διαθέσιμο στο <https://goo.gl/ajBfHG>, πρόσβαση [6/10/2017]

³⁷«Επιδότηση εισφορών έως 350 ευρώ για να μετατραπούν τα μπλοκάκια σε μισθωτούς», 18/7/2017, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/TBW5UT>, [πρόσβαση 6/10/2017]

³⁸15512: Γραμμή Καταγγελιών για παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας

<p>Παροχή πληροφόρησης, συμβουλών και κινήτρων προς επιχειρήσεις για μετάβαση στην επίσημη οικονομία με τη δημιουργία μιας νέας ανοιχτής γραμμής βοήθειας υποστηριζόμενης από το Υπουργείο Εργασίας και το ΣΕΠΕ.</p>	<p>Έχει ήδη τεθεί σε εφαρμογή το Πολυμεσικό Κέντρο Επικοινωνίας (Π.Κ.Ε) του ΣΕΠΕ. Θα διαχειρίζεται ταυτόχρονα τις καταγγελίες που έρχονται από το 15512 (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).</p>
Άξονας 5^{ος}: Διάφορες δράσεις	
Παραδοτέα	Στάδιο Υλοποίησης
<p>Πιλότος για στοχευμένες επιθεωρήσεις και για επιθεωρήσεις με μικτά κλιμάκια.</p>	<p>Πραγματοποιήθηκε Πιλοτικό πρόγραμμα στοχευμένων επιθεωρήσεων³⁹ στην Περιφέρεια Αττικής με τη συμμετοχή ΣΕΠΕ, ΕΦΚΑ, Οικονομικής Αστυνομίας, ΣΔΟΕ. Διενεργήθηκαν 2 κύκλοι ελέγχων στο διάστημα από 1/5/2017 – 30/9/2017. Η αξιολόγηση της δράσης αναμένεται μέχρι τις 15/10/2017⁴⁰</p>

Επεξεργασία : Κολλητήρη Ευφροσύνη

3.5. Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας

Το φαινόμενο της αδήλωτης εργασίας απασχολεί από παλιά την ΕΕ. Σε ανακοίνωσή της, η Επιτροπή (European Commission, 2007), είχε προσπαθήσει να την ορίσει. Επίσης, είχε ενσωματωθεί και στη Στρατηγική για την Απασχόληση, στην κατευθυντήρια γραμμή 7 (Συμβούλιο της ΕΕ, 2010). Στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις του 2012-13⁴¹, αρκετές χώρες δέχτηκαν συστάσεις σχετικές με την αδήλωτη εργασία, ενώ είχε αναπτυχθεί συνεργασία ανάμεσα στις αρχές των κρατών-μελών σε επίπεδο ομάδων εργασίας. Παρά ταύτα, η συνεργασία αυτή είχε αποσπασματικό χαρακτήρα και γινόταν σε αραιά χρονικά διαστήματα. Το 2012, με ανακοίνωσή της (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012), η Επιτροπή τόνισε την ανάγκη εμβάθυνσης της συνεργασίας των κρατών-μελών στον τομέα της αδήλωτης εργασίας και

³⁹Επιχειρησιακό Σχέδιο 2017 – Πιλοτικό πρόγραμμα στοχευμένων επιθεωρήσεων, με μικτά κλιμάκια, στο πλαίσιο του 3-ετούς σχεδίου – οδικού χάρτη για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας 2017-2019», διαθέσιμο στο <https://goo.gl/f3tqPq>, [πρόσβαση 2/10/2017]

⁴⁰«Στο πλαίσιο του προγράμματος στοχευμένων ελέγχων σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του τουρισμού, κλιμάκια Επιθεωρητών και Ειδικών Επιθεωρητών Εργασιακών Σχέσεων του ΣΕΠΕ διεξήγαγαν 4.209 ελέγχους σε νησιωτικές και ηπειρωτικές περιοχές από την 1η Μαΐου ως την 30η Αυγούστου. Σε 751 περιπτώσεις επιβλήθηκαν πρόστιμα για παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας συνολικού ύψους 4.683.392,90 ευρώ, ενώ υποβλήθηκαν 39 μηνυτήριες αναφορές. Παράλληλα, 184 επιχειρήσεις κλήθηκαν σε παροχή γραπτών εξηγήσεων για διαπιστωμένες παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας και εκκρεμεί η επιβολή κυρώσεων...», Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης 15/9/2017, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/RArJ6Y>, [πρόσβαση 6/10/2017]

⁴¹2013 European Semester: Country Specific Recommendations / Commission Recommendations, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/fs81R9>, [πρόσβαση 5/10/2017]

ανήγγειλε την έναρξη διαβουλεύσεων για τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής πλατφόρμας όπου θα συμμετείχαν οι αρχές επιθεώρησης εργασίας των κρατών-μελών με στόχο την καλύτερη συνεργασία τους, την ανταλλαγή πρακτικών και την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας. Το Μάρτιο του 2014 ολοκληρώθηκαν οι διαβουλεύσεις καταλήγοντας στο ότι θα δημιουργηθεί μια πλατφόρμα ως ξεχωριστή δομή, η οποία θα προβλέπει την υποχρεωτική συμμετοχή του συνόλου των αρμοδίων εθνικών αρχών που ασχολούνται με το συγκεκριμένο τομέα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Η απόφαση για τη δημιουργία της πλατφόρμας υπογράφηκε και δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης το Μάρτιο του 2016 και το Μάιο της ίδιας χρονιάς τέθηκε επισήμως σε λειτουργία⁴².

Στελέχωση

Η Πλατφόρμα στελεχώνεται από: έναν ανώτερο εκπρόσωπο από κάθε κράτος –μέλος, έναν εκπρόσωπο της ΕΕ και μέχρι τέσσερις εκπροσώπους κοινωνικών εταίρων σε επίπεδο ΕΕ, οι οποίοι θα εκπροσωπούν εργοδότες και εργαζόμενους⁴³. Την Ελλάδα εκπροσωπεί το ΣΕΠΕ με Επιθεωρητές Εργασίας. Επίσης, ανάλογα με το θέμα συζήτησης προτείνουν τη συμμετοχή εθνικών εμπειρογνομώνων.

Στις συνεδριάσεις της πλατφόρμας συμμετέχουν ως παρατηρητές εκπρόσωποι των εργοδοτών και των εργαζομένων, του Eurofound, του EU-OSHA, της ΔΟΕ, καθώς και εκπρόσωποι των χωρών του ΕΟΧ.

Η πλατφόρμα προβλέπεται να συνεδριάζει σε ολομέλεια τουλάχιστον δύο φορές ετησίως, ενώ στο πλαίσιο της λειτουργούν ειδικές ομάδες εργασίας οι οποίες ασχολούνται με πτυχές της αδήλωτης εργασίας⁴⁴. Η πρώτη συνάντηση των μελών της πλατφόρμας έλαβε χώρα τον Οκτώβριο του 2016 και αποφασίστηκε να συνεδριάζει σε ολομέλεια κάθε Οκτώβριο και Μάρτιο. Εκτός από τις συναντήσεις της Ολομέλειας της Πλατφόρμας, θα λειτουργούν ομάδες εργασίας και μία γκάμα άλλων φορμών εκμάθησης βασιζόμενων στην αρχή της συνεργατικής μάθησης.

⁴²Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα κατά της αδήλωτης εργασίας, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/18hVYm>, [πρόσβαση 15/9/2017]

⁴³Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας, 2/2/2016, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/xHsmTD>, [πρόσβαση 15/9/2017]

⁴⁴idem

Στοχοθεσία

Όπως αναφέρει και στην ιστοσελίδα της⁴⁵, η Πλατφόρμα βοηθά τα κράτη-μέλη της ΕΕ να αντιμετωπίσουν τις διάφορες πτυχές της αδήλωτης εργασίας, προωθεί την αλλαγή σε εθνικό επίπεδο και τη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών και της επίσημης/δηλωμένης απασχόλησης. Περαιτέρω, επιτρέπει στους διάφορους δρώντες που συμμετέχουν να ανταλλάσσουν πληροφορίες και καλές πρακτικές, να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο και μαζί να αναπτύσσουν γνώση και πληροφόρηση αλλά και να συμμετέχουν σε στενότερη διασυνοριακή συνεργασία και κοινές δραστηριότητες.

Πρόγραμμα εργασίας 2017–2018

Τον Οκτώβριο του 2016, η Πλατφόρμα υιοθέτησε ένα διετές πρόγραμμα εργασίας (EPUW, 2016). Το πρόγραμμα περιλαμβάνει 3 στρατηγικούς άξονες προτεραιότητας οι οποίοι αναλύονται σε δράσεις που θα υλοποιηθούν τα έτη 2017 και 2018. Τα εργαλεία που θα αξιοποιηθούν για την υλοποίηση του διετούς προγράμματος περιλαμβάνουν μελέτες, έρευνες, σεμινάρια, ομάδες εργασίας, θεματικές συναντήσεις, αμοιβαία παροχή βοήθειας και υποστήριξη σε δράσεις εσωτερικής και εξωτερικής επικοινωνίας. Το πρόγραμμα αποτελεί συνέχεια του αρχικού προγράμματος εργασίας του 2016 το οποίο περιελάμβανε μία μελέτη για την ψευδή αυτοαπασχόληση, ένα σεμινάριο για την ανάπτυξη μίας ολιστικής προσέγγισης για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, ένα πρόγραμμα αμοιβαίας βοήθειας για τη Ρουμανία και ένα εθνικό σεμινάριο.

Εκτός από τους τρεις άξονες προτεραιότητας, στοχευμένες δράσεις θα αναληφθούν σε δύο τομείς που επηρεάζονται σημαντικά από την αδήλωτη εργασία, στον κατασκευαστικό τομέα και τις μεταφορές.

Ο πρώτος άξονας προτεραιότητας είναι η συνεργασία και κοινή ανάληψη δράσης και αναλύεται σε πέντε δράσεις:

- ❖ Κοινή καμπάνια ευαισθητοποίησης
- ❖ Ανταλλαγές προσωπικού και κοινές εκπαιδεύσεις
- ❖ Μελέτη σκοπιμότητας επέκτασης του συστήματος IMI⁴⁶ στον τομέα της αδήλωτης εργασίας

⁴⁵ European Platform tackling undeclared work, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/Bs45Sb>, [πρόσβαση 22/9/2017]

⁴⁶IMI: Internal Market Information System: Το σύστημα πληροφόρησης για την εσωτερική αγορά είναι ένα πληροφοριακό δίκτυο πληροφορικής που συνδέει τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές διασυνοριακά. Τους επιτρέπει να επικοινωνούν γρήγορα και εύκολα με τους ομολόγους τους στο εξωτερικό. Τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι: μια πολύγλωσση λειτουργία αναζήτησης που βοηθά τις αρμόδιες αρχές να εντοπίζουν

- ❖ Αμοιβαία παροχή βοήθειας
- ❖ Εθνικά σεμινάρια

Ο δεύτερος άξονας προτεραιότητας είναι οι αμοιβαίες δραστηριότητες εκμάθησης και η συστηματική ανταλλαγή πληροφοριών, και αναλύεται στις κάτωθι δράσεις:

- ❖ Σεμινάριο στο οποίο θα ερευνηθούν οι διάφορες προσεγγίσεις/εργαλεία για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας στον κατασκευαστικό τομέα
- ❖ Σεμινάριο στο οποίο θα ερευνηθούν οι διάφορες προσεγγίσεις/εργαλεία για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας στον τομέα των μεταφορών
- ❖ Θεματική συνάντηση με θέμα την εξόρυξη δεδομένων για πιο αποτελεσματική επιβολή των μέτρων
- ❖ Θεματική συνάντηση με θέμα την ανάπτυξη διμερών συμφωνιών/μνημονίων συνεργασίας
- ❖ Μελέτη σχετικά με τις πρακτικές που εφαρμόζουν τα σώματα επιθεώρησης εργασίας για την ανίχνευση και πρόληψη της ψευδούς αυτοαπασχόλησης
- ❖ Ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τη φοροδιαφυγή και την εισφοροδιαφυγή
- ❖ Σεμινάριο για τον εντοπισμό των εταιριών που ιδρύονται με σκοπό την παράκαμψη φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων. (“letterbox company”)
- ❖ Ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών για την πλημμελώς δηλωμένη και την μερικώς δηλωμένη εργασία
- ❖ Καταγραφή των χρησιμοποιούμενων ψηφιακών εργαλείων

Οι δύο προηγούμενοι άξονες προτεραιότητας είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη του τρίτου άξονα που είναι η αυξανόμενη γνώση για την αδήλωτη εργασία. Οι δράσεις που αφορούν την υλοποίηση του τρίτου άξονα είναι οι εξής:

- ❖ Μικρού μεγέθους μελέτη στην οποία θα συγκεντρωθεί το διαθέσιμο υλικό πηγών/πληροφοριών
- ❖ Συζήτηση πάνω στις νέες τάσεις και εξελίξεις για την αδήλωτη εργασία

τους ομολόγους τους σε άλλη χώρα, προ-μεταφρασμένα ερωτήματα και απαντήσεις για όλες τις περιπτώσεις όπου είναι πιθανό να χρειαστούν πληροφορίες από το εξωτερικό, ένας μηχανισμός παρακολούθησης που επιτρέπει στους χρήστες να παρακολουθούν την πρόοδο των αιτημάτων τους για πληροφόρηση και να επιτρέπει στους συντονιστές IMI σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο να παρεμβαίνουν εάν υπάρχουν προβλήματα. Διαθέσιμο στο <https://goo.gl/Y3h8ot>, πρόσβαση [5/10/2017]

- ❖ Επισκόπηση των οργανωσιακών χαρακτηριστικών των εθνικών σωμάτων επιθεώρησης εργασίας
- ❖ Ανάπτυξη ενός πλαισίου αξιολόγησης των οργανωσιακών μοντέλων των σωμάτων επιθεώρησης εργασίας των κρατών-μελών
- ❖ Ορισμοί και κοινές αντιλήψεις για την έννοια της αδήλωτης εργασίας
- ❖ Συλλογή στοιχείων προληπτικών προσεγγίσεων
- ❖ Εθνικές προσεγγίσεις για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας σε νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο
- ❖ Ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με πετυχημένα παραδείγματα – χρήση εταιρικών εμπειριών
- ❖ Τακτές ενημερώσεις σχετικά με νέες εξελίξεις σε πολιτικές σχετικές με την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας (νέα νομοθετικά πλαίσια, κανόνες).

Όλα τα κράτη-μέλη μπορούν να συμμετέχουν σε όλες τις δράσεις και συναντήσεις που διεξάγονται στο πλαίσιο της Πλατφόρμας, ενώ μέσα στα επόμενα τέσσερα χρόνια όλα τα κράτη-μέλη θα πρέπει να μπορούν να συμμετέχουν σε όλες τις μορφές εκμάθησης σε ισότιμη βάση.

Επιπλέον, θα χρησιμοποιηθεί ένα σύστημα παρακολούθησης/επίβλεψης αποτελούμενο από ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία και θα διεξαχθεί έρευνα κατά την οποία τα μέλη της Πλατφόρμας θα ερωτηθούν για την ικανοποίησή τους από το πρόγραμμα και τις δράσεις της Πλατφόρμας, την απορρόφηση προστιθέμενης αξίας από την Πλατφόρμα και την διάχυσή της στις εθνικές πολιτικές. Η έρευνα θα αφορά τόσο τη συνεργασία των μελών της Πλατφόρμας σε διμερή βάση όσο και τα αποτελέσματά της.

Τέλος, η εσωτερική και εξωτερική επικοινωνία θα εξασφαλίζει τη διάχυση των αποτελεσμάτων και της τακτικής πληροφόρησης. Τα μέσα για αυτή την επικοινωνία είναι το ηλεκτρονικό ενημερωτικό σημείωμα που θα αποστέλλεται στα μέλη δυο φορές το χρόνο, η ιστοσελίδα της Πλατφόρμας που φιλοξενείται από τον εξυπηρετητή (server) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴⁷ και ένας συνεργατικός χώρος εργασίας για την ανταλλαγή εκθέσεων και πληροφοριών.

⁴⁷<https://goo.gl/FDCzZt>

Συνέντευξη με την εκπρόσωπο της Ελλάδας στην Πλατφόρμα

Η Ελλάδα υπήρξε από την αρχή ένθερμος υποστηρικτής της δημιουργίας της Πλατφόρμας. Το 2014, χρονιά κατά την οποία ξεκίνησαν οι συζητήσεις για τη δημιουργία της, η Ελλάδα φιλοξενούσε την Προεδρία της ΕΕ και είχε προωθήσει το ζήτημα στην ατζέντα των προς συζήτηση θεμάτων.

Επιπροσθέτως, συμμετέχει ενεργά σε όλες τις δράσεις και συναντήσεις της Πλατφόρμας. Στις 13/9/2017, στο σεμινάριο που πραγματοποιήθηκε για την ολιστική προσέγγιση του ζητήματος της αδήλωτης εργασίας, εκπρόσωπος της ΔΟΕ παρουσίασε το Πιλοτικό πρόγραμμα στοχευμένων επιθεωρήσεων - μία από τις δράσεις του Οδικού Χάρτη Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας - στα υπόλοιπα μέλη της Πλατφόρμας.

Επιπλέον, η Ελλάδα συμμετέχει στην ομάδα εργασίας για τη σκοπιμότητα επέκτασης του συστήματος IMI στον τομέα της αδήλωτης εργασίας. Στο σημείο αυτό, αξίζει να τονιστεί ότι για την καλύτερη δυνατή εκπροσώπηση της χώρας, έχει συσταθεί μία άτυπη επιτροπή εμπειρογνομόνων του ΣΕΠΕ η οποία προετοιμάζει τα θέματα που συζητούνται σε κάθε συνάντηση.

Στις μη υλοποιημένες δράσεις εντάσσεται η διμερής ανταλλαγή επιθεωρητών εργασίας για εκπαίδευση και η διοργάνωση εθνικού σεμιναρίου με την υποστήριξη της Πλατφόρμας.

Τέλος, από όλες τις δράσεις που υλοποιεί ή σκοπεύει να υλοποιήσει η Πλατφόρμα, εκείνη που δεν ανήκει στις άμεσες και επείγουσες προτεραιότητες της ελληνικής πλευράς είναι οι διασυνοριακοί έλεγχοι, καθώς η μόνη χώρα της ΕΕ με την οποία συνορεύει η Ελλάδα είναι η Βουλγαρία κι επομένως δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα σε σύγκριση με άλλα ηπειρωτικά κράτη της ΕΕ που αδυνατούν να ελέγξουν την διασυνοριακή αδήλωτη εργασία.

Κεφάλαιο 4^ο Η αξιολόγηση των θεσμικών παρεμβάσεων

Όπως προκύπτει από το προηγούμενο κεφάλαιο, τα μέτρα για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας ήταν περιορισμένα μέχρι το 2010. Αντιθέτως, πολλές θεσμικές παρεμβάσεις λαμβάνουν χώρα τα τελευταία χρόνια σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ, οι περισσότερες εκ των οποίων έχουν ως κύριο στόχο την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και των εκφάνσεων της σε δεύτερο επίπεδο.

Η αξιολόγηση των παρεμβάσεων αυτών θα γίνει σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος, θα γίνει αξιολόγηση των μέτρων που ελήφθησαν μέσω της εθνικής νομοθεσίας. Στο δεύτερο μέρος, θα αξιολογηθεί η θεσμική παρέμβαση υπό την αιγίδα της ΔΟΕ που οδήγησε στη «Διαγνωστική Έκθεση για την Αδήλωτη Εργασία στην Ελλάδα», αλλά και στον Οδικό Χάρτη Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας. Τέλος, στο τρίτο μέρος θα αξιολογηθεί η δημιουργία και λειτουργία της Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για την αδήλωτη εργασία.

Στόχος είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο οι τριμερείς αυτές παρεμβάσεις συγκλίνουν και εμφανίζουν κοινούς στόχους και δράσεις ή κατά πόσο ακολουθούν παράλληλη πορεία και μένουν ασυντόνιστες και αποσπασματικές.

4.1. Αξιολόγηση της εθνικής νομοθεσίας για την αδήλωτη εργασία

4.1.1. Το εργόσημο

Ένα από τα πρώτα μέτρα που θεσπίστηκαν μετά το 2010 ήταν το εργόσημο. Βασικός στόχος ήταν η μείωση της εισφοροδιαφυγής, καθώς μέχρι τότε πολλές από τις κατηγορίες εργαζομένων που υπάγονται στο εργόσημο δούλευαν ανασφάλιστοι. Ως κίνητρο για την εφαρμογή του λειτούργησε η φοροαπαλλαγή. Όπως είχε αρχικά προβλεφθεί, οι ετήσιες καταβληθείσες εισφορές εκπίπτουν κατά τα 2/3 από το φορολογητέο εισόδημα του εργοδότη και κατά το 1/3 από το φορολογητέο εισόδημα του εργαζομένου⁴⁸.

Ωστόσο, παρατηρήθηκε πτώση των εισφορών λόγω της εφαρμογής του συγκεκριμένου μέτρου, καθώς οι αμειβόμενοι με εργόσημο κατέβαλλαν χαμηλές

⁴⁸«Εργόσημο: Ένα μοντέρνο εργαλείο κατά της εισφοροδιαφυγής», 12/8/2014, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/G9TYmG>, [πρόσβαση 12/10/2017]

ασφαλιστικές εισφορές αν και είχαν πλήρεις παροχές⁴⁹. Δηλαδή χρησιμοποιούσαν το ελάχιστο εργόσημο παρόλο που εργάζονταν με πλήρη απασχόληση.

Επιπλέον, όπως φάνηκε σε αξιολόγηση του συγκεκριμένου μέτρου από το Υπουργείο Εργασίας, το μέτρο εστίαζε σε συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων που απασχολούνταν κυρίως κατ' οίκον, κι έτσι στην πορεία εντάχθηκαν και άλλες κατηγορίες εργαζομένων. Παρά τις προσπάθειες για βελτίωση του καθεστώτος του εργοσήμου, το κίνητρο φορολογικής φύσεως που ίσχυε καταργήθηκε, με αποτέλεσμα η εργατική ή εργοδοτική πλευρά να μην έχει πια κίνητρο να επιλέξει αυτόν τον τρόπο ασφάλισης (Καψάλης, 2015).

Επιπλέον, καθώς για τους εργάτες γης η ασφάλιση με εργόσημο διαφέρει και προσμετρείται διαφορετικά, πολλοί από αυτούς στην ουσία χάνουν τη δυνατότητα έκδοσης βιβλιαρίου υγείας ή ανανέωσης της άδειας διαμονής τους όταν πρόκειται για πολίτες τρίτων χωρών εκτός ΕΕ⁵⁰.

Συμπερασματικά, το εργόσημο δεν μπόρεσε να επιτύχει τον αρχικό του στόχο καθώς απώλεσε το κίνητρο εφαρμογής του κι επιπλέον ακόμη και σήμερα υπάρχουν δυσχέρειες στην εφαρμογή του στον αγροτικό τομέα.

4.1.2. Αναμόρφωση ΣΕΠΕ

Το 2011 επιχειρήθηκε η αναβάθμιση του ΣΕΠΕ με τον Ν. 3996/2011 και τις νέες αρμοδιότητες που ήρθαν να προστεθούν στις ήδη υπάρχουσες, καθώς και με την προσπάθεια ενίσχυσης της ανεξαρτησίας του. Το 2014, με το ΠΔ 113/2014 ψηφίστηκε ο νέος Οργανισμός του ΣΕΠΕ⁵¹. Η προσπάθεια αυτή, ωστόσο, όπως προκύπτει από τις μετρήσεις για την ανασφάλιστη εργασία, δεν είχε τα δέοντα αποτελέσματα καθώς η αδήλωτη εργασία αυξανόταν σταθερά μέχρι το 2015. Επιπλέον, όπως προέκυψε και από την έρευνα που είχε διεξαχθεί το ίδιο το ΣΕΠΕ (ΣΕΠΕ, 2012b) το βασικό κίνητρο για την μη καταφυγή στην αδήλωτη εργασία είναι η αύξηση των ελέγχων κάτι που μέχρι πρόσφατα δεν είχε γίνει πράξη. Το 2014, κατά δήλωση⁵² του Ειδικού Γραμματέα του ΣΕΠΕ, ένεκα των μνημονιακών δεσμεύσεων της χώρας υπήρξε υποβάθμιση του ΣΕΠΕ μέσω της συγχώνευσης/συρρίκνωσης των δομών του.

⁴⁹«Και νέες κατηγορίες εργαζομένων στο εργόσημο», 20/3/2013, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/9741Gm>, [πρόσβαση 12/10/2017]

⁵⁰«Με βάση το εργόσημο θ' αμείβονται οι αγρότες», 13/12/2012, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/Zrp8Sm>, [πρόσβαση 12/10/2017]

⁵¹Π.Δ.113/2014 (ΦΕΚ Α'180/29-8-2014)

⁵²Συνέντευξη στην εκπομπή «ΣΚΑΙ Επικαιρότητα», 31/8/2017, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/5L6Krt>, [πρόσβαση 23/10/2017]

Το τελευταίο διάστημα παρατηρούνται σημάδια βελτίωσης της κατάστασης. Ήδη, η λειτουργία του ΟΠΣ ΣΕΠΕ από τον Ιανουάριο του 2017 έχει συνδράμει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση. Τα θετικά του ΟΠΣ ΣΕΠΕ είναι τα εξής: άμεση γνώση της ελεγκτικής δράσης κάθε τμήματος· διάθεση όλων των στατιστικών και του ιστορικού της κάθε επιχείρησης (πότε δηλαδή ελέγχθηκε και τι παραβάσεις βεβαιώθηκαν) για έλεγχο· εξασφάλιση της διαφάνειας δράσης των ελεγκτών καθώς δεν γίνεται να παραλειφθούν βήματα από τη διαδικασία καταγραφής/να σβηστούν πρόστιμα χρήση του εργαλείου risk analysis που βοηθά σημαντικά, καθώς βάσει του ιστορικού αλλά και μέσα από την ανάγνωση των στοιχείων που κατατίθενται στο σύστημα «Εργάνη» κατευθύνει τους ελέγχους σε χώρους που είναι πιο πιθανό να παραβιάζεται η εργατική νομοθεσία (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

4.1.3. Διοικητικές κυρώσεις για την αδήλωτη εργασία

Υπάρχουν διάφορες ενστάσεις σχετικά με τις διοικητικές κυρώσεις που επιβάλλονται από το ΣΕΠΕ.

Από τη μία πλευρά, εκφράζονται φόβοι ότι οι διοικητικές κυρώσεις αναμένεται να αλλοιώσουν την εικόνα που υπάρχει για την αδήλωτη εργασία, με το σκεπτικό ότι οι εργοδότες προκειμένου να παρακάμψουν τα υψηλά πρόστιμα θα προτιμήσουν να δηλώσουν τους εργαζομένους εξασφαλίζοντας την ελάχιστη νομιμότητα και εκτοξεύοντας τη μερικώς ή την πλημμελώς αδήλωτη εργασία (Καψάλης, 2015).

Από την άλλη πλευρά, όπως αναφέρεται και στη Διαγνωστική Έκθεση της ΔΟΕ (Williams κ.α., 2016), ορισμένα από τα ενδιαφερόμενα μέρη υποστήριξαν ότι το ύψος του προστίμου για αδήλωτο εργαζόμενο είναι δυσανάλογα υψηλό, γεγονός που θα οδηγήσει σε κλείσιμο τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που θα έχουν παραβεί το νόμο. Υποστηρίζουν δηλαδή ότι παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας όπως αυτή αναλύεται στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος.

Την άποψη αυτή φαίνεται να μην συμερίζεται η πλειονότητα των εργαζομένων και εργοδοτών (Καψάλης, 2015). Σε έρευνα του ΣΕΠΕ για την αδήλωτη εργασία (ΣΕΠΕ, 2012b), το μεγαλύτερο κίνητρο για τη μείωση της αδήλωτης εργασίας τόσο για τους εργαζομένους (33,1%) όσο και για τους εργοδότες (26,8%) φαίνεται να είναι η διεξαγωγή περισσότερων και πιο αποτελεσματικών ελέγχων και όχι το ύψος του προστίμου. Επίσης, το ΔΝΤ διατείνεται ότι, βάσει έρευνάς του (IMF, 2013) παρά τα υψηλά πρόστιμα, οι εργοδότες συνεχίζουν να χρησιμοποιούν την αδήλωτη εργασία λόγω των αραιών ελέγχων που πραγματοποιούνται και λόγω του μικρού κινδύνου

τιμωρίας τους. Τέλος, και η ΔΟΕ (Williams κ.α., 2016) υποστηρίζει ότι πιθανή μείωση των προστίμων θα οδηγούσε σε αναίρεση της ισχύος των Αρχών και δυνατότητας του κράτους να επιβάλλει αναγκαστική συμμόρφωση.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε και η απόφαση του ΣτΕ 2151/2017 για την αναλογικότητα των προστίμων που προβλέφθηκαν με τον Ν. 3996/2011 και την Υ.Α. 27397/122/19-08-2013. Έκρινε ότι πληρούται η αρχή της αναλογικότητας και ότι το ύψος των προστίμων δεν πρέπει να μειωθεί (Επιθεώρησις Εργατικού Δικαίου, 2017).

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο ασκηθείσας προσφυγής, το Διοικητικό Πρωτοδικείο Λαμίας υπέβαλε στο Συμβούλιο της Επικρατείας – ανώτατο διοικητικό δικαστήριο – τρία προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με τις διοικητικές κυρώσεις. Το τρίτο ερώτημα αφορούσε την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας με την επιβολή του προστίμου των 10.594,44€. Στο σκεπτικό της απόφασης αναφέρεται ότι η κύρωση που θεσπίζεται δεν είναι απρόσφορη ούτε υπερακοντίζει το σκοπό του δημοσίου συμφέροντος που προσπαθεί να εξυπηρετήσει, ήτοι την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας. Κρίνεται ότι με το ύψος του προστίμου επιδιώκεται η τιμωρία του παραβάτη αλλά και η αποτροπή των υπολοίπων εργοδοτών από την προσφυγή στην αδήλωτη εργασία. Περαιτέρω, αναφέρεται ότι το ύψος του προστίμου δεν θεωρείται δυσανάλογο δεδομένων των επιπτώσεων της αδήλωτης εργασίας στα εργασιακά δικαιώματα, στα έσοδα των ασφαλιστικών ταμείων και στον υγιή ανταγωνισμό των επιχειρήσεων. Τέλος, η χρήση των 18 μηνών ως πολλαπλασιαστή του επιβαλλόμενου προστίμου αντιστοιχεί στο χρόνο που οι εργαζόμενοι απασχολούνται, κατά μέσο όρο, χωρίς να έχουν δηλωθεί.

Η απόφαση αυτή κρίνεται ως υψίστης σημασίας καθώς το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο έλαβε θέση σε ένα ζήτημα που είχε οδηγήσει σε πλήθος εκκρεμών υποθέσεων σε διοικητικά δικαστήρια, όπως αναφέρεται και στο προοίμιο της απόφασης. Ως εκ τούτου, οι εργοδότες πλέον αποθαρρύνονται να προσφύγουν δικαστικά για την αποφυγή καταβολής του προστίμου.

Η ΓΣΕΕ, σε ανακοίνωσή της (ΓΣΕΕ, 2017b), χαιρετίζει την ανωτέρω απόφαση η οποία εξασφαλίζει με τον πλέον σαφή τρόπο την εξάλειψη εμποδίων που τίθεντο με την αμφισβήτηση της νομοθεσίας η οποία προέβλεπε το πρόστιμο αυτό και τη δέσμια αρμοδιότητα του Σ.ΕΠ.Ε. στην επιβολή του.

Πριν από την απόφαση του ΣτΕ, είχε εκφραστεί η πρόταση να καθοριστεί το ύψος του προστίμου σε συνάρτηση με τον νόμιμο προς καταβολή μισθό στον αδήλωτο εργαζόμενο, σύμφωνα με την ΣΣΕ ή την ατομική σύμβαση εργασίας, και όχι σε

συνάρτηση με τον κατώτατο μισθό που προβλέπεται για τον ανειδίκευτο εργάτη (Καψάλης, 2015). Το σκεπτικό πίσω από αυτή την πρόταση είναι ότι εάν τεθεί ο νόμιμα καταβαλλόμενος μισθός ως βάση, τότε ο υπολογισμός της ζημίας για το κράτος, τα ασφαλιστικά ταμεία και τον ίδιο τον εργαζόμενο θα υπολογιστεί πιο σωστά.

4.1.4. Πληροφοριακό Σύστημα «Εργάνη»

Όπως το ύψος των διοικητικών κυρώσεων φαίνεται να οδηγεί από την αδήλωτη στη μερικώς ή πλημμελώς αδήλωτη εργασία, το ίδιο αποτέλεσμα πιθανολογείται να έχει και η στήριξη στα αποτελέσματα του «Εργάνη» για την άντληση συμπερασμάτων σχετικά με την αδήλωτη εργασία και την ανεργία. Αυτό συμβαίνει διότι με μία αύξηση των ελέγχων παρατηρείται αμέσως δήλωση εργαζομένων, οι οποίοι μπορεί μόλις εξαλειφθεί ο κίνδυνος ελέγχου να καταλήξουν να δουλεύουν πάλι χωρίς να δηλώνονται (Καψάλης, 2015). Έχει παρατηρηθεί ότι όταν διεξάγεται έλεγχος σε μία περιφέρεια ή σε ένα κλάδο της οικονομίας, την ίδια ημέρα εμφανίζεται στο «Εργάνη» πληθώρα προσλήψεων στη συγκεκριμένη περιφέρεια ή στο συγκεκριμένο οικονομικό κλάδο, κατά πάσα πιθανότητα εικονικών (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ). Επομένως, το «Εργάνη» είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για την αποτύπωση της ροής απασχόλησης, αλλά τα αποτελέσματά του για τη μέτρηση της ανεργίας δεν είναι πάντα αξιόπιστα (Καψάλης, 2015).

4.1.5. Κάρτα Εργασίας

Η κάρτα εργασίας ανήκει στα μέτρα εκείνα που έχουν ως στόχο την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας λειτουργώντας τόσο ως κίνητρο όσο και ως αποτροπή. Μέχρι σήμερα δεν έχει εφαρμοστεί κι επομένως δεν μπορεί να αξιολογηθεί. Σαφώς, όμως, η θεσμοθέτηση του μέτρου δεν θα αναιρούσε τη δυνατότητα αδήλωτων υπερωριών μέσω πλασματικής δήλωσης εισόδου – εξόδου στην επιχείρηση (Καψάλης, 2015). Εν τέλει, η κάρτα εργασίας δεν θα εφαρμοστεί όπως είχε προβλεφθεί νομοθετικά. Θα υλοποιηθεί, ωστόσο, κάτι αντίστοιχο μέσω του «Εργάνη», το οποίο θα λειτουργεί σαν ένας τύπος «ψηφιακού ωραρίου». Το μέτρο αυτό αναμένεται να προχωρήσει μέσα στο 2018 (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

4.1.6. Πιστοποιητικό ασφαλιστικής συμμόρφωσης και Μητρώο ΠΕΡΣΕΑΣ

Το Πιστοποιητικό Ασφαλιστικής Συμμόρφωσης και το Μητρώο Λευκών Επιχειρήσεων – Περσέας, παρόλο που ανήκουν στα μέτρα για την αντιμετώπιση της

εισφοροδιαφυγής και της αδήλωτης εργασίας, επίσης δεν έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα. Το τελευταίο μέτρο ειδικά επρόκειτο να λειτουργήσει ως κίνητρο αύξησης του επιπέδου συμμόρφωσης των επιχειρήσεων. Όσες επιχειρήσεις εντάσσονταν στο «Περσέας» θα δέχονταν λιγότερους ελέγχους (Αργυριάδης, 2016). Σύμφωνα με τον Ειδικό Γραμματέα του ΣΕΠΕ, ένας από τους λόγους που το Μητρώο Περσέας δεν έχει υλοποιηθεί είναι ότι τα προηγούμενα χρόνια δεν υπήρχε το κατάλληλο πληροφοριακό σύστημα για την τήρηση του προφίλ των επιχειρήσεων - κάτι που αναμένεται να αλλάξει με τη λειτουργία του ΟΠΣ ΣΕΠΕ. Ως εκ τούτου, το μέτρο θα επανεξεταστεί στο πλαίσιο της γενικότερης αλλαγής πλεύσης που θα επιχειρηθεί μέσω ΑΣΕ για την παροχή κινήτρων στις επιχειρήσεις (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

Δύο είναι τα αντεπιχειρήματα για την εφαρμογή του Μητρώου Περσέας (Καψάλης, 2015). Πρώτον, ενδέχεται οι εργοδότες να εφαρμόσουν εικονική νομιμότητα και κατ' ουσία να παραβιάζουν την εργατική νομοθεσία, για παράδειγμα καταφεύγοντας στη μερικώς ή πλημμελώς δηλωμένη εργασία. Δεύτερον, ενδέχεται στο μέτρο που εξετάζεται μόνο η τυπικότητα/νομιμότητα της επιχείρησης, να εκτοξευτούν οι ελαστικές μορφές απασχόλησης και οι ομαδικές απολύσεις.

4.1.7. Σχέδιο «Άρτεμις»

Όσον αφορά το σχέδιο Άρτεμις, η αντίρρηση που είχε διατυπωθεί ήταν ότι προτιμήθηκε η συναρμοδιότητα Αστυνομίας – ΣΕΠΕ αντί για την ενίσχυση του στελεχιακού δυναμικού και των ελέγχων εκ μέρους του ΣΕΠΕ ως επίφαση για την καταπολέμηση των παράτυπων μεταναστών (Καψάλης, 2015).

4.1.8. Ν. 4488/2017

Για τον προσφάτως ψηφισθέντα Ν. 4488/2017, η κριτική προέρχεται από την πλευρά των εργαζομένων (ΓΣΕΕ, 2017). Αρχικά, τονίζεται ότι όποιες κινήσεις γίνονται για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας γίνονται εντός του ασφυκτικού πλαισίου που θέτουν τα μνημόνια. Σαν αποτέλεσμα, οι περισσότερες διατάξεις του Μέρους Β' του νόμου που αφορούν τα εργασιακά ζητήματα, είτε σχετίζονται με την πρόληψη και τον εντοπισμό της αδήλωτης εργασίας είτε χρησιμοποιούν αυτή τη στόχευση ως δικαιολογία.

Παρά τις επιδιώξεις και τις εξαγγελίες, σύμφωνα τη ΓΣΕΕ, καμία αναβάθμιση επιχειρησιακή ή θεσμική δεν επήλθε στο ΣΕΠΕ, εφόσον τα εμπόδια που αντιμετώπιζε

κατά την ελεγκτική του δράση δεν άρθηκαν. Αυτό που καθιερώνεται είναι η ύπαρξη ενός δίπολου.

Ως θετική κρίνεται η διάταξη για την προαναγγελία αλλαγής ή τροποποίησης ωραρίου στο «Εργάνη» με σκοπό την αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας, υπό την προϋπόθεση της άμεσης υλοποίησης της διάταξης με την έκδοση της αντίστοιχης υπουργικής απόφασης. Το ίδιο θετικά αντιμετωπίζεται η υπογραφή του εγγράφου οικειοθελούς αποχώρησης και από τον εργαζόμενο, που προβλέπει το άρθρο 38 του νόμου, με πρόταση βελτίωσης τη βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του εργαζόμενου από ΚΕΠ ειδικά για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους.

Πρόταση βελτίωσης διατυπώνεται και για το άρθρο 31 σχετικά με την επίδειξη εγγράφων ταυτοπροσωπίας για τη διευκόλυνση του έργου των Επιθεωρητών Εργασίας. Καθώς δεν προβλέπεται η περίπτωση πραγματικής επίδειξης του εγγράφου από τους εργαζόμενους, προτείνεται η υποχρεωτική τήρηση από τους εργοδότες έγχρωμου φωτοαντίγραφου ταυτότητας ή άλλου αποδεικτικού εγγράφου ταυτοπροσωπίας για την άμεση διασταύρωση των στοιχείων.

4.2. Αξιολόγηση της συνεργασίας ΔΟΕ, κυβέρνησης, κοινωνικών εταίρων

Απότοκο της τριμερούς συνεργασίας ανάμεσα στη ΔΟΕ, την ελληνική κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους υπήρξε, αρχικά, η Διαγνωστική Έκθεση που εκπόνησε η ΔΟΕ και, στη συνέχεια, ο Οδικός Χάρτης Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι η Διαγνωστική Έκθεση ολοκληρώθηκε το 2016 και οι Δράσεις του Οδικού Χάρτη αφορούν την τριετία 2017-19. Επομένως, το χρονικό διάστημα είναι μεν επαρκές για την άντληση κάποιων πρώτων συμπερασμάτων, αλλά όχι το αναγκαίο για το συνολικό χαρακτηρισμό της πορείας καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας. Παρά ταύτα, κρίνοντας από τις θεσμικές παρεμβάσεις στο νομοθετικό επίπεδο και την επεξεργασία νέων παρεμβάσεων, τα οφέλη από την εκπόνηση της Έκθεσης και την υλοποίηση μέρους των δράσεων που προβλέπονται στον Οδικό Χάρτη είναι πολλαπλά.

Αρχικά, ως θετικό βήμα κρίνεται η θεσμοθέτηση του τριμερούς διαλόγου μέσω της σύστασης του Τμήματος για την Αδήλωτη Εργασία στο ΑΣΕ. Σε μία εποχή που το σύνολο σχεδόν της εργατικής νομοθεσίας έχει καταρρεύσει και υπαναχωρήσει, η ενδυνάμωση του κοινωνικού διαλόγου αποτελεί πολύ σημαντική εξέλιξη στην προσπάθεια προστασίας των δικαιωμάτων των εργαζομένων και στη δόμηση της κοινωνικής συναίνεσης (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

Πιο επιφυλακτική εμφανίζεται η πλευρά των εργαζομένων. Παρά την προσπάθεια παγίωσης ενός ουσιαστικού τριμερούς διαλόγου, η ΓΣΕΕ κρίνει ότι, σε λειτουργικό επίπεδο, καθιερώνεται ένα δίπολο (ΓΣΕΕ, 2017). Από τη μία πλευρά βρίσκεται η κυβέρνηση η οποία με νομοθετικά μέτρα επιχειρεί να καταπολεμήσει την αδήλωτη εργασία, κι από την άλλη πλευρά βρίσκονται όλες οι υπόλοιπες δράσεις που συμφωνήθηκαν σε τριμερή βάση με τη ΔΟΕ. Δύο δρόμοι παράλληλοι. Ως παραδείγματα για την ατόνηση των δράσεων του τριμερούς διαλόγου αναφέρονται η μη ενεργοποίηση του Τμήματος για την Αδήλωτη Εργασία του ΑΣΕ και η καθυστέρηση στην έκδοση αποτελεσμάτων του Πιλοτικού προγράμματος στοχευόμενων επιθεωρήσεων.

Στα θετικά συγκαταλέγεται και η πραγματοποίηση έρευνας από την ΕΛΣΤΑΤ το προσεχές χρονικό διάστημα, και αφού γίνει πρώτα η συμμόρφωση με τους όρους της Eurostat, για την καταγραφή των ποσοστών της αδήλωτης εργασίας. Ήδη σε προηγούμενη ενότητα είχε θιγεί το πρόβλημα ακριβούς στατιστικής αποτύπωσης της αδήλωτης εργασίας. Η έρευνα, πέραν της άμεσης πληροφόρησης που θα προσφέρει, θα βοηθήσει σε δεύτερο επίπεδο τη βελτίωση του εργαλείου risk analysis του ΟΠΣ ΣΕΠΕ για ακόμη πιο στοχευμένους ελέγχους (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα ΣΕΠΕ).

Επιπλέον, φαίνεται ότι η πρόταση της ΔΟΕ να διαφοροποιηθεί ο χαρακτήρας των μέτρων αντιμετώπισης της αδήλωτης εργασίας – από μέτρα αποτροπής και καταστολής σε μέτρα οικειοθελούς συμμόρφωσης και παροχής κινήτρων – ελήφθη σοβαρά υπόψη από την ελληνική κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους. Στον Οδικό Χάρτη προβλέπεται η υλοποίηση του προγράμματος για τα μπλοκάκια και η δημιουργία λευκής λίστας για τους νομότυπους εργοδότες, ενώ με τον Ν. 4488/2017 ψηφίστηκε το άρθρο για τον αποκλεισμό όσων παραβιάζουν την εργατική νομοθεσία από δημόσιες συμβάσεις και χρηματοδοτήσεις.

Επίσης, ένα ακόμη μέτρο που αποσκοπεί στην οικειοθελή συμμόρφωση εργαζομένων και εργοδοτών, οι καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τα οφέλη της δηλωμένης εργασίας⁵³, όπως προβλέπεται στον Οδικό Χάρτη Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας, έχει αρχίσει να υλοποιείται.

Το ζήτημα της δια-λειτουργικότητας των βάσεων δεδομένων ΣΕΠΕ, ΟΑΕΔ, ΕΦΚΑ, ΓΓΔΕ αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2018 (Συνέντευξη με Ειδικό Γραμματέα

⁵³«Ξεκίνησε η καμπάνια ευαισθητοποίησης νέων για την αδήλωτη εργασία», 10/10/2017, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/MVZXgK>, [πρόσβαση 13/10/2017]

ΣΕΠΕ), εξασφαλίζοντας καλύτερο συντονισμό των υπηρεσιών και άρα καλύτερη αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας.

Τέλος, η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του Πιλοτικού προγράμματος στοχευμένων επιθεωρήσεων στην Αττική αναμένεται να δώσει σημαντικές πληροφορίες για τα επόμενα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, επιπλέον όφελος υπήρξε η εκπαίδευση των Επιθεωρητών Εργασίας.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, κάποιες από τις παρατηρήσεις της Διαγνωστικής Έκθεσης ελήφθησαν σοβαρά υπόψη και αυτό αποτυπώθηκε και νομοθετικά αλλά και μέσω της υλοποίησης του Οδικού Χάρτη. Επιπρόσθετα, φαίνεται να υπάρχει εμπλοκή και συντονισμός και των τριών μερών.

4.3. Αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για την αδήλωτη εργασία

Άλλη μία πρόσφατη θεσμική παρέμβαση για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας είναι και η δημιουργία της Πλατφόρμας σε επίπεδο ΕΕ⁵⁴.

Όπως σημειώθηκε και στην ανάλυση του προηγούμενου κεφαλαίου, η Ελλάδα έχει συμμετάσχει σε όλες τις συναντήσεις της Πλατφόρμας, ενώ για την καλύτερη εκπροσώπησή της έχει ήδη συστήσει μία επιτροπή εμπειρογνομόνων του ΣΕΠΕ που προετοιμάζει τις θεματικές της εκάστοτε συνάντησης. Στόχος είναι η θεσμοθέτηση της ανωτέρω επιτροπής, η οποία προς το παρόν λειτουργεί άτυπα. Επίσης, η επιτροπή εθνικών εμπειρογνομόνων εξασφαλίζει την εναρμόνιση των θέσεων κρατικού και ευρωπαϊκού επιπέδου για την αδήλωτη εργασία σε όλα τα επίπεδα.

Στο πλαίσιο λειτουργίας της Πλατφόρμας, η Ελλάδα έχει παρουσιάσει τον Οδικό Χάρτη για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, ενώ τον Σεπτέμβριο του 2017 σε άλλη συνάντηση, εκπρόσωπος της ΔΟΕ παρουσίασε το Πιλοτικό πρόγραμμα στοχευμένων επιθεωρήσεων που ολοκληρώθηκε προσφάτως.

Άλλο ένα στοιχείο που συνηγορεί στην αλληλεπίδραση Πλατφόρμας και εθνικών δράσεων για την αδήλωτη εργασία είναι το γεγονός πως η αρμόδια εισηγήτρια στο ΑΣΕ τόσο για τις δράσεις της Πλατφόρμας όσο και για την εφαρμογή του Οδικού Χάρτη είναι το ίδιο πρόσωπο. Στο ίδιο πλαίσιο, το τμήμα Αδήλωτης Εργασίας του ΑΣΕ καταθέτει προτάσεις που αφορούν την Πλατφόρμα.

⁵⁴Η αξιολόγηση βασίζεται στη συνέντευξη που παραχωρήθηκε στη γράφουσα από την εκπρόσωπο της Ελλάδας στην Πλατφόρμα.

Πολύ σημαντικό κρίνεται το γεγονός ότι στο τμήμα αυτό του ΑΣΕ συμμετέχουν οι κοινωνικοί εταίροι οι οποίοι έτσι εξασφαλίζουν την ενημέρωσή τους και μια έμμεση συνεργασία με την Πλατφόρμα. Η πρώτη σχετική συνεδρίαση είχε σχεδιαστεί για το Σεπτέμβριο του 2017.

Στο τμήμα για την Αδήλωτη Εργασία του ΑΣΕ συμμετέχει και εκπρόσωπος του ΕΦΚΑ, επομένως θεωρείται ότι υπάρχει συνεργασία και με αυτόν τον φορέα, καθώς οι ελεγκτικές Αρχές του ΕΦΚΑ έρχονται και αυτές αντιμέτωπες με το φαινόμενο της Αδήλωτης Εργασίας και συμμετέχουν στην καταπολέμησή του.

Το 2016 εκπονήθηκε ένα διετές πρόγραμμα εργασίας για την Πλατφόρμα και μία από τις δράσεις του είναι η προσπάθεια επέκτασης του συστήματος IMI στον τομέα της αδήλωτης εργασίας. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει η αδήλωτη εργασία να αποκτήσει νομική βάση στην ΕΕ, κάτι το οποίο επιθυμούν τα μέλη της Πλατφόρμας και όχι μόνο. Ήδη, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ζαν Κλωντ Γιούνκερ, με δήλωσή⁵⁵ του έδειξε την πρόθεση και επιθυμία της Επιτροπής για περαιτέρω αναβάθμιση του ζητήματος της αδήλωτης εργασίας.

Εκτίμηση της εκπροσώπου της Ελλάδας στην Πλατφόρμα είναι ότι η ενδυνάμωση της Πλατφόρμας θα έχει θετικό πρόσημο για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα, καθώς θα οδηγήσει στην έκδοση οδηγιών οι οποίες θα καλύψουν νομοθετικά κενά και θα συμπληρώσουν υφιστάμενες δράσεις.

Επομένως, η δράση που έχει αναπτυχθεί σε επίπεδο ΕΕ βρίσκεται σε πλήρη σύμπνοια και αλληλεπίδραση με τις δράσεις σε εθνικό επίπεδο.

⁵⁵ “We should make sure that all EU rules on labour mobility are enforced in a fair, simple and effective way by a new European inspection and enforcement body. It seems absurd to have a Banking Authority to police banking standards, but no common Labour Authority for ensuring fairness in our single market. We will create one.”, 13/9/2017, διαθέσιμο στο <https://goo.gl/Bs2ATA>, [πρόσβαση 28/9/2017]

Επίλογος

Η παραβατικότητα στην αγορά εργασίας είναι διάχυτη. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που αφορά εργαζόμενους και εργοδότες, πληθώρα οικονομικών κλάδων, ζήτηση και προσφορά. Είναι, επίσης, ένα φαινόμενο που δεν έχει οριστεί και μετρηθεί με ακρίβεια μέχρι σήμερα, επομένως η αποτελεσματική καταπολέμησή του παραμένει ζητούμενο.

Η πλειονότητα των εθνικών νομοθετικών μέτρων της περιόδου 2010–2017 είχε χαρακτήρα αποτρεπτικό και κατασταλτικό. Λίγες ήταν οι περιπτώσεις παροχής κινήτρων, τα οποία όμως συνήθως αναιρούνταν με νέες νομοθετικές διατάξεις.

Η συμμετοχή της ΔΟΕ έδωσε μια νέα πνοή στην όλη κατάσταση. Αρχικά, έφερε σε επαφή τα βασικά κομμάτια του πάζλ, την κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους που εκφράζουν σε μεγάλο βαθμό τις απόψεις εργοδοτών και εργαζομένων. Επιπλέον, επεσήμανε την αναποτελεσματικότητα της επικέντρωσης σε μέτρα καταστολής, και αντιπρότεινε – μέσω της Διαγνωστικής Έκθεσης – μέτρα οικειοθελούς συμμόρφωσης, παροχή κινήτρων και έμμεσα μέτρα όπως οι καμπάνιες ευαισθητοποίησης. Η ελληνική πλευρά υιοθέτησε πολλές από τις προτάσεις της Διαγνωστικής Έκθεσης ενσωματώνοντάς τες στον Οδικό Χάρτη και πιο εξειδικευμένα στο Πιλοτικό πρόγραμμα στοχευμένων επιθεωρήσεων.

Δεδομένης της πρόσφατης υιοθέτησης των μέτρων αυτών, μόνο εκτιμήσεις μπορούν να διατυπωθούν για την αποτελεσματικότητά τους. Σε αντίθεση με την άποψη που εκφράζεται από τη ΓΣΕΕ για παγίωση ενός λειτουργικού δίπολου κυβερνητικής δράσης – δράσεων ΔΟΕ (ΓΣΕΕ, 2017), συμπεραίνεται ότι οι θεσμικές παρεμβάσεις δεν έρχονται σε αντίθεση με τα όσα είχαν ήδη υιοθετηθεί σε εθνικό νομοθετικό επίπεδο. Αντιθέτως, λειτουργούν συμπληρωματικά στην προσπάθεια καταπολέμησης της παραβατικότητας και δη της αδήλωτης εργασίας και προσφέρουν αυτό που ενδεχομένως έλειπε μέχρι σήμερα, την ολιστική προσέγγιση του ζητήματος.

Ήδη, με τον Ν. 4488/2017 έγιναν βήματα προς μια προσπάθεια παροχής κινήτρων, ενώ αναμένονται νέες δράσεις και νέα μέτρα στο πνεύμα της Διαγνωστικής Έκθεσης. Τέλος, η μέχρι σήμερα πορεία και δράση της Πλατφόρμας φαίνεται επίσης να λειτουργεί επικουρικά στο ζήτημα αυτό και αν καταφέρει να ισχυροποιήσει το ρόλο της, η Ελλάδα θα ωφεληθεί.

Βιβλιογραφία

Πρωτογενείς πηγές

N. ΔΚΘ 4029/1912 «Περί εργασίας γυναικών και ανηλίκων» (ΦΕΚ Α' 46/07-02-1912).

N. 4819/1930 «Περί οργανώσεως Σώματος Επιθεωρήσεως Εργασίας Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας» (ΦΕΚ 243/Α' / 16-07-1930).

N. 2556/1997 «Μέτρα κατά της εισφοροδιαφυγής, διασφάλιση εσόδων Ι.Κ.Α και άλλα θέματα» (ΦΕΚ Α' 270/24-12-1997).

N. 2639/1998 «Ρύθμιση εργασιακών σχέσεων, σύσταση Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 205/02-09-1998).

N. 3863/2010 «Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις» (ΦΕΚ Α' 115/15-07-2010).

N. 3996/2011 «Αναμόρφωση του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, ρυθμίσεις θεμάτων Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 170/5-08-2011).

N. 4052/2012 «Νόμος αρμοδιότητας Υπουργείων Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης για εφαρμογή του νόμου «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας» και άλλες διατάξεις» [Σύσταση Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης (Ε.Τ.Ε.Α.) - Ιδιωτικά Γραφεία Ευρέσεως Εργασίας (Ι.Γ.Ε.Ε.) - Επιχειρήσεις Προσωρινής Απασχόλησης (Ε.Π.Α.)] (ΦΕΚ Α' 41/01-03-2012).

N. 4093/2012 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016» (ΦΕΚ Α' 222/12-11-2012).

N. 4046/2012 «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας» (ΦΕΚ Α' 28/14-02-2012).

N. 4144/2013 «Αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην Κοινωνική Ασφάλιση και στην αγορά εργασίας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας» (ΦΕΚ Α' 88/18-04-2013).

N. 4152/2013 «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των Ν. 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013.» (ΦΕΚ Α' 107/09-05-2013).

N. 4225/2014 «Αναβάθμιση και βελτίωση των μηχανισμών είσπραξης των ασφαλιστικών φορέων, πρόστιμα για την ανασφάλιστη και αδήλωτη εργασία και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας» (ΦΕΚ Α' 2/07-01-2014).

N. 4310/2014 «Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 258/8-12-2014).

N. 4468/2017 «Σύσταση Ν.Π.Ι.Δ. με την επωνυμία «Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης» και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 61/28-04-2017).

N.4488/2017 «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων, δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 137/13-09-2017).

N. 4475/2017 «Κύρωση της τροποποιημένης Συμφωνίας για την ίδρυση της Γενικής Επιτροπής Αλιείας για τη Μεσόγειο, συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις Δημοσίου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' /83/12-6-2017).

Π.Δ. 136/1999 «Οργάνωση Υπηρεσιών Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε.)» (ΦΕΚ Α' 134/30-06-1999).

Π.Δ.113/2014 «Οργανισμός Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας» (ΦΕΚ Α'/180/29-8-2014).

Απόφαση Υπουργού Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης υπ. αριθμ. 2063/Δ1 632/2011 (ΦΕΚ Β' 266/18-02-2011) υπό τον τίτλο «Κατηγοριοποίηση παραβάσεων και καθορισμός ύψους προστίμων που επιβάλλονται από τους Επιθεωρητές Εργασίας του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ)».

Απόφαση Υπουργού και Υφυπουργού Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλειας και Πρόνοιας υπ. αριθμ. 27397/122/2013 (ΦΕΚ Β' 2062/23-08-2013) υπό τον τίτλο «Επιβολή διοικητικών κυρώσεων για τις ευθέως αποδεικνυόμενες παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας, κατά δέσμια αρμοδιότητα του Επιθεωρητή Εργασίας».

Απόφαση Υπουργού Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλειας και Πρόνοιας υπ. αριθμ. 5072/6/25.2.2013 (ΦΕΚ Β' 449/25-02-2013) υπό τον τίτλο «Επανακαθορισμός των όρων και προϋποθέσεων ηλεκτρονικής υποβολής εντύπων αρμοδιότητας Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) και Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), σύμφωνα με τις Υποπαραγράφους ΙΑ. 10,11,12, 13 και 14 του άρθρου πρώτου του νόμου 4093/2012».

Απόφαση Υπουργού Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλειας και Πρόνοιας υπ. αριθμ. 28153/126/28-8-2013 (ΦΕΚ Β' 2163/30-08-2013) υπό τον τίτλο «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ' αριθ. 5072/6/25.2.2013 Απόφασης (ΦΕΚ Β' 449/25.02.2013) του Υπουργού Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας περί επανακαθορισμού των όρων και προϋποθέσεων ηλεκτρονικής υποβολής στοιχείων για θέματα αρμοδιότητας του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) και Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) όπως ορίζουν οι Υποπαραγράφοι ΙΑ. 10,11,12, 13 και 14 του άρθρου πρώτου του νόμου 4093/2012».

Απόφαση του Συμβουλίου της ΕΕ (2010/707/ΕΕ) της 21ης Οκτωβρίου 2010 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών.

Απόφαση ΣτΕ Δ' Τμήμα (2017) υπ. αριθμ. 2151/2017 επί προδικαστικών ερωτημάτων.

Εγκύκλιος Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλειας και Πρόνοιας υπ. αριθμ. 31398/2013 με θέμα «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ' αριθ. 5072/6/25.02.2013 Απόφασης (ΦΕΚ Β'449/25.02.2013) του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας περί επανακαθορισμού των όρων και προϋποθέσεων ηλεκτρονικής υποβολής στοιχείων για θέματα αρμοδιότητας του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) και Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)».

Εγκύκλιος Ο.Γ.Α. υπ. αριθμ. 9/12.9.2011 με θέμα «Εφαρμογή Εργοσήμου - Ασφάλιση στον ΟΓΑ των αυτοτελώς απασχολουμένων εργατών γης».

Αιτιολογική Έκθεση (2017) στο σχέδιο νόμου «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων, δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες και άλλες διατάξεις».

Αιτιολογική Έκθεση (2011) στο σχέδιο νόμου «Αναμόρφωση Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας, ρυθμίσεις Θεμάτων Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις».

Βιβλία

Βαβούρας Ι. Σ. και Μανωλάς Γ. Α. (2004) *Η παραοικονομία στην Ελλάδα και τον κόσμο - Προσέγγιση των βασικών πτυχών του προβλήματος*. Αθήνα. Εκδόσεις Παπαζήση.

Τάτσος Ν. (2001) *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. Αθήνα. Εκδόσεις Παπαζήση.

OECD (2004), *OECD Employment Outlook, 2004*.

Περιοδικά

Ενημέρωση (2016) Μηνιαίο Περιοδικό του ΙΝΕ – ΓΣΕΕ, Τεύχος 231, Αθήνα.

Επιθεώρησης Εργατικού Δικαίου (2017) Μηνιαία Νομική Έκδοση, Τόμος 76^{ος}, Αρ. τεύχους 7 (1786), Ιούλιος – Αύγουστος 2017.

Άρθρα και μελέτες

Αργυριάδης Ε. (2016), «Η αποτελεσματικότητα των μέτρων καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας», Διπλωματική Εργασία, Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών Εργατικού Δικαίου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Γνώμη της ΟΚΕ (2015), αρ. 307. «Η Αδήλωτη Εργασία και προτάσεις για την αντιμετώπισή της».

ΔΟΕ (2016) «Οδικός Χάρτης Καταπολέμησης της Αδήλωτης Εργασίας» - Ένα 3ετές σχέδιο για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, 26/10/2016.

ΔΟΕ (2014) «Μελέτες για την Οικονομική Ανάπτυξη με Δικαιοσύνη – Παραγωγικές Θέσεις Εργασίας για την Ελλάδα», Διεθνής Οργάνωση Εργασίας Τμήμα Ερευνών.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014) «Πρόταση – Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη δημιουργία ευρωπαϊκής πλατφόρμας με σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας για την πρόληψη και την αποτροπή της αδήλωτης εργασίας», COM(2014) 221 final, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012) «Στοχεύοντας σε μια ανάκαμψη με άφθονες θέσεις απασχόλησης», COM(2012) 173 final. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

ΙΝΕ – ΓΣΕΕ (2017) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Ετήσια Έκθεση 2017, Αθήνα, Μάρτιος 2017.

ΙΟΒΕ (2012) «Η έννοια της αδήλωτης εργασίας και τα χαρακτηριστικά της». Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Μελετών (ΙΟΒΕ), Αθήνα.

Καψάλης Α. (2015), «Η αδήλωτη εργασία στην Ελλάδα: αξιολόγηση των σύγχρονων μέτρων καταπολέμησης του φαινομένου», ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Σειρά Μελέτες/ Τεκμηρίωση (43).

Καψάλης Α. (2012) «Αδήλωτη απασχόληση και μετανάστευση: ‘νομιμοποίηση’ των μεταναστών μέσα από την εργασία τους ή νομιμοποίηση της εργασίας τους», στο Κασίμης Χαράλαμπος και Παπαδόπουλος Απόστολος (επιμ), *Μετανάστες στην Ελλάδα απασχόληση και ένταξη στις τοπικές κοινωνίες*. Αθήνα. Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, σελ. 186-188.

Παπάς Ι. (2015) Ασφαλιστικά Θέματα – «Εργόσημο», ΙΝΕ – ΓΣΕΕ, Δίκτυο Υπηρεσιών Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής Εργαζομένων, 2012 – 2015.

ΣΕΠΕ (2015) «ARTEMIS» Επιχειρησιακό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Ανασφάλιστης και Αδήλωτης Εργασίας, Τμήμα Ανάλυσης, Τεκμηρίωσης και Αξιοποίησης Δεδομένων – Δ/ση Εργασιακών Σχέσεων - Κεντρική Υπηρεσία - Σ.Ε.Π.Ε., περίοδος : 15 Σεπτεμβρίου 2013 – 30 Νοεμβρίου 2015.

ΣΕΠΕ (2013) «Έκθεση Πεπραγμένων ΣΕΠΕ έτους 2013», Απολογισμός 2013 – Προγραμματισμός 2014.

ΣΕΠΕ (2012) «Έκθεση Πεπραγμένων ΣΕΠΕ έτους 2012».

ΣΕΠΕ (2012b) «Έρευνα του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας», Νοέμβριος 2012.

ΣΕΠΕ (2011) «Έκθεση Πεπραγμένων ΣΕΠΕ έτους 2010», Αθήνα, 30 Μαρτίου 2011.

Σφυρή Σ. (2011) «Αδήλωτη Εργασία και Εισφοροδιαφυγή: Διερεύνηση των ελεγκτικών μηχανισμών του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης», Διπλωματική Εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Φορολογία και Ελεγκτική - Δημόσια Διοίκηση, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Williams C., Δημητριάδη Σ., Πάτρα Ε. (2016) «Διαγνωστική Έκθεση για την Αδήλωτη Εργασία στην Ελλάδα», Αθήνα, 9/8/2016.

Artavanis, N., Morse A., Tsoutsoura M. (2012), “Tax Evasion across Industries: Soft Credit Evidence from Greece”, Chicago Booth Paper No. 12-25. Chicago, IL: Fama-Miller Center for Research in Finance.

Hazans M. (2011) “Informal Workers across Europe: Evidence from 30 Countries”, IZA DP No. 5871, July 2011.

ILO (2013) “Labour Inspection and Undeclared Work in the EU”, EC Project GLO/12/24/EEC Labour Administration and Inspection Programme (LAB/ADMIN) International Labour Organization – Geneva.

ILO (2009) “Labour inspection and labour administration in the face of undeclared work and related issues of migration and trafficking in persons: Practices, challenges and improvement in Europe towards a labour inspection policy”, National Workshop on Labour Inspection and Undeclared Work Labour, Budapest October 2009.

ILO (2005) “Informal Economy, Undeclared Work and Labour Administration”, Social Dialogue, Labour Law and Labour Administration Department, International Labour Office – Geneva June 2005.

IMF (2013) «Greece selected issues», Country Report 13/155, Washington, D.C.: International Monetary Fund.

European Commission (2007) Stepping up the fight against undeclared work, COM (2007) 628 final.

Eurobarometer (2013) Undeclared work in the European Union, Special Eurobarometer 402.

Eurobarometer (2007) Undeclared work in the European Union, Special Eurobarometer 284.

European Platform Undeclared Work (2016) Work Programme 2017-2018 adopted on 10 October 2016, Brussels.

Karatzoyiannis S., Kikilias E., Kapsalis A. (2008) Final Report on: “Undeclared Work”, Athens 30/11/2008.

Matsaganis M. and Flevotomou M. (2010) “Distributional Implications of Tax Evasion in Greece”, GreeSE Paper No 31, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, January 2010.

Schneider F. and Buehn A. (2016) “Estimating the Size of the Shadow Economy: Methods, Problems and Open Questions”, IZA DP No. 9820, March 2016.

Schneider F. (2015) “Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments”, January 2015.

Schneider F. (2013) “The Shadow economy in Europe, 2013”, AT Kearney and Visa, London.

Schneider F. and Williams C. (2013) “The shadow economy”, Institute of Economic Affairs, London.

Williams, C.C. and Renooy P. (2013), “Tackling Undeclared Work in 27 European Union Member States and Norway: approaches and measures since 2008”, Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Williams C.C., Horlings E., Renooy P., (2008) “Measures to tackle undeclared work in the European Union”, Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Τύπος και διαδικτυακές πηγές

ΓΣΕΕ (2017) Δελτίο Τύπου 5/9/17, «Επιστολή ΓΣΕΕ στην Υπουργό Εργασίας», σε <https://goo.gl/5ShUvr>, [πρόσβαση 3/10/2017]

ΓΣΕΕ (2017b) Δελτίο Τύπου 21/9/2017, «Όχι στη μετάπτωση της εργασίας από κοινωνικό λειτούργημα σε αντικείμενο εμπορίας – Ναι στο πρόστιμο για την αδήλωτη εργασία από το Συμβούλιο Επικρατείας», σε <https://goo.gl/EG4D9k>, [πρόσβαση 20/10/2017]

Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών (2013) «Πιστοποιητικό Ασφαλιστικής Συμμόρφωσης για ΑΕ και ΕΠΕ», σε <https://goo.gl/buV3Ap>, [πρόσβαση 10/10/2017]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2016) «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας», Δελτίο Τύπου 02/02/2016, σε <https://goo.gl/FSkR6u>, [πρόσβαση 15/9/2017]

INE – ΓΣΕΕ (2016) «Αποτελέσματα – Συμπεράσματα πανελλαδικής διακλαδικής συνάντησης εργασίας για την αδήλωτη εργασία», σε <https://goo.gl/eo8pLT>, [πρόσβαση 20/9/2017]

Κουκλάδα, Α. (2017) «Ξεκίνησε η καμπάνια ευαισθητοποίησης νέων για την αδήλωτη εργασία», *stokokkino.gr*, σε <https://goo.gl/24cHxs>, [πρόσβαση 13/10/2017]

Επιχειρησιακό Σχέδιο (2017) «Πιλοτικό πρόγραμμα στοχευμένων επιθεωρήσεων, με μικτά κλιμάκια, στο πλαίσιο του 3-ετούς σχεδίου – οδικού χάρτη για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας 2017-2019», σε <https://goo.gl/RgzZaN>, [πρόσβαση 22/9/2017]

skai.gr (2017) Εκπομπή «Σκάι Επικαιρότητα», σε <https://goo.gl/eDx5pF>, [πρόσβαση 23/10/2017]

Συμβούλιο της ΕΕ - Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της αδήλωτης εργασίας, σε <https://goo.gl/KdC5H2>, [πρόσβαση 15/9/2017]

Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2017) Δελτίο Τύπου 15/9/2017, σε <https://goo.gl/LEYfzK>, [πρόσβαση 6/10/2017]

capital.gr (2014) «Γ. Βρούτσης: Μεγάλη "πληγή" η παραβατικότητα στην αγορά εργασίας» σε <https://goo.gl/Pi2m4W>, [πρόσβαση 27/9/2017]

ert.gr (2016) «Στην τελική ευθεία τα κίνητρα για την προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών λέει ο Αλεξιάδης», σε <https://goo.gl/z1C1Lu>, [πρόσβαση 6/10/2017]

European Commission “The EU Single Market – Internal Market Information System”, σε <https://goo.gl/4eA2GC>, [πρόσβαση 5/10/2017]

European Commission (2013) “2013 European Semester: Country Specific Recommendations / Commission Recommendations”, σε <https://goo.gl/Prv9wB>, [πρόσβαση 5/10/2017]

European Commission (2017) “A European Labour Authority” - State of the Union Address 2017, σε <https://goo.gl/5qNxz>, [πρόσβαση 28/9/2017]

ggka.gr N. 2556/97 σε <https://goo.gl/MDnsxd>, [πρόσβαση 4/10/2017]

huffingtonpost.gr (2017) «ΣτΕ: Συνταγματική η απόφαση για τα υψηλά πρόστιμα σε εργοδότες για την αδήλωτη εργασία», σε <https://goo.gl/6uLrZz>, [πρόσβαση 6/10/2017]

iefimerida.gr(2011) «Με τη νέα χρονιά έρχεται και η κάρτα εργασίας», σε <https://goo.gl/SbMdRE>, [πρόσβαση 9/10/2017]

kathimerini.gr (2017) «Επιδότηση εισφορών έως 350 ευρώ για να μετατραπούν τα μπλοκάκια σε μισθωτούς», σε <https://goo.gl/rPXT>, [πρόσβαση 6/10/2017]

naftemporiki.gr (2013) «Real time απεικόνιση των ροών απασχόλησης - Νέο πληροφοριακό σύστημα για την παρακολούθηση των προσλήψεων/απολύσεων ανά τύπο σύμβασης και περιφέρεια», σε <https://goo.gl/y7e56Q>, [πρόσβαση 9/10/2017]

nextdeal.gr (2013) «Και νέες κατηγορίες εργαζομένων στο εργόσημο», σε <https://goo.gl/WmhwLf>, [πρόσβαση 20/3/2013]

newsbeast.gr (2012) «Με βάση το εργόσημο θ' αμείβονται οι αγρότες», σε <https://goo.gl/DGbdCd>, [πρόσβαση 12/10/2017]

reporter.gr (2017) «Συνεργασία ΣΔΟΕ - ΣΕΠΕ για την αδήλωτη εργασία», 27/9/2017, σε <https://goo.gl/xreQme>, [πρόσβαση 6/10/2017]

Sepenet.gr ΣΕΠΕ – Αποστολή σε <https://goo.gl/8omzn6>, [πρόσβαση 4/10/2017]

tanea.gr (2013) «Σε εφαρμογή το «ΣΧΕΔΙΟ ΑΡΤΕΜΙΣ» για την καταστολή της αδήλωτης εργασίας», σε <https://goo.gl/NL8BFW>, [πρόσβαση 10/10/2017]

taxexperts.gr (2014) «Εργόσημο: Ένα μοντέρνο εργαλείο κατά της εισφοροδιαφυγής», σε <https://goo.gl/XrSK5L>, [πρόσβαση 12/10/2017]

taxheaven.gr (2016) «Πως μπορούν οι αγρότες να απασχολήσουν νόμιμα, παράτυπους μετανάστες», σε <https://goo.gl/N8fDs>, [πρόσβαση 29/9/2017]

taxheaven.gr (2016) «Νέα τροπολογία για τις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας», σε <https://goo.gl/ZahKEA>, [πρόσβαση 6/10/2017]

taxydromos.gr (2017) «Αλλάζουν πρόστιμα για μαύρη εργασία», σε <https://goo.gl/Jyjzd3>, [πρόσβαση 23/10/2017]

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**
LONEX

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr